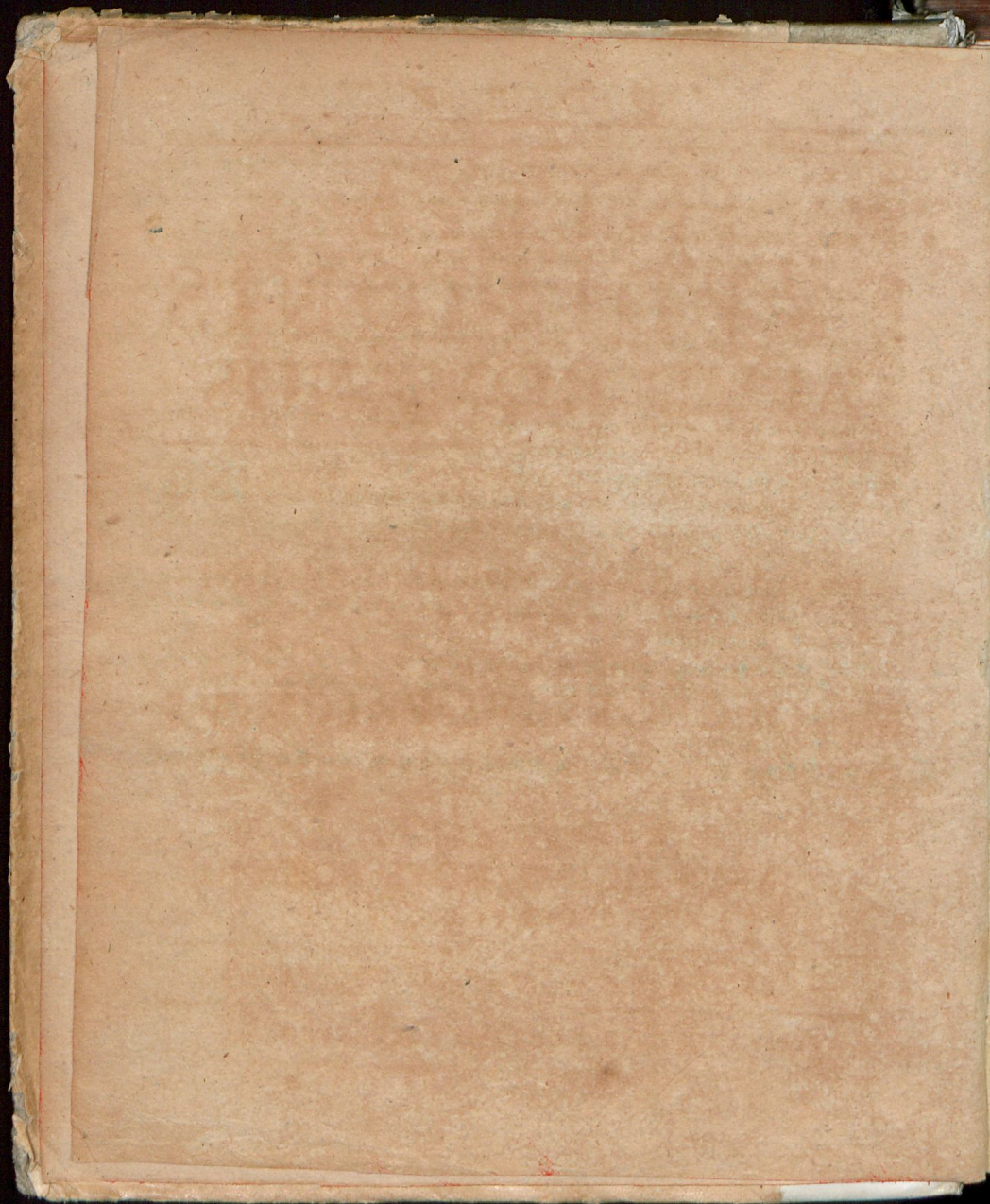

XII. 468.

Conspectus huc voluminis.

1. Io. Ge. Frickii initia eruditiones apud Romanos.
2. Ei de Druidis occidental. populor. philosophis.
3. Tob. Roschmann de Xenophane, prof. Feuerlini.
4. Franc. Dom. Haberlin 1508 pueri de scholis latinis et gymnasio Ulmanorum, prof. Beckio.
5. Ei. de Dissidiis ex electione Lotharii Sax. Imp. Germaniam turbantibus.
6. Ei. progr. l. de Reineri Reineccii meritis in omnem histor.
7. Io. Ge. Span de concursu Dei cum creaturis.
8. Christ. Erh. Faulhaber de effectu lentium simplicium tam extra oculum, quam in oculo, prof. Io. Matth. Hasio.
9. Io. Christ. Fischer de Clerico ex Hubertino Clerico Continuate elegantior. litter. sec. XV. in Italia restauratore.
10. Io. Fr. Eckhard de ornatu orationis, speciatim Romanae.
11. Io. Christ. Blasche de perspicuitatis et pulchritudinis convenientia in stilo philosophico.
12. Io. Fr. Gruner spicileg. observat. ad Phaedri prior. libr. II.
13. Io. Jac. Hecking de ritibus conficiendae pacis apud vet. Romanos.
14. Gottfr. Hecking vaticinia de rebus futuris, praesertim recentissima de faty imminentibus.
15. Io. Petr. Miller laux fatura, de fatyra, fatyricis et fatyris.
16. Erh. Pfauz de Diis Romanorum tutelariis.

A.

B. C. D.

ΙΣΤΟΡΟΥΜΕΝΑ
DE
 SCHOLIS LATINIS
ET
 GYMNASIO
 VLMANORVM,
 SUPREMO RECTORE SCHOLARVM
 DEO TRINVNO,

MODERATORE
 VIRO ADM. REVER. ATQVE PRAECELL.

ANTONIO BECKIO,

PASTORE JUNGINGENS. ET POESEOS PROF. P.
 PATRONO AC PRAECEPTORE COLENDISSIMO
 IN FLORENTISS. GYMNASIO VLMENSI
 PLACIDAE ERVDITORVM DISQVISITIONI
SVBIECTA,

A
 RESPONDENTE AVTORE

FRANC. DOMINICO HAEBERLIN,
 VLMA-SVEVO.

AD D. XIX. NOVEMBR. A. S. MDCC XXXVII. H. L. Q. C.

ULMAE,

TYPIS CHRISTIANI VLRICI WAGNERI.

IZIOPOTMENAS
SCHOLIS LATINIS
CYRILLASIO
VEMANORVM
DEO TRINIVNO
ANTONIO BECTIO
LARGO AC PARAGETTOR
INDRENTI GIMNASTICVM
RESPONDENTE VTONI
IACO DOMINICO

VIRIS
IN INCLVTA ET LIBERA S. R. I. REPVBLICA
V L M A N A
PERILLVSTRI BV S, GENEROSISSIMIS, MAGNIFICIS,
PRAENOBILISSIMIS, PRVDENTISSIMIS

PATRI BV S PATRI AE

DOM. DOM.

THEOD. AVGVSTO SCHAD de Mittelbiberach,
LVDOV. ALBERTO KRAFFT de Dellmensingen,
DVVMVIRIS AC RERV M ECCLESIASTICARV M DIRECTORIBV S
EMINENTISSIMIS,

DOM. DOM.

GEORG. LVDOV. BV RGLEN, Secretioris Dicasterii Su-
periorisque Iudicii Assessori, ut & rerum ad religionem spectantium
& bellicarum Con-Directori splendidissimo.

MARCO ANTONIO KRAFFT de Dellmensingen,
Superioris Iudicii Assessori, Xenodochii & rerum ad opificia spectan-
tium Curatori, nec non ad Comitia Circuli Suevici Abligato longe
prudentissimo.

FRANCISCO DANIELI DE NEVBRONNER,
Superioris Iudicii Assessori gravissimo.

MARCO PHILIPPO BESSERER à Thalvingen,
Juniore.

JO. MATTH. KIECHEL, Superioris Iudicii Assessori am-
plissimo.

AEDILITII SACRI PRAEFECTIS GRAVISSIMIS.

) 2

ITEM-

ITEMQVE
DOMINIS MAXIME GENEROSIS, PRAENOBILISSI-
MIS, AMPLISSIMIS AC PRUDENTISSIMIS

DOM. DOM.

RAYMVNDO KRAFFT de Dellmensingen, Dy-
nastia Geislingensis Prætori insigniter merito.

JO. CONR. KRAFFT de Dellmensingen, Præfectu-
ræ Langenoviensis Præfecto meritissimo.

MARCO ANTONIO BALDINGER, Dynastia Leip-
heimensis Prætori longe dignissimo.

CHRISTOPHORO FRIDERICO BESSERER de
Thalgingen,

JO. EITELIO NEVBRONNERO,
Rei frumentariæ Curatoribus maxime splendidis ac spectabilibus.

MARCO TOBIA DE NEVBRONNER, Senatori
longe prudentissimo.

DOMINIS SVIS GRATIOSISSIMIS,
MÆCENATIBVS,

AC STVDIORVM SVORVM PROMO-
TORIBVS BENIGNISSIMIS,

ADEOQVE
SVBMISSO AC DEVOTISSIMO PIETATIS CVLTV
ÆTERNVM

COLENDIS, DEVENERANDIS.

VT

VT ET
VIRIS

*MAGNIFICIS, SUMME MAXIMEQUE REVERENDIS,
CONSULTISSIMIS, PRAENOBILISSIMIS, MAXIME STRENVO,
AMPLISSIMIS, PRAECLARISSIMIS, SPECTATISSIMIS,*

DOM. DOM.

M. JO. FRICKIO, Vener. Ministerii Seniori, SS. Theolog. Seminarii Prof. P. longe celeberrimo, Consistorii Matrimonialis Assessori atque Gymnasii Scholarchæ gravissimo, meritissimo.

THEODORO BVRGLEN, J. V. L. Reip. Patriæ Consiliario, Consistorii Matrimonialis Assessori atque Gymnasii Scholarchæ meritissimo.

CONR. CHRIST. WVCHERER, J. V. L. Reip. Pratori, Consiliario atque Protoarchivario amplissimo atque insigniter merito.

ELIAE FRICKIO, V. D. Ministro in Basilica nostra vigilantissimo, Catechef. P. P. celebratissimo.

M. JO. FRIDER. HERTTENSTEIN, Ecclesiastæ in Summo Templo facundissimo, & Philosoph. rationalis P. P. celeberrimo.

CAROLO LVDOVICO STROHMEIER, Præconi in Summo Templo vigilantissimo, animæque curatori plurimum venerando.

FRANCISCO DOMINICO KNAVSS, Cohortis Præfidiariorum Vlmensium Centurioni maxime strenuo, jamque per LV. annos illustri Reip. nostræ inde ab infima militis gregarii statione stimpdia facienti, Seni annis & meritis venerabili, & à prima mea pueritia in me tam educando, quam fovendo Patris munis fungenti, filiali adeoque vicissim pietate æternum prosequendo.

M. EL. THEOPHIL. DIETERICH, V. D. Ministro in incluta & libera S. R. I. Civitate ESSLINGENSI, facundissimo & vigilantissimo, Avunculo Patris ad instar ob singularem atque eximium favorem & tenerrimum in me amorem nunquam non colendo, suscipiendo.

SEBASTIANO OTTONI, Reip. Vlmensis Archigrammateo meritis per plurimos jam annos insigniter conspicuo & spectatissimo,
DOM.

DOM. DOM.
SEPTIMO HELVICO FRICKIO, Aerarii P. Praefecto
maxime spectabili atque fidelissimo.

M. ELIAE WEYHENMEYER, Gymnafii Rectori ac SS.
Lingg. Profeff. P. merentissimo, Philologo *πολυμαθεστάτω*, Seni aetate
ac meritis venerando.

DAVIDI STOELZLIN, Gymnafii Con-Rectori, Historiarum
Prof. P. & Reip. Patriae Bibliothecario praclarissimo.

CONRADO DANIELI KLEINKNECHT, Aedititii
Sacri Curatori dexterrimo ac meritissimo.

ELIAE CELLARIO, Ecclesiae Balzheimensis Pastori dignissimo.

CHRISTOPHORO OTTONI, V. D. apud Giengenfes
Ministro vigilantissimo, Praeceptori quondam in SS. Graecae ac Hebraeae
Lingg. dexterrimo atque colendissimo.

JOANNI FRANCISCO EBERHARD, Mercatori so-
lertissimo, felicissimo, Amitino aestimatissimo.

JOANNI JACOBO HAEBERLIN, Pastori Altenstatten-
fi, Parenti filiali pietate merito reverendo.

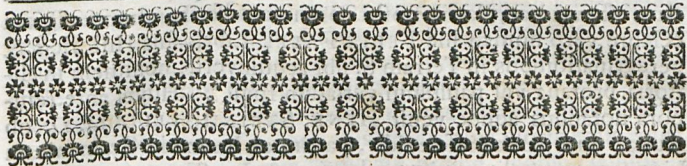
*DOMINIS SVIS, SPLENDIDISS. LEGATO-
RVM ROTHIANI, OWERIANI, DORNIANI, STEH-
LLANI, HEINZELLANI ADMINISTRATORIBVS
GRAVISSIMIS, PRVDENTISSIMIS,*

*PATRONIS FAVENTISSIMIS AC PAR-
TITM PRAECEPTORIBVS DEXTER-
RIMIS, FIDELISSIMIS,*

*PRIMUM HOCCE PROFECTVVM
SVORVM SPECIMEN*

IN
SVI SVORVMQVE STVDIORVM VLTIOREM
COMMENDATIONEM DEMISSISSIME OFFERT
SVBIECTISSIMVS CLIENS AC CVLTOR
FRANCISCVS DOMINICVS HAEBERLIN,
AVTOR RESPONDENS.

PRAEFA-

B. C. D.

PRAEFAMEN.

VLAM almam nostram Patriam si quis ab antiquitate, commerciis, incolis, munitis, ædificiis, amplo ditio- ni ejus sub- jecto territorio, magnitudine denique re- rum gestarum meritis efferre vellet lau- dibus, eum ingenii & memoriæ vis po- tius deficeret, quam dicendorum copia. Hæc vero ipsa VLMA non solum hisce rebus gloriæ famamque sibi peperit, sed etiam alia adhuc supersunt argumenta, ob quæ laudibus illam prædicemus. VLMAM enim si sedem atque domicilium Artium Liberalium omnisque eruditionis dixerò, nil à veritate alienum affirmavero. Nam fovit atque educavit ea, iis licet temporibus, quibus Literæ tam sacræ, quam profanæ, severiores juxta ac hu- maniores spissis occultæ jacebant tenebris, viros, pro horum tem- porum conditione egregiis ingenii monumentis & eruditionis fama clarissimos, quos inter nominasse sufficiat, HENRICVM (al. AMANDVM) SVSONEM, Monachum Cœnobii, quod VL- MAE fuit, Prædicatorum, postea ob vitæ sanctitatem à P. R. in numerum Divorum relatum, HENR. NEIDHARDTVM, J. V. D. & Summi Templi Plebanum primum A. 1446. Bibliothecam instruen- tem in ædicula gentilitia. Porro FELICEM FABRVM, natione quidem Helvetium, sed quia plurimum vitæ spatium VLMAE in dicto Cœnobio Prædicatorum, in quo & Prioris munere fun-

VLMA multas ob causas laudibus esse- renda,

presertim vero ob magnum in literas & literatos favorem.

Producuntur eruditi Vlmenses ad- huc ante Reformationem, v. gr. Henr. Suso,

Henr. Neid- hardtus,

Felix Faber,

A

Ætus

ctus est, vixerat, Patriæ nostræ omnino adscribendum. Quam
 celebre vero nomen hic FELIX FABER Libris suis Historicis &
 peregrinationibus in Terram S. sibi acquisiverit, neminem in Hi-
 storia profana vel paululum versatum fugiet. Hujus ante tem-
 pora notandus adhuc venit HENR. STEINHÖVEL *Med. D.* ob
 multa, quæ partim ipse edidit, partim ex Latina in Germanicam
 Linguam transtulit, scripta celebris, & Jo. STOCKERVS, iti-
 dem *Med. D.* Accedunt ad hos ineunte Sec. XVI. adeoque sub
 initium saluberrimæ Ecclesiæ Reformationis JAC. PRVNVS vel
 PFLAVM, clarus Mathematicus & fidus Achates Jo. STÖFFLERI
 celebratissimi illius Mathematici Tubing. Hieron. EMSER à
 Megalandro LUTHERO vulgo *Bock-Emser* dictus, notissimus sane
 ex Historia Reformationis ac acerrimus b. LUTHERI hostis;
 cui ob similitudinem morum merito jungimus CONR. COELLI-
 NVM *Monasterii Dominicanorum Priorem*, ob edita adversus LUT-
 THERVM scripta haut ignotum. Longe meliorem his causam
 egerunt DD. VLRIC. & CONRADVS, KRAFFTII ex antiquita-
 tis gloria & meritis in Patriam nostram illustribus splendidissimo
 KRAFFTIVM genere orti, uterque in *Summo Templo Plebanus*
 ac fortissimi istius Indulgentiarum venundationis impugnatores,
 quibus socios damus Jo. EBERLINVM, HENR. KETTENBACH,
 Jo. DIEPOLT, JVS. T. HÖFFLICH, F. HOSMANN, ac WOLFG.
 RVSS ob eundem sacrum zelum & primum introducta, si exci-
 pias ultimum, in Ecclesias nostras puriora sacra celeberrimos, ut
 alios minoris famæ ac eruditionis sileam. Post autem Reforma-
 tionis tempora VLMA nostra longe majori jure titulum sedis
 atque domicilii Liberalium Artium & sanioris eruditionis meruit;
 nam cum antea ingravescens Literarum barbaries ingenue & fo-
 lide doctos vel non genuit, vel sua sponte quasi natos statim re-
 pressit, restituto harum prisco cultu, nitore & libertate assatim
 prodire Viri & de Sacra & de omni reliqua Eruditione meritif-
 simi. Et sane Patria nostra carissima partim educavit viros, pos-
 stea in Ecclesiis ipsius, Scholis ac foro magna laude muneribus
 suis defunctos, inque omni eruditione clarissimos, partim aliunde
 ob eruditionis suæ laudes conspicuos huc evocavit, partim de-
 nique cives quoque suos eruditos aliis Ecclesiis & Scholis in ea-
 rum usus quasi elocavit: ne quid de aliis doctis commemorem,
 qui,

Henr. Stein-
hœvel,

Jo. Stocke-
rus,

Jacob. Pru-
nus,

Hieron. Em-
ser.

Conrad.
Coëllin.

Vlricus &
Conrad

Krafft,

Jo. Eberlin,

Henr. Ket-
tenbach, Jo.

Diepolt,

Just. Höf-
lich, F. Hof-

mann, &
Wolfg. Rufs.

Post Refor-
mationis

tempora
plures ad-
sunt clari

Vlmani,

in tres clas-
ses divisi,

qui, alienigenæ cum fuerint, prima tamen eruditionis fundamenta nostra in Patria jecerunt. Lubet ex tribus, in quas dispeſcui eruditos VLMENSES, claſſibus quosdam, eosque ex prima quidem claſſe vita jam defunctos (de reliquis enim, quos per DEI gratiam adhuc ſuperſtites veneramus, dicendi locus commodior erit inferius) hic recensere præ aliis eruditionis gloria eminentes. In prima cl. ex *Professorum Theologia* ordine, conſpiciendos ſe præbent b. ANDR. HERRENSCHMID, VLR. SCHMID, JO. EBERKEN, JAC. HONOLD, EL. VEIEL, antesignanus ſuo merito & facile princeps, fil. ejus ALBERTVS ac MICH. BECK; Ex illis, qui his ipsis Officio Eccleſiaſtico juncti fuere, munus tamen *Professoris* publicum in Philoſophorum ac Philologorum Claſſe ſuſtinerunt, præter dictos HERRENSCHMID, SCHMID, HONOLD & BECK, qui itidem in Philoſophorum & Philologorum ordine occurrunt, JO. FRICK, CAR. LVD. STROHMEYER, ZACH. HERMANN, CASP. FVNCK & nuperrime defunctus DAV. ALGÖWER, ex Sacro denique Ordine, qui nomen aliquod in claris eruditis habuere: PETR. HVBER, bis *Senior R. Miniſter*. factus, LVD. BISCHOFF, BALTH. KERNER, JO. MECKEL, MARC. WOLLAIB, SAM. EDEL, JO. CONR. MAYER, CHRISTOPH. WAGNER, DAV. GEIGER, HENR. WEYHENMEYER, JO. PHIL. CELLARIUS; quibus ex Paſtoribus rurenſibus Vlman. jungimus, WOLFFG. BACHMANN, BONIF. STÖLZLIN, JO. JAC. BAULERVUM, JO. MART. MILLER ac JO. CASP. MÜRDEL. Ex *Jctis* advocamus RVD. WICK, HIER. SCHLEICHERVUM, SEBASTIANVUM Patrem, & JO. JACOB. filium, OTTONES. Quibus addimus magnum *illuſtr. Reip. noſtræ* dum vivebat, decus, *Conſultiſſ.* nempe ac *Excellent.* MARCVM TOB. DE NEVBRONNER, J. V. D. & Prætoſem urbis meritis ultra laudem noſtram poſitis inſigniter conſpicuum, atque ex *Generoſiſſimis Dnn.* Filio homonymo, ac Nepotibus FRANC. DANIELE & itidem MARCO TOBIA Patricia ac Senatoria dignitate apud nos exſplendefcentibus clarifiſimum. DAV. GVTHERVUM, ERNEST. GOCKELIVM, JO. STEPH. BYRGMEISTER ac JO. JAC. MILLERVUM. Ex *Medicis* LAVR. GVALT. KÜCHEL, GREG. SALZMANN, JO. WOLFFG. RABVUM, CHRISTOPH. FINGERLIN, JO. SCVLTTETVUM, JO. DAN. DIETERICH, GREG. HORSTIVM, Jun. JO. GE. REG.

Eruditi Vlmenses, qui Vlmæ natales suos debent ibidemque officii fuere functi.

*Docti Viri,
qui aliunde
huc sunt
evocati.*

*Ob erudi-
tionis fa-
mam con-
spicui VLma-
ni extra Pa-
triam pro-
moti.*

VILLINGER, JO. GEORG. & EBERHARDVM, GOCKELIOS, PETR. ROMMEL, ALPH. KHON, MELCH. FRICK, VIT. RIEDLIN, JO. FRANCVM, ac nuperrime defunctum JO. DIETERIC. LEOPOLD. Ex *Philosophis & Philologis* præter aliquos jam laudatos JO. CONR. MERCK, JO. MAYER, MATTH. MÜLLER, JO. WILH. DIEZ, MATTH. HONOLD, MARTIN. WOLFARTH, EB. RVD. ROTH, CONR. DAN. FRICK, ac MARC. BRAVN, qui duo posteriores tamen etiam muneribus Ecclesiasticis functi sunt; prior nempe Pastor Pful. poster. Jungingen. Quibus addimus duos, qui scientia Mathematica cumprimis claruere, JO. FAVLHABER, & MICHAEL SCHEFFELT. In *secunda Classe*, eorum nempe, qui aliis ex locis huc fuere evocati, & VLMAE natales suos non debent, (ad quos tamen eos quoque referimus, qui sponte sua VLMA habitatum concesserunt & ibidem honorum muneribus functi sunt,) laudamus *Theologos*, CONR. SAMIVM, LVDOV. RABVM, SAM. NEVHEVSER, JO. VESENBECK, CONR. DIETERICVM, BALTH. GOCKELIVM & DAN. RINGMACHERVM, *Seniorem* olim nostrum, pia & desiderabilis memoriæ; *Œctos* MATTH. STÜRZEL, & PHIL. ANDR. FRÖLICH. *Medicos*, JO. SEB. BLOSSIVM, GREG. HORSTIVM *Seniorem*, ANT. BOXBARTERVM, & CONR. BVRCKARD. VOGTHERVM. *Philologos* ac *Philosophos*, GREG. LEONHARDVM, MARTIN. BALTICVM, JO. BAPT. HEBENSTREIT, JO. PHIL. EBELIVM; denique JOSEPH FVRTENBACH & MART. ZEILLERVM, quorum *ille* dignitate Senatoria, *hic* antea in Scholis discipulus, post munere *Ephori Gymnasii* Sec. super. nostra in Patria exsplenduit. Quos denique VLMA nostra aliis dederit Doctores, nunc quoque proferemus. Ex *Theologorum* Choro præsto sunt, MART. FRECHT, MAGN. AGRICOLA, CHRISTOPH NEVBERGER, LEONH. HVTTER, LAVRENT. SCHEVLIVS, ANT. HAILBRONNER, & fil. JO. FRIDR. HAILBRONNER, GOTTHARD LÖSCHENBRAND, JO. JAC. MÜLLER, MATTHAEVS KVMMER, JO. GVIL. MAYER, JO. GE. DIEZ & adhuc diutissime, quod optamus superstites, JO. FRID. BERTRAM, JO. VLR. HILDENBRAND, & Avunculus noster filiali obsequio prosequendus EL. THEOPH. DIETERICH. In foro *Œctorum* reperies MARC. OTTONEM, JO. AD. DAPPIVM, PAVL. BVRGMEISTERVM,

JO.

JO. FRICKIVM, Sobrinum nostrum longe honoratissimum, nuperime multo ac magno nostro mœrore defunctum, JO. WOLFG. RITTERVM, Consiliar. *illustr. Reip. Augustanae*, cui Seni ob Senectam rude donato, fausta quæque pie optamus; ac fama meritisque hodie florentissimum JO. VLR. CRAMERVVM, qui ut in Juris prudentiæ & Philos. decus porro vivat, precamur. Ex *Medicis* proferre possumus JO. HENISIVM, JO. DAN. HORSTIVM, LAVR. STRAVSSIVM, CAR. LVD. FVNCK; *philologos* ac *Philosophos* ut adhuc quosdam producam; principem inter eos tenent locum PETR. AGRICOLA, GEORG. PFLÜGER & quem primo loco ponere debuissim JO. FREINSHEM. magnum illud orbis literarii sidus, ejusque frater MELCHIOR, & ex superstibus M. GODOFR. HECKING. Ex *Mathematicis* speciatim nominare possumus clarissimi nominis viros haud ita pridem defunctos CHRISTOPH. PFAVZIVM, VLR. JUNIVM & JO. BALTH. LAVTERBACH. Quibus ut adhuc subjungamus celeberrimum illum *Annal. Suevic.* editorem, MART. CRYSIVM, vix dubitamus. Et hi sunt præcipui, qui quidem memoriæ succurrunt. Horum ut & aliorum VLMENSIVM clarorum vitas & scripta alio tempore auxiliante DEO sub VLMAE LITTERATAE (*des Gelehrten Vlms*) rubro publicæ lucis nosmet facturos esse, publice promittimus. Peperit vero sibi famam nomenque perenne alma nostra VLMA non solum, quod eruditos viros educaverit ac foverit, sed etiam quod *Inchytus Senatus* in restaurandas politiores literas curam intenderit maximam. Testatur id BIBLIOTHECA nostra P. magnis cum sumtibus congesta, splendidissima sane, ac pretiosissimis optimæque notæ Libris refertissima; testantur vero id multo dilucidius SCHOLAE VLMAE jam ante Reformationem celebrata, post Reformationem emendata, posteaque in *Gymnasium* erecta, quod hodie adhuc floret, & ut, quod D. T. O. M. benignissime velit, ad finem usque mundi feliciter perennet optamus. Quemadmodum vero ii laudem omnino merentur maximam, rei que literariæ magnum afferunt usum decusque, qui quantum cultus ac restauratio literarum huic vel illi Regioni aut Reipublicæ debeat, scriptis suis erudito orbi ostendere allaborarunt, *Historiamque Scholarum* celebriorum contulerunt, id quod uti & magni & clarissimi Viri, de diversarum

Nomen autem famamque VLMA porro sibi peperit Bibliotheca sua Publica, & Gymnasio, quod ibi est, florentissimo;

*Cujus fata
hoc loco de-
scribendi a-
nimus est.*

*Methodus,
quænam sit
adhibita?*

*Subsidia,
quibus uti
licuit.*

rum Nationum & Rerumpubl. meritis in rem Literariam commentati, fecerunt: ita crebrius mentem meam subiit admiratio, quo illustriora sane VLMAE nostræ in Eruditionem & rem literariam sunt merita, quænam iniqua intercesserint fata, quibus ne ulli quidem Eruditorum nostratium hoc laudando labore ad hocce usque tempus fungi vel licuit, vel libuit, quo minus scripto ostenderent, quantum Eruditio & res literaria *illustri Reip.* VLMENSI debeat. Cum itaque hanc nobilissimam materiam à doctissimis meis civibus derelictam viderem, amor in Patriam dulcissimam ac Gymnasium, in quo mea qualiacunque literarum studia imbibi, stimulum animumque mihi addidit, ut consignando *Historiam Scholæ & Gymnasii nostri* quædam quasi elementa pro ingenii tenuitate de meritis *illustris Reip.* VLMANAE in eruditionem & rem Literariam tradere in animum induxerim meum, usque dum alius quispiam pleniorum *Gymnasii Historiam* cum eruditis communicabit. Cæterum brevibus subsidia hac in Disertatione adhibita, modumque ac ordinem servandum prælibabo. Ut ultimum prius expediam, dispescere placuit hanc *διαλεξιβην ὑπολογισμῶν* in duas Sectiones; quarum Prior continebit brevem factorum *Scholarum nostrarum* ante Reformationis tempora, & usque ad extractum Gymnasium recensionem, hac observata methodo, ut, cum t. t. *Rectores* primum in Scholis nostris occupaverint locum, eos eo, quo se invicem exceperunt ordine, recenseam; brevi relatione factorum memoratu dignorum, quæ sub eorum regimine Scholastico contigerunt, adjuncta. *Posteriorem Sectionem* cum primis constituunt evectio Scholarum in Gymnasium & introductio Lectionum PP. subsequuntur fata hujus Periodi præcipua, quæ tamen, quia *Rectores* non amplius principem constituerunt locum, ordine quoad fieri poterit *Chronologico*, sunt enarrata, sed ita, ut, primum *παιδείας*, dein *Regiminis Scholastici* ratio habeatur. *Subsidia* tandem, quibus in primis in *hac Dissert.* uti licuit, sane sunt admodum pauca; nam postea, quæ F. FABER in *Historia sua Suevorum*, MART. CRYSIVS in *Annalib. Suevicis & Germano-Græcia*, & MART. ZEILLER in *Chronico Suevia* passim habent, conferre solummodo potuimus JO. PHIL. EBELI *ConR.* tunc, postea *Rectoris & Profess. Logicæ &c. P.* in Gymnasio nostro, *Orationem*
Secu-

Secularem in I. Jubilæum Evang. A. 1617. habitum, in qua tamen imprimis tantum de *Reſtoribus Scholæ Vlmensis* brevis ſed accurata extat relatio. Conſcripſit quidem MART. WOLFARTH Prof. P. quondam ac Præceptor in Gymnaſio noſtro bene meritus *Hiſtoriam de fundatione & conſtitutione Scholæ & Gymnaſii Vlmensis*, quam manu exaratam in *Bibliotheca P.* videre licet; verum enim vero ſi præmiſſam longam Diſſertationem de *variarum Gentium Scholis & Scholarum utilitate* & deſcripta Programmata deſunctorum Scholarcharum, Profeſſorum, &c. excipias, quæ materialium quidem loco haberi poſſunt, vix ſex pagellas *recenſio ipſa fatorum Gymnaſii*, eaque in nimis generalioribus adhuc ſubſiſtens, replet, & opus tantum affectum dicendum eſt. Reliqua igitur præter ea, quæ ex Libris ſupra citatis & in Diſſert. paſſim adhuc citandis, ſubſidia ex melioris notæ *Chronicis* deſumſimus manu exaratis. Cuncta autem gradibus fidei utique differunt, quibus proin etiam non æquale ſtatuumus pretium. Atque hæc præmiſſa ſufficiant, jam ipſum DEO adjuvante ordiamur Thema nobis propoſitum.

CAPVT

CAPVT VNICVM
DE
 SCHOLIS LATINIS
 VLMENSIVM.

SECTIO PRIOR
 DE SCHOLIS LATINIS ANTE
 CONDITVM GYMNASIVM.

§. I.

*Status
 Scholarum
 in Occiden-
 te.*

INde à tempore S. BENEDICTI, omnium Occidentalis Ecclesiæ Monachorum Patris, i. e. à Seculo æræ Christianæ V., omnia fere totius Occidentem solem spectantis terræ monasteria cum vetera reformata, tum nova constituta, atque non pietatis modo, verum & doctrinæ Scholæ fuere, vix tamen extra claustra sua exporrectæ, in quibus Theologiam iuxta & artes VII. liberales, (totidem enim S. Augustino imprimis autore, numeravit latinus Orbis. v. b. JAC. THOMASI *Progr. XXXIV.*) monachi edocebantur. Accessit passim locorum Episcopalibus Collegiis novum aliquod Scholarum genus, cujus fundamenta jecit idem Augustinus. Vix enim ullibi postmodum Cathedralæ Episcopalis erecta fuit, nisi Collegium insimul adjungeretur Canonicorum s. Regularium, quibus hoc nomen ideo adhaesit, quod ex præscripto S. Augustini viverent, vix tamen & hic aliis quam Clericæ vitæ addictis Scholas hæc Theologiæ Christianæ & ingeniarum artium frequentantibus. Nono imprimis Seculo & hæc Canonicorum aut Monachorum Collegia auspicio maxime & autoritate Caroli M. & Ludovici Pii frequentius sunt insti-

instituta. Deinceps vero in otium & luxum prolapsis cum Monachis, tum Canonicis Scholastica institutio pene concidit, cui redintegrandæ consilium & operam addixere Sec. XIII. PP. RR., INNOCENT. III. HONORIVS III. & GREGOR. IX. In partem hujus laudis venerunt quoque hac ætate oborti & Pontificia auctoritate confirmati novi Monachorum mendicantium ordines. Fufius hæc stilo perfecutus fuit magnus HERM. CONRINGIVS *Diff. III. Antiquit. Academ. Edit. Helmstad. de Anno 1651. pag. 59. sqq.* è quibus priora hausimus.

§. II.

Non itaque sola levi levis Scriptoris LYRERI fide nitimur, *In Abbatiæ divitis Augiæ.* de quo v. b. MART. CRYSIVS *Annal. Suev. P. II. L. IX. fol. 337.* quando monasterium Augiæ divitis (*Reichenau* dictum) ejusmodi doctrinæ domicilium olim fuisse ex eo arguimus, quod regulam S. Benedicti sectatur. Hoc ipsum innuo monasterium, cujus Abbatii Hattoni Carolus M. præter cæteros pagos etiam suam regiam villam, uti nostrum Oppidum vocat ipse Imperator, subjecit A. C. 813. hæc inter alia sine, (quæ est conjectura FEL. FABRI) ut ex Vlmensium nobilioribus possent in id monasterium recipi, qui vellent, consequa ratione ea quoque eruditione imbui, quæ decet Sacris operantes. Vid. CRYSII *Annal. cit. P. II. L. I. fol. 10.*

§. III.

Verum successu temporis nostra VLMA intra semet ipsam *Vlma.* recepit & fovit *Scholas*. Excitabimus hanc in rem testem domesticum FELICEM FABRVM, Sec. XV. Scriptorem minime rejecit. Is autem in *Histor. Suevor. L. II. C. V.* in GOLDASTI *Scriptor. rer. Suevic. p. 257.* ita inquit: *Dum Vlmenses sic extra augmentarentur, miro modo ab intra in civitate profecerunt, & multiplicabantur omnia, scil. homines, - - - SCHOLARES & omnium rerum negotia.* Et ead. pag. multo dilucidius, sequentem in modum: *Et ante multiplicationem Vniversitatum tot erant ALIENI IUVENES SCHOLARES (quos inter & ipse Helvetus) quot jam sunt suppositi (forsan depositi) in aliqua Vniversitate & GRANDIS BACHANTRIA ac NOMINATA erat VLMAE. Eod. porro Cap. p. 259. Nam si homo delectatur divinis Officiis - - -*

- - *§ dulci CANTV SCHOLARI* - - - - *totum quotidie reperiet in VLMA in propinquo.*

§. IV.

Seculo XIV. Respicit dictis & sua & sese vetustiora tempora, illa nempe, in quibus excreverunt Vlmensium Opes, & Vniversitates multæ in Germania nondum conditæ fuerunt. Id autem contigit maxime circa dimidium Sec. XIV. vid. CRVS. *Annal. P. III. L. IV. fol. 247. coll. ejusd. P. L. VII. fol. 380.* Hoc ipso Seculo autem in Germania cœperunt, & in sequenti XV. multiplicatæ sunt Vniversitates, (vid. CONRING. *l. c. Diss. I. p. 47.*) à Studiorum, quæ tractabantur, Vniversitate ita appellatæ. Audiamus hanc in rem ipsum FABRVM *l. c. p. 67. Ante ducentos, scribit, annos in tota Germania nulla Vniversitas fuit, quarum tamen jam sunt plurime nostro ævo institutæ, in quibus nutriuntur Theologi, Juriste, Legiste, Artiste, Rhetores & Oratores; nec est villa, quæ careat Magistro vel baccalario, & tamen Juventutis meæ tempore pro monstro habebatur magister vel baccalarius & inter mille Clericos non reperiebatur unus, qui saltem vidisset universitatis alicujus locum.*

§. V.

*In Cœnobiis
Franciscanorum &
Dominicanorum.*

Cum itaque hisce temporibus *Schola* extiterint VLMAE, non est, quod alibi per §. I. eas quarum, præterquam in Cœnobiis, cujusmodi v. gr. ibi fuere *Minoritarum & Predicatorum* sive *Franciscani & Dominicani Ordinis* monasteria, quorum illi A. 1229., huic autem A. 1289. locus intra urbem concessus fuit. v. FABER *l. c. p. 243. sq.* aliter quidem calculos subducente MART. ZEILERO in *Chron. parvo Sæv. p. 25. sq.*, qui forte hæc ex CRVSII *Annal. P. III. L. I. fol. 21.* mutuatus est, conf. tamen *Annal. cit. P. fol. 155.* Verum id discriminis rei, de qua agitur, haud officit, cum in unum idemque Seculum utriusque relationis anni incidant. Sic ipse FABER à Patruo VLMAM in *monasterium Dominicanorum* bonis literis & moribus imbuendus fuit traditus, immo ipse *Lectorem* egit. Vid. GOLDASTI *Præf. Scriptorib. Sævic. præmissa p. 12.* Nec incelebris nominis fuit *Profess. Theolog. LVD. FUCHS*, & famosus ex hoc ipso Cœnobio tempore Reformationis exitit *Lector PETR. NESTLERVS*, nostras, de quo ex b. m. D.

D. & Superint. DIETERICI Concion. Secular. v. b. FVNGGIVS in Reformat. Histor. p. 692.

§. VI.

Pari ratione de Rev. *Wengensi Cœnobio*, quod unum adhuc *R. Wengens* mœnia urbis capiunt, pronunciamus, id, uti hodie, sic olim Of- *Augustinia-* ficinam Scholasticæ institutionis extitisse, præsertim cum Regu- lam S. Augustini sequatur. Suppetit de hocce Monasterio testi- monium cordati è primis Evangelicæ doctrinæ Confessoribus Vi- ri Jo. EBERLINI, *Günzburgensis, Ordinis S. Francisci olim aliquan-* diu in nostra Civitate Monachi, ex quo colligi posset, speciali ra- tione ab *Inchyto Magistratu* iis commissum fuisse munus insti- tuendæ suæ Juventutis. Exttat id in ejus libro, quem vocat: *Die ander getrew Vermanung - - - - - an den Rath der loblichen Stadt Vlm &c. Erfurd MD XXIII. in 4. 5. pl. edito*, ubi post alia de Cœnobio *Wengensi*, ejusque Dominis (*Wängerberren*) disse- rens post cetera sic pergit: *Doch gedunckt mich yr erster anfanck bey euch sey gewesen, eirr Kind Zucht Schul, dazu man noch möcht anzeigen bey ynen finden.* Atqui vel ex FABRO p. 244. & CRY- SI Annal. P. III. L. VI. f. 324. constat, Rever. hocce Monasterium intra mœnia admiffum, eoque loco, quo hodie situm est, extru- ctum fuisse A. 1399. Multum tribueremus huic Viri testimonio, nisi substitisset is ipse intra solam conjecturam. Cui etiam tamen suffragantur verba aus dem Concept des Reveres de Anno 1531. d. 7. Nov. sive die Lunæ post Festum omnium SS. data, zwischen Löbl. Stadt Vlm & Rev. Conventuales *Wengenses*, quæ sic se habent: *Weil aber das Closter Wengen, wie göttlich zu glauben, und viel ge- gründet Ursachen anzuzeigen wären, ursprünglich endlich darum fundirt, gestiftet und gewidmet ist, die blühende jugend auf das so Christ- lich, erbar und zu allen guten tugenden und sitten gemäs und anmu- thig zu ziehen &c.* Verum interea dum certiora desunt, hæcce suo linquimus loco, & modo addimus, ipsam Scholarum nostram originem altius assurgere, per dicenda in §. X.

§. VII.

Num inter jura actuum Episcopaliū, quibus præ aliis no- *In ade Pa-* ster olim Plebanus gavifus fuit, vid. FABRYM p. 248. sqq. coll. *rochiali.*

CONRING. *Dijl. III. p. 82. § 86. sqq.* etiam jus Scholas habendi extiterit, ita ut Ædes nostra Parochialis, Ecclesiæ episcopalis æmula, in eo hanc quoque expresserit, ut in *Plebani sui*, qui *statum duxit habundantis Episcopi*, *copiosa familia* fuerint SCHOLARES, quorum *dulcis cæntus* in Basilica præcipue nostra resonuerit, deficientibus testibus vix ausim definire, præsertim cum conjeturarum plus satis erudito Lectori attulisse videbimur.

§. VIII.

*Sub inclyti
Magistratus auctoritate.*

Quicquid tamen hujus est, quin Scholæ, quas VLMAE frequentes nec incelebres fuisse ex FABRI idoneo testimonio abunde liquet, sub strenua *Inclyti Magistratus* inspectione & suprema directione steterint, exinde dubitare nefas est, quod supremi juris sui territorialis gravissimi subinde & justissimi fuerunt executores, cujusmodi memorabilia prostant exempla v. gr. apud FABRVM p. 313. *sqq.* & ZEILLER. p. 37. conf. & EBERLINI testimonium, qui addit: *Das ist auch weislich gehandelt, das yr pfleger gesetzt haben über ewre Klöster.* Ex vero itaque M. JO. PHIL. EBELIVS, *meritissimus tum Gymnastii Corrector*, in Oratione Anno 1617. habita & publici juris facta p. 14. inquit: *Vlmenses hoc semper quasi proprium habuere, ut nunquam essent sine Scholis legitime constitutis.*

§. IX.

*Rektoribus,
M. Hieronymo Rietmüllero.*

Sed agendum ex ipso hoc ævo excitabimus in confirmationem disciplinæ Scholasticæ, quæ VLMAE obtinuit, *duos Rectores.* De priore JO. PHIL. EBELIVS in *supra cit. Orat. p. 15.* sequentia assertit, dicens, in Bibliotheca P. extare *quendam Cod. MStum* (qui vero amplius non adest) cui hic inscriptus esset titulus: *Textus pastorales novi compositi à Rever. Magistro Rudolpho de Liebegg, quondam Decano Constant. Eccles. cum summa ejusdem textus & questionibus, quas M. HIERONYMVS RIETMÜLLER de Oettingen tunc temporis RECTOR SCHOLARVM VLMAE ad præfatum textum conscripsit & collegit de libro, qui Summa Confessorum intitulatur, ut materia textus copiosius habeatur.* Hunc de Liebegg eundem verosimili ratione esse concludimus, qui *im Baselsch.*

selisch. allgemeinen Histor. und Geograph. Lexico sub articulo Liebeck, T. III. fol. 164. a. A. 1309. vixisse & Scholasticus fuisse scribitur, i. e. appellatione pervetusta, qua unus Canonicorum, qui Schola præfuit Canonicorum claustris attiguæ salutatus fuit. Vid. CONRING. *Diss.* III. p. 67. quo temporis articulo autem vixerit RIETMÜLLER, nos quidem fugit, licet vel ex ejus stilo, cujus aliud exemplum in *Orat. cit.* vide, judicium formari possit, quod ætas ejus in hoc, de quo sermo est, ævum incidat.

§. X.

Alter est Jo. MÜNZINGER ab ILLYRICO in *Catalog. Test. Et Jo. Münzinger. Verit. T. II. L. XIII. p. 794. Edit. Lugdun. & CRVSIO in Annal. P. III. L. V. C. XV. fol. 301.* RECTOR SCHOLAE VLMENSIS nominatus. Recitavit hic ipse MÜNZINGER, testibus ILLYRICO & CRVSIO ll. cc. A. 1384. publice in Schola Orationem, qua corpus Christi circumgestari solitum, non esse DEVM contendit, nec adoratione latricæ adorandum. Defendit postea hanc suam sententiam scriptis, negavit quoque, cruores istos, qui passim pro CHRISTI sanguine adorarentur, esse CHRISTI sanguinem, neque adorandos, dum scilicet CHRISTVS in resurrectione omnem sanguinem, quem effudisset, secum assumserit. Opponentibus se ei Monachis, res decernente Magistratu, rejecta est ad Scholam Pragensem, quæ quidem MÜNZINGERI propositiones probavit, sed tamen propter divinitatis concomitantiam Sacramentum adorare debere iussit.

§. XI.

Plura ob defectum testimoniorum & documentorum fide dignorum adduci non possunt: sed hæc mea quidem sententia satis comprobant, VLMAE ante Reformatam Religionem extitisse Scholas, inque iis juventutem doceri fuisse forte non trivium modo, sed & quasdam Quadrivii, quod vocarunt, partes. Minimum Musica, cujus strenue cultæ indicium esse poterit vel à FABRO facta mentio *Organorum, dulcis Cantus Scholaris & suavis melodie in divinis Officiis audiri solite*, quadrivii circulo inclusa fuit. Poëseos nonnullum in nostris monasteriis viguisse studium laudatus EBELIVS *cit. Or. p. 16.* docet ex MStis Biblioth. nostræ

*Quæ artes
& studia
tractata?*

P. Codd., è quibus videre est, versibus etiam regulas Grammaticas, & quæ ad Catalogum Librorum S. Scripturæ faciunt, inclusisse Monachos. In quorum, quæso, nisi suorum Scholarium usum? Et cum teste CRVSIO *Annal. P. II. fol. ult.* ALEXANDRI DE VILLADEI *Grammatica*, quæ in trivio prima pars est, ubique & in *Suevia etiam Scholis regnum* & *Sceptrum betulaceum annos circiter CCC. in pueros obtinuerit, donec tandem XV. Sec.* (XVI. scriptum oportet) JO. BRASSICANI *Tubing.* & JACOB. HENRICHMANNI *Sindelfingensis* & aliorum eruditiora *Grammatica extitere*, quin & in *Vlmanis Scholis* hæc sic obtinuerint, vix dubitamus, præsertim cum nostræ & celebritate nominis & frequentia Scholarium eminuerint, in quas non indigenæ modo sed & alienigenæ confluerunt, unde *grandis* i. e. numerosa ac *nominata* (celebrata, *benahmte, nahmbaffte*) *Bacchantria* ante multiplicatum Vniuersitatum numerum VLMAE exstitit.

§. XII.

(*Bacchantria quid rei sit?*) BACCHANTRIAE voce intelligi ipsam Scholasticam iuventutem suadente FABRI verborum contextu arbitramur, secus ac videtur EBELIO *Orat. cit. p. 14.* & talem quidem, quæ circulo artium liberalium nondum egressa, nec ad adyta Philosophiæ admissa fuit, cui contradistinguuntur in *Vniuersitate depositi*, & cursum, quem vocant, Philosoph., qui Ethica, Physica, Metaphysica olim Sec. XI. vulgo absoluebatur, jam ingressi. Eum enim in finem depositionis ritus introductus fuit, ut ex Scholis in Academiis recens - venientes feros bacchantium mores deponerent, quibus antea indulgebant per feroiculam primæ iuventutis petulantiam vix ac ne vix quidem Magistrorum virgis inhibendam. Unde factum crediderim, ut ad nostram usque ætatem *Bacchantium Titulus* discipulis depositionis ritu mox initiandis adhæserit, utut hodie obsoletus & injuriosus merito reputetur, depulsa per sanctiorem severioremque disciplinam fordida morum barbarie.

§. XIII.

(*Quomodo tractata?*)

Quæ autem literarum facies tunc fuerit, ex historia illius ævi aliunde satis cognita & vel ex dictis abunde patet. Vel solius FABRI justam querelam in partes nostras advocabimus. Sic autem

tem scribit p. 93. *Apud Germanos non est Rhetorica & ornata Latina eloquentia. Muti necessario sumus, quia verba ornata, brevia & facunda exprimere non dico non valemus, sed non scimus, quia non didicimus. Nam etiam Universitatibus nostris Oratoria & Poetica penitus incognita est, & omne studium juvenum in elenchis est vanisque cavillationibus, i. e. in Dialectica spuria. Quosdam sterculos terſa scil. Latinitatis & Græcitatibus in proſo pariter & ligato Sermone, itemque philosophiæ haut umbratica, si Diis placet, festive protulit noster EBELIVS l. c. à pag. 5. usque 18. & animadvertit hos quoque in FELICE FABRO, RIETMÜLLERO & ignoti nominis FRATRE PRAEDICATORE, in cuius Codice manu exarato leguntur verba: *Nicomacica Stragerita Aristotilis*, item: *incipit Ethica Nicomacica Stragerici*. Vel exinde tamen denuo concludimus, haud defuisse in Cœnobio Prædicatorum Vlmensi, ubi hic Frater degit, qui plus aliis sapere, & invita licet Minerva Philosophiæ, quidni & artibus liberalibus, suam navarunt operam. Vbinam autem ad hæc studia tum manu ducti, nisi in suis monasteriis?*

§. XIV.

Verum jam ad feliciora accedimus tempora, in quibus una cum religione opera Megalandri LUTHERI repurgata insimul reducta est sub auspiciis communis Germaniæ Magistri PHIL. MELANCHTHONIS nitidissima linguarum ac artium facies, quam & in nostra videre licet *Schola*. Succincte igitur Scholæ nostræ facta præcipua à Reformationis initiis usque ad introductas Lectiones P. recensimus. Majores enim nostri, qui ad Reip. gubernacula federunt, nil sibi duxerunt antiquius, quam Scholas, quas noverant esse Ecclesiarum seminaria & Rerump. plantaria, instituere, iisdemque Præceptores idoneos atque eruditos præficere, ut teneri juvenes purissimam orthodoxæ religionis & almæ pietatis doctrinam cum linguis ac artibus addicerent. Probe id gnarus Jo. EBERLIN Anno jam 23. sequens bona fide suggestit *Incl. Magistratui* de condenda vel potius reformanda Schola consilium: *Das Wänger Kloster samptt irem gut ist nuz zu ainer Kinds-Schul, do man an ain Ort lere al tag ein stund morgens und eine zu vesper zeit, in Evangelischer lere die Kind, meidlein und Knäblein,*

*Reformatio
Scholarum
sub initium
Reformationis.*

lein, das wurd grossen nuz bringen mit der Zeit, - - - so die stund aus ist, lasz man Kind wider beim lauffen, welche anders nitt lernen wöllen. Am andern ort des Kolsters (Klosters) soll man eine gemeine Schul für die Kind haben, zu leren nach gemeinem brauch, wie bissher, doch das man rechrgeschaffen ding lere. Am dritten Ort soll man die meidlein leren schreiben und lesen, und damit etwas zu burgerlichen wesen dienende. Am vierten Ort soll man al tag ein stund lesen und leren, Lantrecht, Stadtrecht, Keyserliche recht, alte historien, und was zu menschlicher zucht und fürsichtigkeit mag dienen. Dozu auch die jungen gesellen und alte menner geben sollen, & reliqua.

§. XV.

De ea Inclyti Magistratus Consilium.

Inclitus tamen *Magistratus* pro intimiori rerum suarum statusque publici prudentia magis aptam & facilem rationem instituendarum Scholarum iniiit, quæ ex dicendis patefecit, modo prius consilium, quod de instituendis Scholis laudatissimum cepit, ipsis suis verbis recensuerimus. Id autem videri potest ex *Agendis Ecclesiasticis*, quæ prodierunt sub titulo: *Ordnung die ain Ersamer Rath der Statt Vlm in abstellung hergepraechter etlicher misspreuch in irer Stat und gepietten zu halten fürgenommen* &c. &c. Anno Domini Tausend, fünffhundert, dreyssig und ain jahr. Fol. in cuius Titulo V. von Schulen sequentia leguntur verba: *Dieweyl an Zucht der jugent allain bösserung ganzer gemain ligen will, und dieselbig aber von wenigen, wie von nöthen, bedacht und versehen würdt, uff das wir auch in disem unser ampts-pflicht nit umbgangen, haben wir drey Schülpfleger verordnet, ainen von uns aus Unserm Rath, ainen von Predigern, und ainen von denen, so in göttlicher Schrift und sprachen lesen werden. Diese sollen versehen, das nyeman Kinder zu lehren (es sey teutsch oder latein, auch weder medlin noch knäblin) understand, er sey dann durch sy dazu an leben und glauben, sampt der geschiklichkeit zu lehren tauglich erkennt und durch unns ain Rath zugelassen. - - - - - Damit dann auch solchs fleysig und treulich bscheh, un die, so Got mit bsonderer gschiklichkeit, der gmain in höhern ämptern zu dienen begabt, zu rechter zeit erkennt, und dozu sy Got verordnet, uffgezogen und gefürdert werden, wollen wir, das die gemelten Schul-pfleger (der nemlich von Predicanten, sampt dem,*

der von Lesern dazu verordnet ist) alle Monat ain mal die teutschen und LATEINISCHEN SCHVLEN besuchen und erfahren, wie die jugent an Sitten und lehr versorgt werd, und alle viertail jar, soll der, so von ain Rath dazu gsezet ist, auch darbey seyn, uff das er mit erlerne, wo Gott wöllt etwas geschikts lassen fürkomen und verhelff, das solche zu rechter zeyt aus der teutschen in die LATEINISCHEN SCHVL, aus derselbigen zu den öbern Lectionen der Sprachen, Rethoric und hailgen Schrift verordnet, und wo inen hilff von nöthen, das selbig mit bösser kuntschafft uns ainem Rath beyzeiten anzaigt werd, uff das, dieweyl so vil frommer, geschikter und glehrter Leuth uns von nöthen sein werden, wir dasyhenig, so Got von uns dazu gethon haben will, nicht verlassen.

§. XVI.

Ex hisce allatis manifestum quidem est, statim sub incceptam *Status ea-* nostræ Ecclesiæ Zwinglianam Reformationem, *Scholas tam ger-* *manicas* (ex quibus ad A. 1546. in *Paralip. Annal. fol. 66. CRV-* *sivs* unius non procul â balneis cervinis in æde Monialium abo- *bitur.* *lita sita & in ea LAMBERTI BAVMGARTNERI Ludimagistri* cum laude meminit) quam *Latinas*, easque non nisi publica Mag- *istratus* autoritate constitutas VLMAE obtinuisse, harumque curam & inspectionem præter senatoriæ dignitatis Virum & V. *D. Ministrum* demandatam quoque fuisse *Leçtori divinarum Scri-* *pturarum & Linguarum*; quem *Schole Latine Rectorem* interpreta- *mur.* Eccei enim, nisi huic *Scripturarum & Linguarum* expo- *sitio* incubuisset? eo enim ordine *Lectiones Scholasticæ* sese in- *vicem* excipiebant, ut primo in *germanicis Scholis* pueri & puel- *læ germanicas* literas & legere & scribere docerentur; Hinc dein *in Latinas Scholas* promoti latine legendi, loquendi & scribendi *facultatem* sibi compararent, & denique hac opera defuncti *Græ-* *cæ Ebreæque* Linguis, *Rhetoricæ* item atque *Scripturæ S. ope-* *ram* quasi ultimam in *supremis Scholis* sive *Lectionibus* addice- *rent suam.*

§. XVII.

Ex *Reçtoribus* sub purgata *Sacra EBELIVS* quidem in *cit. O- Sub Mi-* *rat. p. 19. sq. GEORGIUM* (sive ut *CRVSIVS* verius eum appel- *lat bagio.* *lat* *caële Brot-*

lat GREGORIVM, prout videri potest in *Germano-Græcia fol. 207. ubi versus XIX. & sq.* sic se habet:

*Ac se GREGORIVM vigilem re præstitit ipsa,
Et fortem ad curas LEONHARDVM, ceu Leo durus.)*

LEONHARDVM *primum Scholæ nostræ Rectorem* constituit. Verum enim vero, quo minus ei adstipulemur, contra partes priores & principes in Schola Latina alii deferamus, facit Liber Anno 1528. VLMAE typis exscriptus, sequenti cum titulo: *Christenliche Vnderweysung der jungen, in Fragsweis, von dem Glauben, Vatter vnser, vnd zehen Gebotten. Geprediget zu Vlm in der Pfarr, im MDXXVIII. jar. 8. 5. pl.* Catechismo huic præfationem præmisit MICHEL BROTHAG *Schulmeister in Sprachen*, in qua commemorat, CONRADVM SAMIVM in illum Catechismum conaciones habuisse, seque eas jam publicæ lucis facere. Vocat & ibidem SAMIVM *seinen theuren lieben Bruder*. Ex quo solo BROTHAGII titulo cum iis, quæ §. XVI. diximus, collato patefcere puto, illum in Schola Latina supremum tenuisse in prælectionibus habendis locum.

§. XVIII.

Status Scholæ sub eo.

Præsertim cum Linguas, latinam, græcam & ebraicam non modo, sed & Scripturas S. i. e. harum quasi Compendium, Catechismum, iuventuti semet in Schola sua tradere in *cit. præf.* affirmat verbis: *Will nitt allain dis büchlein, sonder auch alle andere göttliche Schrift nach gelegenheit der zeyt und fässigkeit der jungen fürgeben und leeren, und dasselbig durch grund der sprachen, & quidem trium, ê quibus posteriores duas æque ac latinam, gefasst und regulirt (i. e. Grammaticæ præceptis inclusas) paulo inferius vocat. Nempe ad literas latinas addiscendas præter alios duces selecti ERASMVS & PHILIPPVS, hujus credo Grammatica, & illius imprimis Colloquia, quibus postremis etiam hodiernum in Gymnasio locus relictus est; & literas Ebræas ad cuius nisi CAPNIONIS ductum tractatas fuisse, credemus? cum ejus discipuli omnes ferme fuere, qui hac ætate Ebraica non nesciebant.*

§. XIX.

S. XIX.

Juvabit ex hac ipsa *Præfat.* plura excerpere statum hujus æ- *Urbis de-*
 tatis Scholasticum illustrantia. Et primum quidem ex ea obser- *scribitur.*
 vamus, cives post admissa puriora Sacra & latiore literarum
 faciem liberos suos in Scholis erudiendos ea frequentia qua an-
 tea, non tradidisse, caussatos, cleri ordine diminuto, suis munia,
 quibus olim præficerentur, defore; plura denique & majora stu-
 dia, ac ætas quidem juvenilis capere posset, tractari cœpisse. Ve-
 rum inter alia priori objectioni occurrit, ostendendo, non alia
 magis quam hac ætate opus esse viris in re imprimis sacra erudi-
 tis, quam ob rem etiam suadet, ut vel centum juvenes institu-
 tionis Scholasticæ committerentur, quo subinde suppeterent in
 Scriptura S. & Lingg. exercitati probeque subacti, quibus
Inclusus Senatus in urbe & ditione sua uti posset. Ad poste-
 riorum objectionem regerit, methodum trium Linguarum tradi-
 endarum æque facilem imo multo planiorem jam adhiberi, ac
 quidem in *una Lingua latina* olim unice addiscenda haud obtinuerit.
 In quam rem consilium istis temporibus satis accommodatum
 dedit, quod ipsius verbis exhibere liceat: *Darumb so müsst
 man (meins bedumckens) die sacht also angreifen. Die jungen flux in
 den kinds jaren, so die sunst nun auff der gassen umblauffen, und alle
 büberey lernen, zu den teutschen Schulen halten, die man doch fleys-
 sig und gut hie findt, das sy daselbst fertig lerten schreiben und lesen.
 Darnach in welchen man befund ain gute gelirnige art, mit denselbigen
 weyter gefaren. So wurde man sehen und innen werden, das ein
 newn oder zehenjähriger Knab, ehe er auff seine vierzeben oder sechze-
 hen jar keme, das latein solt künden, lesen, reden, schreyben, nach
 aller notdurfft. Und darzu in den andern zwayen, ain solich funda-
 ment legen, das er der strengen yebung nit mebr bedörfft. Sonder
 möcht in ain vatter anfahen zu seinem handtwerck oder handel zie-
 hen, doch müsst man ain solchen des tags ain stund oder zwu vergön-
 nen Leggen zu hören, damit er in yebung des Lateins blib, und mit
 den andern zwayen fürfur, solliche wurden mit der zeyt aus Webern,
 Schneydern, Schußtern &c., das sy Bischoff, das ist, wächter und hir-
 ten geben möchten, uber die gemain gottes.* Quin non in Scholæ

modo & Ecclesiæ, sed & Reip. commoda juventutem hoc modo formari posse in sequentibus addit.

§. XX.

Et concluditur.

Hiscæ in supplementum subjungimus, quæ, nescimus qua manu, margini sæpius laudatæ *Orat. EBELIANÆ* p. 19. adscripta deprehendimus, ita tamen, ut fides sit penes Autorem, cujus quidem testimonium nec in cæteris vacillare experti sumus. Ita autem: SIMON LEMNIUS - - - - scribitur VLMAE prælegisse *Donatum*. Est is ipse homuncio, quem *Megalander LUTHERVS Lemmichen* & *Poëtam stercoreum* vocat ob ejus maledicentissima in se aliosque carmina. Vid. *Illustr. SECKENDORFII Histor. Lutheranismi* L. III. fol. 197. § 593. Si vera hæc sunt, quæ quidem in medio relinquimus, Vlma hæsit cum cæteris Zwinglianismi fautoribus & ipse huic addictus usque ad A. 1536., quo, uti diceret, dimissi aliorum se converterent, & iste quidem Wittebergam se contulit, ex hac A. 1538. Halas Saxonum profugus factus, tandem A. 1550. Curæ obiit. v. *Gelehrten Lexicon* voce *Lemnius*. Quod autem Lektionen ejus, si quæ in Scholis nostris fuerunt, attinet, illæ quidem non tam in AEL. DONATI *Grammaticam* per §. XI., quam in ejus *Commentar. super Virgilium* & *Terentium*, sive quod eodem recidit, in ipsum vel Terentium, vel, quod magis arridet, Virgilium ex recensione DONATI habitæ sunt, per dicenda §. XXVI.

§. XXI.

Dimisso Zwinglianae parti additorum.

Hic Scholæ status fuit sub MICH. BROTHAGIO. Quamdiu is vixerit, & de Schola nostra meruerit, nobis non constat. Quin tamen A. 1536., quo omnes ZWINGLIJ affectæ VLMA dimittebantur, pura LUTHERI doctrina introducta, idem fatum cum suis sequi maluerit (modo in vivis adhuc fuerit) quam faniora quidem Megalandri LUTHERI dogmata amplecti, eo probabilius est, quod non tantum à partibus ZWINGLIJ steterit, *Catechismum SAMI* quippe publice professus, in quo haud obscura Zwinglianismi in dogmate præsentia CHRISTI in Cæna, continentur indicia; sed etiam quod ab eo circiter tempore Scholasticæ institutionis fama optime audire & de Schola nostra mereri

mereri cœpit, GREGOR. LEONHARDVS *Almangavus*. Quo cum optime consentit, quod hujus Rectoratus initia in A. 1536. referantur in *marginè Orat. EBEL. p. 19.* ab incerti autoris manu.

§. XXII.

Hunc enim alterum & pure Evangelicum Scholæ Rectorem jam laudamus. Is quidem jam ab A. 1527., ad minimum ex CRVSI calculo (vid. *Germ. Græc. fol. 231.*) Collega BROTHAGI fuerat. Scholas enim CAPTIONIS græcas, quas maxima cum laude trivit, linquens LEONHARDVS Patriæ nostræ ram charus tamque acceptus fuit, ut non juvenus modo Scholastica ejus institutioni publicæ mandaretur, sed & verbi divini Præcones ei sese in græcis literis discendis committerent. v. CRVS. *Germ. Græc. fol. 208.* Cum itaque latina græcaque doctissimus atque in artibus & disciplinis probe subactus esset, evasit domi forisque celebris, v. CRVSIUM; qui & ibidem eundem à didacticis virtutibus ex merito prædicat. Coll. CRVS. *fol. 231.*

*Alter Rector
Gregorius
Leonhardus.*

§. XXIII.

Is ad an. usque 1557. Rectoratum gessit, quo rude donatus & ab Officio Scholico cum honore fuit dimissus, uti quidem CRVSIUS in *Germano-Græcia fol. 233.* contendit. ZEILLERVS vero in *Chron. parvo Suev. ad. an. 1558. p. 117.* annum factæ dimissionis quinquagesimum octavum esse, asserit. Sed nos hac in re CRVSIIO majorem fidem habemus quam ZEILLERO, quippe ille non solum LEONHARDO ætate proximior fuit hoc, sed in super discipulus ejus, qui cum præceptore sapius per literas est collocutus.

*Institutionis
ejus termi-
nus à quo &
ad quem.*

§. XXIV.

Florentissima jam A. 1531. fuit Scholæ nostræ conditio & concursus juventutis ad eam frequentissimus, LEONHARDI imprimis eruditione & in docendo dexteritate passim locorum percrebescente, ita ut multitudini Scholarium capiendæ haud amplius sufficeret Scholæ, quam tum constituit domus Summum Templum versus meridiem spectans, quæ vero hodie in *Sitophylacium publ. mutata*, adhuc tamen *Scholæ vetus (die alte Schul)* audit: sed in

*Locus Scho-
læ sub Leon-
hardo.*

monasterium Franciscanorum, maxima parte horum antea, post in-
ceptam Reformationem anni ejusd. m. Octobr., cœnobio de-
relictò, ex oppido migrante, *Scholam* transferre necessum esset,
ubi & hodie sedem suam habet fixam. Vid. EBEL. l. c. p. 19. sq.

§. XXV.

*Frequentia
& celebra-
tas Scholæ
sub eo.*

Ne vero putes, multitudinem Scholarium tantum constituisse
civium Vlmensium liberos; nam undiquaque exteri tam nobi-
les, quos inter PAULVS Comes à Schwarzenberg, Dominus in Ho-
henlantsberg & Bulnheim, (vid. D. VITI MYLLERI Oratio de Vi-
ta & Obitu D. MART. CRYSI p. II.) tanquam Luna inter cæ-
teras coruscantes Stellas emicuit; quam inferioris paululum con-
ditionis iuvenes VLMAM confluebant, LEONHARDI audiendi
gratia. Testatur hoc ipsum de eo CRYSIVS, qui ipse quoque,
(uti supra §. XXIII. monui) discipulus LEONHARDI ab A. 1540.
per aliquot annos in paucis carissimus fuerat, in *sue Germano-
Græciae L. V. C. II. Carmine X.* (quod in honorem Gregorii Leon-
hardi J. V. D. creati & LEONHARDI Rectoris filii conscripserat)
fol. 207. ita canens:

*Formandæque Juventuti non aptior alter,
Ergo iuventa frequens semper confluit ad ipsum,
Quam fide rex it per multos impiger annos:
Semper alens secum MENSAS SEX, tectaque præbens,
Ad quas, MVLTAQVE NOBILITAS, clarique BARONES.*

Is ipse CRYSIVS porro in *Annal. suis passim* multos nominat, qui
VLMÆ fuerint ipsius condiscipuli, viros, & de Ecclesia, & de
Republ. meritissimos. Conf. *Germano-Græciae carmen cit.* in quo
fol. supra alleg. sequentes quoque exarati sunt versus:

*Trojus hinc ut equus, Schola multos edidit ejus,
Quorum opera est hodie Ducibusque DEOque probata.*

§. XXVI.

*Modus
traditæ
Scholasticæ.*

Docuit alios LEONHARDVS Latina, alios Græca, quibus
subdidit Logica, & ea quidem ex PHILIPPI MELANCHTHONIS
Libellis; v. CRYSI *Germano-Græc. fol. 235.* Hunc certe in di-
scendo

scendo ordinem sub ejus ductu tenuit CRVSIVS. Vid. *ll. cc.*
 Quales præter has prælectiones ceteræ fuerint, cognoscere licet
 ex verbis ERHARD. CELLI in ejus *Orat. in funere b. D. JAC.*
HEERBRANDI recitata § 1600. *Tubing. edita in 4. quibus pag.*
31. Statum Scholæ nostræ circa annos 1526. & 37. sic describit:
Vigebant studia tum VLMAE pro temporis istius statu tolerabiliter,
Latina & Græca Grammatica, Epistolæ Ciceronis, Colloquia Erasmi,
Virgilius. Ipse enim b. Vir per sesquiannum LEONHARDO ad-
 hæserat, sub ejus institutione jactis Latinæ & Græcæ Lingg. Gram-
 maticis fatis bene fundamentis vid. *l. c.*

§. XXVII.

Cæterorum autem LEONHARDI in Scholis Collaboratorum *Leonhardi*
 nulla ad nos transit memoria, præterquam duorum JOACH. *Collegæ.*
 WANGERI & GEORG. WOLFI, qui & V. D. Præcones in a-
 gro Vlmenfi fuere. Vnum horum A. 1536. alterum A. 1546. *Præ-*
ceptores Classicos egisse deprehendi in *Catalogo quodam MSto Συ-*
νεγρον Scholæ & Gymnasii Vlmenfis.

§. XXVIII.

Decus tamen & emolumentum insigne *nostræ Scholæ & Ec-* *B. L. Frecht-*
clesiæ sub idem tempus accessit egregiis in utramque meritis *tii in Scho-*
 MART. FRECHTI *Theol. Licent. celeberrimi.* Is Heidelbergæ VL *lam merita.*
 MAM ad docendos S. Literas A. 1531. vocatus, postea post SA-
 MI obitum A. 1533. *Ecclesiarum Vlmenf. Superint.* renunciatus fuit.
 Anno autem jam 31. neo-conversos Sacerdotes rurenfes in pri-
 mariis orthodoxæ fidei capitibus in Choro Basilicæ instituebat &
 S. Scripturam iisdem explicabat Latina Lingua hebdomadatim
singulis Jovis diebus vid. b. D. DIETERICI *Jubel-Predigt in B.*
 FVNCKI *Reformat. Histor. p. 706.* Idem vero quoque primus in
Schola Scholaribus JUSTINI Epitomen Historiar. & Origines Imper-
riorum totius mundi prælegebat atque exponebat. Vide sis ZEIL-
 LER. *l. c. ad A. 1531. p. 95.*

§. XXIX.

In FRECHTI & LEONHARDI tempora A. 1548. incidit fa- *Status Scho-*
 mosum illud INTERIM, quo effectum, ut & Ecclesia & Schola *le sub Inte-*
 FRECH- *rim.*

FRECHTI desiderabili inspectione & doctrina orbaretur. Is enim ob recusatam Interimisticam formulam una cum suis Collegis exilio carceribusque multatus, postea tamen illis rursus liberatus A. 1551. *Professione Theologica & Stipendii Theolog. inspectione*, quod *Tubingæ* est, fuit condecoratus. Vid. D. DIETER. l. c. p. 719. Et verendum, ne miser & ærumnosus eo tempore fuerit *Scholæ nostræ* status, sed pessima hæc temporum injuria occasionem subministravit Scholas nostras in meliorem evehendi conditionem.

§. XXX.

*Scholæ in
melius mu-
tatio sub b.
D. Rabo Su-
perintend.*

Nam post discussas turbas Interimisticas & restitutam sinceram doctrinam *Inclytus Reip. Magistratus* Summe Rever. LVD. DOV. RABVM, alias GYNZER dictum, v. *Gelebrt. Lexic.* voce *Rabus*, Theologiæ D. & V. D. Ministrum Argentorati celebratissimum *novum Ecclesiæ nostræ Superattendentem* suasu FRECHTI A. 1556. v. D. DIETERIC. l. c. p. 725. huc evocavit, ut Ecclesiæ non minus ac Scholæ melius confuleret, quod negotium is etiam curæ cordique habuit, omnibus ad exemplum Gymnasii Argentinenfis constitutis & emendatis. Susceperat feliciter id ipsum negotium antea A. 1554. in patria sua *Memminga* o *managi-* 175 D. RABVS, v. CRVSI *Germano-Grec. L. V. fol. 218.* & jam ejus Consiliis & auspiciis Scholæ quoque nostræ consultum fuit.

§. XXXI.

*Scholarcha
Leonhardo
& III. Re-
ctore M. Pe-
tro Agrico-
la.*

Quin autem socios curæ & operis adsciverit sibi LEONHARDVM nostrum, & hujus in *Reſtoratu* successorem M. PETR. AGRICOLAM, haud dubitamus. Equidem LEONHARDVM *Inclytus Senatus* à laboribus Scholasticis A. 1557. clementer relevavit, uti petierat, senio laboribusque fere confectus (XXX. enim annos pulverem Scholasticum molestiamque devoraverat, & sexagenarius jam dum fuerat) benignissime tamen idem in Scholarcharum numero esse iustus est, & quotannis certum accepit salarium, v. CRVSI. l. c. Quin &, hoc teste, suo monitu ei successor anno jam 57. datus & laudatus AGRICOLA ipse olim discipulus, quem filii loco habuit, & CRVSI Vlmæ condiscipulus, quem is ipse ætate & eruditione sese majorem prædicat.

§. XXXII.

§. XXXII.

Hiscæ potissimum Triumviris, haud vane credo, *Schola nostra* emendationem perfectam fuisse. Discrepant quidem circa *hæc* mutatio-
 annum, quo hæc facta sunt, ii, qui aliquid hac de re scriptum re-
 liquerunt. Nam M. SAM. NEVHEVSER *annum* Seculi *quinqua-*
gesimum septimum ponit in sua *Biographia* D. LVDOV. RABI,
 (quam rythmis conscripsit germanicis, quæve inter Codd. MStos
 in Biblioth. nostra P. asservatos, conspiciendam se præbet) ibi-
 dem sequentem in modum canens:

1557. Die Schuol zu VLM auch reformiert,
 10. Nov. Mit gueten Præceptoren ziert.
 Examen zwey jhârlichen thut,
 Ordnen, Lateinischer Schuol zu gut.
 Ein Visitation bestellt,
 Welche das Schulwerckh wol erhelt.
 Viel glehrter Leut erzogen sein,
 Daraus, beweist der Augenschein.

Alteram tenet sententiam B. D. DIETERICVS in *seinen Jubel-*
Predigten l. c. p. 726., *annum* nempe *sexagesimum primum* pro An-
 no factæ mutationis venditans. ZEILLER vero l. c. ad a. 1558.
 p. 117. *annum* dicitur esse *quinquagesimum octavum*. Sed nos pla-
 ne rejecta ultima sententia, duas priores diversas opinionis faci-
 le invicem possumus conciliare, si NEVHEVSERVM incepta,
 DIETERICVM vero ad finem perductæ emendationis tempus in-
 dicare, dicamus. Sic dicta prioribus apte cohærent.

§. XXXIII.

Summa vero factæ hujus emendationis in hoc consistebat, *Summa e-*
 quod *Generosi ac Magnifici Domini Aediles* primi constitue-
 rentur Scholarchæ & Scholarum Inspectores, post hos *Directorem* *Schola.*
 D. RABVS *Superintend.* ageret, quem hac de caussa *Ecclesie* &
Scholarum Superintendentem vocat CRVSIVS *Annal.* P. III. L. XII.
 fol. 811. Ab hoc secundum locum tenerent *V. D. VLMAE Mi-*
nistri, qui Scholas diligenter inviserent, & quovis mense *Conven-*
tum Scholasticum haberent; in quo ea, quæ identidem ad amplio-

D

rem

rem *Schola* emendationem pertinerent, proponerentur, quæ autem gravioris momenti ipsis visa essent, ad *Generosos ac Magnificos Dominos Aediles* deferrent. Examina quoque annua verna & autumnalia habenda præscribentur. Conf. consimilem *Schola Memmingensis* ductu B. RABI factum emendationis modum ap. CRVSIVM fol. 218. *Germano-Græc.* Schola quoque tunc temporis nondum in Classes distincta in quinque distribuebatur, & cum sub idem tempus pauci, qui ab A. 1531. remanserant, (v. §. XXIV.) Monachi Ord. S. Francisci suæ stationis per suam desidiã & incitiam obsolescentis pertæsi sponte sua Cœnobium plane deferrent, idipsum totum A. 1558., excepta æde, in Scholam conversum est. Vid. EBEL. *Orat. cit. p. 21.*

§. XXXIV.

*Agricola è
Schola no-
stra voca-
tur.*

At, quæ rerum est vicissitudo, *Rectorem* suum AGRICOLAM, virum virtutibus maximis & insigni eruditione ornatum nimis prope amisit *Schola nostra*; nam pietas ejus, fides sincera, gravis vitæ ac morum suavitas, industria denique ac dexteritas in teneris mentibus formandis valens, (ut gravissimi Theologi & Historici profundissimi D. DAV. CHYTRAEI in *Saxon. suæ L. XXII. fol. 589. Edit. Lips. de Anno 1599. mea faciam*) sic undiquaque percrebuit, ut Sereniss. Princeps WOLFGANGVS, *Dux Palatino-Neoburgicus* eum è *Schola nostra* ad se vocaverit & filiorum suorum educationi præfererit. v. EBEL. *l. c. p. 20. sq.* & CRVSIVS in *Germano-Græc. fol. 233.*

§. XXXV.

*Præceptores
sub Recto-
ratu Agri-
cola.*

Indicare & hic liceat nomina eorum ex *MSto Catalogo*, qui sub *Rectoratu* AGRICOLAE de Scholis nostris meriti sunt, præceptores, JODOCVS REISSENSTEIN, *Weida-Variscus*, LEONH. HVTTERVS, Pater celebratissimi istius Theologi Vitebergensis D. LEONH. HVTTERI, SEVERIN. ROMER (al. RENNER) & AEGID. BISCHOFF.

§. XXXVI.

*Succesit ei
Martinus
Balthicus
Rector W.*

In vices AGRICOLAE surrogatus est A. 60. vid. CRVS. *Germano-Græc. fol. 233. coll. EBELI Orat. p. 22. MARTIN. BALTHICVS*

THICVS Bojus, qui, quod *Monachii* in Scholis Catechismum B. LUTHERI publice docuerat, Patria excedere coactus fuit, quin parum abfuit, ut fustigationis pœna ipsi fuisset irrogata.

§. XXXVII.

Erat vir (ut verbis B. EBELI *l. c. p. 22.* utar) *in omni πικρῶ ἢ Status Scho-
νῶ ἐπισημῶ versatissimus* & *Poëtica scientia imprimis clarus.* Extant *le sub eo.*
ejus de Musico nostræ Aedis basilicæ Organo versus quidam à
CRVSIO excerpti in *Annal. Paralip. fol. 66.* adscripta quoque est
margini Orat. cit. p. 22. ejus *Versio Evangeliorum Dominicalium.*
Introduxit quoque primus in Scholas nostras *Dramata & Actiones*
Scenicæ (uti has primus in Germania produxit A. 1497. JO. CAP-
NIO v. ZEILLER. *l. c. p. 78.*) in quibus *margini Orat. EBEL. p. cit.*
adscripta commemorantur ejus *Joseph, Daniel & Natalitia Do-
mini.* *Dramata* tandem eo in loco agebantur, quo Dominicanor-
um *Ædes* extructa fuit. Ea enim à Dominicanis, quorum om-
nino XXVI. fuerant, relicta primum in *Sitophylacium*, dein
suafu & auspiciis JOS. FVRTENBACI A. 1641. in Scenam con-
versa fuit, in qua Studiosa Juventus fabulas ageret, quarum pri-
mam dicto loco in Theatrum produxit A. 1650. JO. CONR.
MERCK. Ad hæc tempora quoque referimus CRVSI *Gramma-
ticar. Græcar.* usum in Scholas nostras introductum, vid. ejus
Germ. Græc. fol. 182. Cæterum impubis feroculæ moribus casti-
gandis severus ac gravis Magister fuisse dicitur EBELIO *Orat. cit.*
p. cit.

§. XXXVIII.

Adduci h. l. necessum, quod hujus BALTHICI temporibus *Præceptores*
jam à quibusdam *sex Scholarum* mentio fiat; ad id forte addu-
ctis, quod in subscriptione *Formule Concordiæ* post Vlmanos V. *quot Scho-
D. Ministros sex sequentes sua subscripserunt nomina, & quidem
le?*
ordine subsequo:

MART. BALTHICVS.

LEONH. VENATORIVS.
(al. WEIDMANN.)

NICOL. SIZLINVS.

ÆGID. BISCHOFF.

ABRAH. SEIZ.

ERHARD. DRECHSLER.

D 2

Verum

Verum enim vero bene notandum , t. t. ob multitudinem puerorum primæ seu infimæ Classis in ea *Hypodidascalum* fuisse constitutum (is ipse ultimo loco positus DRECHSLERVS fuit) qui cum disciplinæ suæ subjectis pueris *Præceptor novæ Scholæ* , ast immerito , est appellatus. Præter superius citatos in *supra alleg. Catal. MSto* & reliquos , uti reperi indicabo , PETR. HYPODEMANDRVM f. SCHVMANN , STEPH. APPEL : *Weissenburg* , SIMON. EILBER *Olsnicio - Misnicum* , MART. MAYER *Vlmens.* CONR. HONOLD *Weidenstattensem* , M. TOB. EISENMENGER *Lusatium* , GE. VEYEL , JO. CONR. KARG *Lobro - Francum*.

§. XXXIX.

Balthico rudonato fit Sizlinus Rector V. De cætero postquam XXXII. annos provinciam Scholasticam obiit , eadem A. 1592. suavoribus D. VESENBECKIO (qui post factam A. 1590. rudis donationem D. LVD. RABI *Superintendens* & *Director Scholæ* fuit creatus) & *Consilio Scholico* sese abdicavit , ac uti quidem verba *MStæ cit. Orat. p. 22.* habent , *per aliquot annos Causidicum sive Advocatum egit* , & Sec. XVII. anno primo è vivis excessit , (vid. *ead. verba MStæ l. c.*) ampla postmodum *Rektoris Sparta* NICOL. SIZLINO *Almangavo - Weingartenji* , IV. Classis *Præceptor* fuit delegata.

§. XL.

Status Scholæ sub eo. Eodem anno V. D. Ministris , Ordinariis hucusque Scholarum *Visitatoribus* , duo ex *Ordine Juridico* , totidemque ex *Collegio Medico* sunt additi , qui quoque publicis adessent *examinibus*.

§. XLI.

Sizlinus ex Rectore Inspector Scholæ. *Charactere* animi SIZLINI nullis verbis melius , quam EBELI *l. c. p. 22.* possum delineare ; ibidem enim inquit : *fuit (SIZLINVS nempe) pectus vere Alemannium , omnium humaniorum virtutum exemplum , Græcarum & Latinarum artium promus condus erudiendæque juventuti solertissimus ac perfectissimus artifex.* Præfuit quoque *Scholis nostris* ad annum usque 1606. magna diligentia ac fidelitate , sed hoc ipso anno ob *ingravescentem senectutem* attritasque vires *dimissionem* petiit officii , qua in re non solum

voto

voto fuit damnatus, sed & *Inclutus Magistratus* memor ipsius operæ egregie in *Scholas* impensæ, suum Salarium quotannis pendit iussit, ipsique munus insuper *Inspectoris Scholæ* demandavit, usque dum illius Sec. A. 16., uti scriptum legimus in *marginè Orat. cit.*, fato functus est.

§. XLII.

In locum ejus eodem anno suffectus est M. JEREM. JACOBUS, Præceptor hæctenus IV. Classis, *vir artubus quidem parvus* (unde & JÆCKLIN vulgo audivit) *ast artibus magnus ac excellens.* Conf. EBEL. l. c. p. 23. Hoc anno insimul *quinque Classibus* superaddita fuit *sexta*, infima ob copiam puerorum in duas divisa. Verum naturæ debitum præmaturo exsolvit fato, anno scilicet jam dum *Seculi hujus decimo* ex hac terrena in cœlestem evocatus Scholam.

§. XLIII.

Restat adhuc ultimus prioris hujus Periodi *Scholæ nostræ* *Rektor*, *Vir*, teste EBELIO l. c. p. 24., *mere ac mire doctus*, nempe M. JO. BAPTISTA HEBENSTREIT, *Augustanus P. L. C. & antea Schol. Lindav. ad Lacum Bodamicum* *Rektor*, cujus etiam elogium vide sis in *Progr. Invitat. ad Dispp. Circular.* Hic m. Jun. A. 1610. *Rektor Scholæ* fuit constitutus. v. EBEL. l. c. p. 24., eidemque per XIII. annos usque ad annum Seculi hujus XXIII. præfuit, quo officio suo abiit, idque deposuit, uti habent verba B. D. DIETERICI in *Orat. A. 1623.* habita, cui titulus: *Rektor & Præceptor bonus*, in qua illi *verba bona, vota pia, fata benigna christiane præcatur.* Brevi in hoc tempore Status *Scholæ nostræ* ter fuit mutatus, primum A. 1613. dein A. 16. ac denique A. 22. de duabus prioribus in *hac Sectione* nobis sermo erit faciendus, ultima ad *II. Sectionem* rejecta.

§. XLIV.

Fundamenta prioris mutationis jam sub directorio B. VESSENBECCI & *Rektoratu JACOBI* facta sunt; nam hisce adhuc in vivis *Conventui Scholastico* fuit demandatum, ut de emendanda, restauranda & in majus fastigium evehenda *Schola* *Consilia*

sua *Generosis ac Magnificis Dominis Aedilibus* aperiret. Id quod factum *Reſtore* HEBENSTREITIO. Excitabimus hanc in rem ipſius Viri verba ex ejus *Oratione* in altera Johanniſoliſolennitate A. 1615. habita (anno enim 14. ob non nauci cauſſas, quas vocat, actus hic intermiſſus fuit) & extante in *Volum. Orat. Mſtarum I. fol. 160.*, quæ ita ſe habent: *Ergo igitur jam biennium eſt ipſum, ubi quæcunque multis annis ante diſceptata, deliberata conſcriptaque fuere, de commoda, laudabili, certa, firma, adeoque neceſſaria emendatione & confirmatione plurimorum, que cum *Pædie* modum & formam attinebant, tum vitæ juventutis moderandæ & ad verum decus promovendæ commodo ſciſci poterant, ea tandem collecta, ſubacta, ordinataque in chartas & libellos relata ſunt, Magiſtratu oblata, & ab eodem rata tandem habita, ſolemniter die quadam feſta ad univerſos Ludi noſtri præfectos, fautores & cives pronuntiata; hæcenus HEBENSTREIT. Summa, quod *παιδείῃ* attinet, hiſce conſtabat, ut 1.) Sana doctrina orthodoxæ religionis ex *Corpore Doctrinæ D. LEONH. HVTTERI & Catechiſmo Germanico LUTHERI* addiſceretur, 2.) Græca & Latina Lingg. ſolide caperentur, 3.) artes organiciæ rationis & orationis ultra mediocritatem docerentur, 4.) *Iſtæ* in partes omnis Philoſophiæ exhiberetur, cui merito *Hiſtoria* ceu neceſſarium Studiorum & vitæ adjumentum jungeretur, ac denique 5.) Exercitationes declamatoriæ & diſputatoriæ, ut & pro re nata etiam Sceniciæ introducebantur, illæ menſtruiæ, iſtæ bimēſtres, hæc anniverſariæ, v. *Progr. Invitat. ad Diſſ. Cyclic.*, ut juvenes de eo, quod fuerint edocti, publica *μῆλα παρρησίας* edere poſſent ſpecimina. Primum A. 1617. menſibus æſtivis (in diebus credo canicularibus) exhibitum *Drama* erat *Tragicum*, nempe SAVRI Luſati *Conflagratio Sodome* Latine & cum verſione rythmica JO. CONRADI MERCKII Vlmæ typis eodem anno publicata. Hæc conſilia à *Dominis Superioribus* conſeſtim non ſolum ſunt approbata, ſed etiam effectui data, ac juxta, id quod alterum deliberandorum fuerat, cum *Leges* latæ, tum *Statuta communia* (*allgemeine Schul-Ordnung*) fuerunt publicata, de quibus tamen ſingulis eorumque contentis paulo fuſius in *ſect. II.* diſſerere nobis licitum erit.*

§. XLV.

Rebus sic iustum in ordinem dispositis, A. 1613, d. 3. Febr. *Et quæ effectui data?*
Consilium Scholicum confirmabatur, quod tum constabat *Triumviratu* partim *Scholarcharum*, partim *Duodecimviratu Inspectorum* s. *Visitatorum*. v. *Vol. Orat. MSt. I. fol. 35.* coll. §. XL. *Disp. nostræ*, ac insimul publica Legum Scholicarum promulgatio decernebatur, atque ad hunc solemnem actum *festus* S. JOANNIS BAPTISTAE *dies* deligebatur. *Choro Cœnobii Franciscanorum* ad hanc festivitatem ut & cæteras declamationes oratorias & disputatorias destinato. Prævia Musica & Oratione à *Rectore* HEBENSTREITIO habita, leges recitando publicabantur, (id quod & quotannis hodie adhuc hoc peragitur die); Sub idem enim tempus A. 1616. Templum Franciscanorum fuit renovatum, v. EBEL. l. c. p. 21. Initium quoque statim hoc anno fiebat in *Orationibus* & *Disputationibus* à supremæ Classis discipulis habendis.

§. XLVI.

Hanc autem t. t. in *Disp.* secuti sunt *τὰς* ut tres essent ex *Argumentum*
 VI. tum Classe Respondentes, è quibus ordine *primus* ad *Obje-* *tum modus-*
 ctiones Theologicas ex hebdomadaria Lectione in *Compendium* *que Decla-*
 b. HYTTERI enatas, *alter* ad argumenta ex Logicis petita, & *mationum*
tertius ad argumenta sophistica & fallacia, quæ ex Rhetoricis & *ac Disputa-*
 cæteris quotidianis lectionibus desumpta erant, responderunt, *tionum ha-*
Præsidis locum tenente *Rectore*, reliquis autem adolescentibus om- *bitarum.*
 nibus opponendi facultate concessa. Quilibet tamen *Respondentium*
declamatiuncula suo *πρόλογος* congrua initium faciebat
 actus disputatorii consensu Inspectorum & *Εφόρων* amplissimo co-
 honestati. v. *Volum. I. Orat. MStar. fol. 1. sqq.* Habebantur etiam
Orationes extra actus disputandi solennes diebus feriatis, cum
 præter Rectorem ab ipsis Classium Præceptoribus, (sic v. gr. M.
 ZIMPERT. WEH *IV. Class. Præcept.* A. 1614. & 15. & hoc ipso
 anno JO. CONR. MERCK *V. Class. Præcept.* publice *Orationes*
 habuere) tum à discipulis, qui plerumque vel Scholis valedicen-
 di, vel de gravissimis rebus, iisque sæpius in utramque partem
 ventilatis, differendi animo cathedram conscenderunt, viam illis
 haud raro parante, vel Oratore prodromo vel agmen illorum ali-
 quo

quo Oratore claudente, sua & ἐπιμύσει & ἐυχαισίῳ; cujusmodi actus cumprimis in festivitate Paschali Scholastica habebantur, quæ A. 1614. jam obtinuit, v. *Volum. cit. fol. 29. sqq.* & hodienum obtinet. Extat etiam inibi ad A. 1615. scripta *Oratio ore græco* primum, uti alia *Latino ligato sermone* primum quoque habita, ut cætera jam fileamus.

§. XLVII.

Anno 14. b.
Dietericum
Scholæ latinis
plausibus re-
cipiunt.

Interea dum hæc aguntur, de *Superintendente Ecclesiarum sua-*rum in locum B. VESENBECCI, qui d. 29. Jun. A. 1612. pie efflavit animam suam, sufficiens felicitate non minus ac prudenter cepit consilium *inclytus Magistratus* atque A. 14. suafu imprimis Consult. D. HIER. SCHLEICHERI, v. *Dedicatio Pœnitent. David. b. Viri*, huc evocavit Clarissimum Hassiæ tum fidus CONR. DIETERICVM *Giesse Profess. Ethices & Pædagogiarum*, ut ejus in Scholis etiam suis ad summum, quantum pote, fastigium evhendis opera & consilio præstanti uteretur.

§. XLVIII.

Con-Rector
creatur.

Ejus suafu & commendatione eodem anno *Rectori* pluribus negotiis obruto, primus CON-RECTOR adjunctus fuit, DIETERICI conterranæus M. JO. PHIL. EBELIVS *Chattus*, toties jam à nobis laudatus, (v. pl. Rev. HERTTENST. *Diff. Circ. LXXIII.*) ut alternis cum *Rectore* vicibus Sextæ tum *sv. Supremæ Classis* discipulos informaret.

§. XLIX.

Anno 16.
sex Classibus
septima su-
peradditur.

Majora in annos sub hoc D. DIETERICO *Rectore*que ac ConR. HEBENSTREITIO ac EBELIO cepit incrementa *nostra Schola*. Nam altera jam, quæ sub hoc HEBENSTREITIO contigit *Gymnasii* in melius mutatio incidit in an. 16. Anno quidem 15. ob nimis excrefcentem puerorum infimæ Classis numerum Præceptorum ejus adjungebatur *Collaborator*, sed ea anno seq. in duas distinguebatur *Curias*, adeoque *numerus Classium Gymnasii nostri ad septenarium* crevit, ex quo tempore *septem* numeramus *Classes*.

S. L.

§. L.

Anno 17. m. Febr. *Disputatio Philosophica prima* typis expressa prodit in forma 8. va quam complures alia infecuta sunt. *Dispp. typic. exscripta.*
 Prima hic titulus erat: διαλεξιθη Σχολαστικη PRIMA, pro GYMNASIO VLMANO, de Philosophia univérse, προδιδακταλιων continens. διαλέξεως. Moderatore M. JO. BAPT. HEBENSTREITIO &c., ἡς λόγους ὑποχρήσει JO. SAXO, VLMANVS. *Ethici* & imprimis *Logici argumenti* sunt omnes fere, quotquot ab anno 17. ad 22. habebantur, ita tamen, ut ex caterarum Philosophia principalis & instrumentalis, itemque ex reliquis eruditionis partibus, v. gr. *Theologia, Philologia, Rhetorica, Poësi, Historia, &c.* subinde, in corollariis præcipue, haud vulgaria, nec minori eruditionis ampla & solida apparatu tractaret uterque & HEBENSTREIT & EBEL, uti perlegenti palam fiet.

§. LI.

Habebantur ex in *æde Franciscanorum*, loco consueto, usque *Scholasticarum Operarum locus in* dum anno 18. exædificatum fuit *Auditorium novum*, quod anno 17. ex refectorio Cœnobii Franciscanorum extrui cœpit, in cuius Cathedram novam d. 24. Nov. anni ejusd. producta *Disputatio*, cujus rubrum: διαλεξιθη παρασκευαστικη *ad doctrinam ἐξηγητίας, s. v. Enunciationis*, Præside JO. BAPT. HEBENSTREITIO, Respondente JO. GEORG. VIOLA, *Vlmano*. Destinabatur etiam hoc *Auditorium* lectionibus ordinariis VII. Classis, uti etiam solennibus *Conventibus Scholicis, Examinibus, Disputationibus atque Orationibus instituendis*; id quod hodiernum in usu est, præterquam quod Paschalibus & Johannelibus Festivitatibus *Scholasticis, caterisque insignioribus adhuc in Choro Templi Franciscanorum locus sit relictus.*

§. LII.

Dictis atteximus Syllabum *Præceptorum* à XVII. Sec. initio usque ad annum 22. ejusdem præter Rectorem & Con-Rectorem omnium, quotquot vel in supradicto *Catalogo MSto* vel in *Præceptorum*.
 Orationibus *Valedictoriis* in *Vol. I. Orat. MStarum* deprehendi.
 HIERON. HARDER, JO. SCHOEFFF, M. GE. NYBER, THOM.

E

DE-

DECKINGER; JOACH. HEFER, SEB. THEBART; MART. ROESLE, GE. NACHTIGALL, M. JO. PET. KLVNZ; THOM. RENZ, M. ZIMPERT. WEH; JO. CONR. MERCK, CHRISTOPH EBERHARD.

§. LIII.

*Status Pæ-
dia Schola-
stica.*

Quis denique fuerit Status *Schole*, qua *pædiam* imprimis sub *Rektore* HEBENSTREITIO, juvat verbis b. D. DIETERICI ex *Orat.* Ejus Paschali A. 1620. habita excitatis prædicare, v. *Consil.* & *Orat.* Ejus ex editione ipsius Nepotis, HELVICI DIETERICI, Avi mei desideratissimi, *Vlmæ* 1689. 4. p. 398. *Es hat Gott der allmächtige diese unsere Lateinische Schul in wenigen Jahren dermaßen geseegnet, daß so wol durch treue aussicht der Scholaren (sine dubio Scholarchen) und Visitatoren, als auch möglichsten Fleiß und geschicklichkeit der vorgesetzten Præceptoren, unsere Schul-Jugend in den artibus Logicis, als Grammaticis, Dialecticis und Rhetoricis, so dann auch in der obern Clafs in Mathematicis, Geometricis, Disputationum und Oratorum exercitiis, also zugenommen, daß, ohne ungezeimten Ruhm zu melden, diese unsere Lateinische Schul mit allen andern particular-Schulen in ganz Ober-Teutschland mit Ehren concertiren, und gewiß in solchen Conflict und Stritt die Oberhand behalten, auch das Ehren-Lob davon tragen soll.* Unde tanta Discipulorum, quos inter plurimi peregrini, frequentia, ut anno 15. ad quater & sesqui centenos & anno 17. ad sexcentos plus minus numerus excreverit. Vid. *Vol. Orat. MSt. I. f. 159. b. & Dedicatio Orationib. Secul. HEBENSTR. & EBEL. præmissa.*

§. LIV.

*Qua insti-
tutionis con-
tenta.*

Dictis fides constabit, si brevibus recensum operarum Scholasticarum, ex 1621. *typis expresso Elencho Præcipuorum Capitum, quibus Vlm. Gymnasium cum extructum est, tum ornatum, exhibebimus.* Nempe præter *Catecheses, Compendia artium Grammaticæ Latine*, (quæ nostro è typographeo trifariam adornatis Syllogis exiit) & *Græcæ*, (quæ Argentorati edita est) *Vocabularia, Rhetorices & Dialectices Dietericianas Epitomas*, hic quoque expressas, tractati fuere *Autores primo Latini, ut Epistola Ciceronis, hic editæ, ejusd. Officia; Colloquia Corderii, Erasmi; Terentius, Virgilius,*
Hono-

Horatius; Volumina Poëtica Argentinensia. Dein Græci; Sylloge sententiarum Græco-Latinarum, hic quoque excusa, Nazianzeni Carmina, quæ in Tabula describebantur, de Isocrate, Demosthene, Luciano & Poëtis Græcis opuscula in Argentinensi Volumine exhibitæ. Mathematica & Historica ex Commentariolis Rectoris domesticis tradebantur. Hisce in subsidium data Linguarum Lexica, Phrases & Elegantiæ Nizolii, Calepini, Fabri, Henr. Stephani, Frijii, Doleti, Fabricii, Posselii, Anthologia Langii, Similia Dadrei, Smetii Profodia, Textoris Epitheta, Tursellini de particulis, aut Stewechii Commentariola, quorum major pars cum aliis nonnullis Magnatum munificentia publico usui prostabant. Nec silentio involvenda Specimina profectus discantium, cujusmodi Volumina exercitiorum stili, phraseologica, Libri annotationum pro optimorum auctorum interpretatione dictatarum, Schidia observationum cottidianarum, locorum communium, rerum & verborum Syllogæ. Intra 6. Quæ tempora stata & cetera. dierum spatium horæ antemeridiana duæ in omnibus Classibus impendebantur, pomeridiana in V. Classibus inferioribus tres, in VI. & VII. duæ duntaxat, diebus Jovis & Saturni festis. Exercitationes publicæ erant declamationum, quæ menstruæ, quæque in certum referuntur & adhuc Volumen, Disputationum philosophicarum (ubi præsident Rector & Con-Rector, alternis vicibus, respondent auditores supremi ordinis,) quæ altero mense habebantur publicisque typis exscribebantur. Dramata adornata exhibebantur prout tempora ac Status Reipublicæ ferebant. Demonstrationes fiebant cum in tabulis geographicis, tum instrumentis aliis, globo utroque. Musica bis in hebdomade habebantur & exercebantur. Examina univversalia verna & autumnalia, & insuper inferioribus in Classibus inquisitiones & visitationes habebantur menstruæ &c.

§. LV.

Regimen quod attinet, præter dicta, sequenti modo fuit, uti verba Elenchi cit. habent: Post Magistr. Incl. & Ædiles sunt Regiminis ratio. Scholarchæ tres: Theologus, Jurisconsultus, Medicus: tum Visitatores, reliqui Ecclesiæ Ministri, numero VII. & totidem Politici: quorum II. Jcti, qui etiam Civitatis Syndici; II. Medici: tres de Civibus honoratis, sed & literati, quibus accedebat tum tantum Rector.

SECTIO POSTERIOR
DE
CONDITO GYMNASIO EJVSQVE
FATIS PRAECIPVIS HODIERNO-
QVE STATV.

§. LVI.

*Tempora
calamitosa
in quibus
Gymnasium
conditum
fuit.*

AD ea jamjam tempora accedimus, quibus bellum in Bohemia exarsit, quod postea veluti incendium latissime grassans, Germaniam, Patriam nostram per triginta annos miserum in modum divexavit ac devastavit; equidem tum alma Patria nostra VLMA incommoda belli nondum experta fuit; attamen ei, qui memor triti illius dicti est

Tunc Tua res agitur, paries si proximus ardet,

videri posset, *Inclutum Magistratum* in belli potius quam artium studia tum cogitationes suas convertisse, & non tam de Musarum, quam Martis domicilio intra moenia sua extruendo consilia agitasse. Accessit imminenti calamitati annonæ omniumque, quæ pretio constant, rerum caritas cum ex agrorum calamitate, tum aliis ex causis, imprimis ex improba monetæ depravatione & corruptione exorta. Verum tantum abest, ut Scholarum, Literarum & pietatis officinarum curam abjecerint aut neglexerint calamitosissima hacce ætate *Patriæ Patres*, quin potius hæc ipsa ævi iniquitas occasionem illis subministravit *Gymnasium* nostrum ad summum evehendi fastigium.

§. LVII.

*Academico-
rum que-
relæ & c.*

Nam in Academiis t. t. degentes Stipendiarii Vlmenses subinde de magis magisque ingravescente, rerum omnium, quæ sub pre-

pretium cadunt, caritate, multisque aliis in Academiis sese in dies prodentibus nævis ac incommodis conquerebantur. Hisce justis querelis, ut modum statueret, medelamque afferret *Inclytus Magistratus*, pro liberalissima in eos, qui studiis operantur, gratia, commodum revocavit tum in memoriam, quod olim salubre & prudens dedit consilium D. LEONH. HUTTER, *civis noster celebratissimus*, ut selecta ingenia in Collegio à Scholis separato in humanioribus artibus, Linguis & scientiis solide erudirentur, in exercitiis memoriæ, quoad Declamationes, Conciones & Disputationes probe subacti fierent, in Theologicis denique, præsertim in controversiis satis instruerentur, ut elapsio trium vel quatuor annorum spatio quasi peregrinandi ergo in Academiis mitterentur, & intra unius anni decursum in patriam reversi officiis tam extra, quam intra urbem possent admoveri.

D. Hutteri
Consilium
instituenti
Gymnasii
ocasio.

§. LVIII.

Dignum tanti Theologi Consilium fuit visum, de quo majori cura deliberaretur. Demandavit itaque A. 1622. *Inclytus Senatus* Conventui Scholico, ut de Introductione Lectionum superiorum consilia mutua institueret & deliberata scripto traderet. Detulit dein ad *Inclytos PP. CC. Consilium Scholasticum* cogitata sua eod. anno de dato 1. Maji, in quibus Lectiones P. in *Gymnasiam* introducendas enixe commendavit, ac fructum hac ex re percipiendum prolixè ostendit. Probato *Conventus Scholici* Consilio, *Directori, Scholarchis & Visitatoribus* injunctum fuit, ut, qua ratione omnia juste & decenter effectui possent dari, ostenderet. Nec moræ locus. Consiliis enim in commune initis statim responsum dederunt de dato 21. Maji ejusd. anni, in quo modum ostenderunt ad quem *Theologia, Logica, Oratoria, Physica, Metaphysica, Ethico-Politica, Matheſis, Historia, Ebraea & Græca Lingg.* publice essent docendæ. Detulerunt responſionem istam *Generosi ac Magnifici Domini Aediles ad Inclytum Reip. Senatam*, qui non solum consultata hæc rata habuit, sed etiam quantocyus effectui dari jussit.

Consilia de
condendo
Gymnasio
incentur &
effectui dan-
tur.

§. LIX.

*Director,
Consilium
Scholicum
& Professores
confirmati & re-
cens creati.*

Directorium post *Generosissimos, Generosos ac Magnificos Dominos rerum ad religionem spectantium Directores atque Dnn. Aediles* D. DIETERICO deferebatur, *Consilium Scholicum* confirmabatur. *Professores* vero ordine sequenti invicem se expipientes, hi creabantur:

1. M. JO. BAPT. HEBENSTREIT, Rector, *Profess. Mathes. & Ethico-Politicae.*
2. M. JO. PHIL. EBELIVS, Cón-Rector, *Prof. Oratoriae & Logicae.*
3. M. ANDR. HERRENSCHMID, *Prof. Theologiae, Physicae ac Metaphys.*
4. JO. CONR. MERCK, VI. Classis Præceptor, *Historiarum Professor*, ac denique
5. M. VLRIC. SCHMID, V. Curia Præfectus, *Prof. Hebraicae & Graecae Lingg.*

§. LX.

*Horæ Prae-
lectionibus
destinatae.*

Horæ Praelectionibus destinatae quotidie hæ erant. *Antemeridianis* VII. *Historia*; VIII. *Logica* ter, *Oratoria* semel; IX. *Theologia* docebantur; *Pomeridianis* vero I. in *Physica* ter in *Metaphysica* bis; II. in *Ethica* quoque ter ac bis in *Mathesi*; III. denique in *Hebræa* ac *Græca* Lingg. alternis vicibus *prælectiones* fiebant.

§. LXI.

*Disputatio-
nes introdu-
cuntur in
Collegiis.*

Sancitum porro est, ut omnes *Professores*, exceptis, qui *Historiam* ac *Oratoriam* profitebantur, singulis septimanis Jovis & Saturni diebus de materia ea hebdomade prælecta cum suis auditoribus disputarent; quovis vero semestri singuli *Professores* *solennes Disputationes typis exscriptas* in *Cathedram* producerent; *Oratoriae* autem *Professor* eis singulis trimestribus *Exercitiis Oratoriis* interpolaret, ac, ut suis Auditoribus de argumento præscripto publice perorandi locus esset, omnem curam gereret.

§. LXII.

§. LXII.

Quod denique *Auditorum recens introductum Ordinem* attinet, *Auditores recens introducti Ordinis publici.* constabat ex *Stipendiariis Vltimis*, scil. illis *Magistris B. A. & Studiosis*, qui jam aliquod temporis spatium in *Academiis* verlati, jam vero ob supra dicta (§. LVII.) incommoda huc erant evocati, quibus adjuncti denique sunt *optimorum in studiis profectuum suprema Classis Discipuli*, è quibus singulis spatiis semestribus elapsis, qui idonei visi sunt, *Lectiones P.* adiere. Id tamen discrimini apud hos diversorum profectuum *Auditores* observabatur, ut *Magistri* solas *Lectiones Theologicas, Ebraas & Græcas* frequentarent, ac præterea perorando, concionando & disputando sese exercitarent, *reliqui Academici*, qui non tantum emensi sunt temporis spatium in *Academiis disciplinas Philosophicas* inaudirent, ii autem, qui jamprimum ex VII. Classe exempti essent, primo ad *Lectiones Philologicas & Philosophicas*, dein vero etiam interjecto aliquo tempore ad *Theologicas* una cum *Magistris & reliquis Academicis* admitterentur. Ut vero despectus contumeliosus & rixosæ contentionis materia inter inæquales hosce *Auditores* è medio tolleretur, è re visum fuit, ut recens exempti ex VII. Classe *vicinam Academiam Tubingensem* adirent, ibidem solitum *Ritum Depositionis* sustinerent, atque *Albo Studioforum* se inscribi curarent. Quæ consuetudo, quamvis jamdudum illa *Publicorum*, quos vocant, & *Academicorum* in Collegiis communitas deserit (vid. §. LXXIV.) ad nostram ferme duravit tempora, donec ante vicennium, & quod excurrit, *iter istud Tubingense*, sumtuum parcendorum gratia, fuit abrogatum; cujus tamen loco jam *Testimonium Depositionis & Inscriptionis ab Amplissimo Decano Facultatis Philosphicæ Tubingensis* subscriptum huc transmittitur.

§. LXIII.

Rebus itaque omnibus justum in ordinem compositis *In-Gymnasium* *Magistratus* solenni ritu *Gymnasium* initiari decrevit; *inauguratur.* Actum vero *Inaugurationis* tantum intra *Gymnasilii* parietes celebrari, nihilque ejus typis expressum in publicam edi lucem, suis ductus rationibus gravissimis, sancivit. Destinabatur vero ad ista solemnia intra mœnia patria peragenda, jam ab A. 1613. uti cæteris

teris sic & huic solennitati Scholice destinatus *dies* S. JOANNI BAPTISTAE *sacer* una cum quatuor sequentibus diebus. Id quod publice affixo Programme scripto, quo omnes & singuli Literarum statores, fautores ac cultores ad istos actus decenti modo fuere invitati, notum fuit factum. Dicto S. JOANNIS BAPTISTAE die in Summo praterea Templo, & Aede SS. TRINITATI consecrata in S. Sermonibus antemeridianis universa civium communitas hac de re quoque instruebatur & certior reddebatur; pomeridie autem hora XII. *Primarius Gymnasii Professor* M. JO. BAPT. HEBENSTREIT in amplissima cujusvis dignitatis & ordinis Dominorum & ceterorum Auditorum Corona, in Choro Cenobii Franciscani *de sua Provincia* & *de toto* *Schedæ* *Schola amplificata* perorabat; postero die M. JO. PHIL. EBELIVS *Con-Rector* Orationem *de Logica* & *Oratoria præstantia* recitabat; tertio die M. ANDR. HERRENSCHMID, *quid Physica* & *Metaphysica Theologie inserviant?* IV. vero JO. CONR. MERCK *de Historiarum studio in genere*, quisque pro cognitionis suæ præstantia & argumenti dignitate elocuti sunt; hisce sacris V. denique die coronidem imposuit M. VLR. SCHMID Oratione sua *de Græcæ Linguae elegantiss, divinitate* & *usu*. Satis itaque superque *Inaugurationis Gymnasii nostri Actus* fuit nobilitatus.

§. LXIV.

Summa dicendorum.

Chartæ temporisque angustia prohibet, quo minus singulas, quæ à condito Gymnasio evenere mutationes, exhibeamus; instituti scopo satisfecisse videbimur, si præcipuas & quæ momentum aliquod post se traxerunt, & vel *πρυδείων* vel *Regimen* spectant, recensuerimus.

§. LXV.

I. de Pædia. Lectionum & Disputationum initia.

Post peracta itaque *Inaugurationis* sollemnia, P. *Professores*, adjuvante DEO TRINIVNO initium statim fecerunt *Prælectionum* suarum, inque iis strenue perrexerunt. In *Disputationibus* autem habendis *Professoribus* modo laudatis prævit, & primam solennem in *Gymnasio* recens instituto in *Cathedram* produxit *Experientiss.* longeque celeberrimus D. GREGOR. HORSTIVS paulo ante anno eodem ad *Directorium Collegii Medicæ* Gießæ

Gieſſa huc evocatus (v. de eo *Orationes funebres* A. 1636. in 4. hic editas p. 49. & 74.) Respondente CHRISTOPH. FINGERLINO *Vlmensi*. Signo itaque à Professore quondam Academico quasi sublato, *Gymnastii nostri Professores* eodem, quo antesignanus honoris ergo coepit, vi muneris strenue perrexerunt.

§. LXVI.

Anno ejusdem Seculi XXIII. à *Directore* D. DIETERICO ex *Nova post novennali Con-Rectore* *Rektor* M. JO. PHIL. EBELIVS, ex *Præ- abitum He- ceptore* per XVI. annos optime merito *Con-Rector* JO. CONR. *benfretitii* MERCK, ex *Præceptore* V. Classis M. VLR. SCHMID VI. & ex *Rektoris, Con-Rector.* Stipendiariis Reipublicæ *V. Class. Præcept.* M. GEORG. BVR- & *Præ- CKARD, Langenaviensis* (suo postea consilio de IV. Scholis Ger- *ptor. ut & manicis pro quaternaria Oppidi divisione, novaque in iis docen- Professor. constitutio.* di ratione introducendis notissimus, quod vero per temporis injuriam effectui dari haud potuit,) die JOANNI BAPT. sacro publice renunciati sunt *peculiari Oratione*, quam b. Vir in 4. juxta *cum novi Rektoris Oratiuncula responsoria* eod. anno publici quoque juris fecit, sub titulo: *Rektor & Præceptor bonus*. Eo ipso enim anno, uti §. XLIII. dictum, locum hisce fecit HEBENSTREIT suo à Schola discessu, atque ab hoc tempore sese in Subscriptionibus appellavit *Ex-Rectorem Gymn. Vlm.*, *Ejusdemque Reipubl. Salarium*, vide sis v. gr. *Epigramma Jo. Pfanneri, Viennens.*, *Orationi de Jubileo Christiano* A. 24. in Gymnasio nostro habitæ, & typis in 4. divulgata ab eodem subnexum. Ex vacuefactis in simul ejusdem abitu Professionibus *Ethica* in *Rectore* EBELIO cum *Logica* conjuncta, *Mathematica* autem Viro Clariss. ac Excellent. M. JO. BLOSSIO olim in *Academia Tubing. Matheseos Profess. Vicario, post Lavinxæ ordinario*, denique inde ob Evangelium exuli facta demandata fuit. v. *Orat. cit.*

§. LXVII.

Anno Seculi ejusdem XXVI. *nova Professio*, POESESOS scil., *Professio Poësesos no- in Gymnasium nostrum fuit introducta. Cum enim Profess. Lo- viter intro- gica* EBELIVS eodem peteret anno, ut ob debilitatas vires corporis *Professio Logica* propter multas Prælectiones & Disputationes habendas molesta, alteri demandaretur; hujus voti quidem

F

com-

compos factus fuit, collata Sparta *Vicarii Logici Professoris* in M. JAC. HONOLDVM, sed inſimul ei fuit inſiſtendum, ut præter Ethicas atque Oratorias Scholas ſingulis etiam hebdomadibus, per unius aut duarum horarum ſpatium POESIN publice doceret. Et ſic *Profeſſio Poëſeos* primum in *Gymnaſium noſtrum* fuit intromiſſa.

§. LXVIII.

*Profeſſio-
num in no-
vos Docto-
res tranſla-
tio.*

Anno 29. novus *Physica & Metaphyſica*, ſive ut in Epigrammate quodam ſubſcriptio habet, *Philophiæ & Theologiæ naturalis Profeſſor* creatus eſt Experient. Med. D. JO. SEB. BLOSSIVS, *Profeſſioni* autem *Theologiæ*, quam una cum duabus prioribus primum habuit b. HERRENSCHMID, præfectus eſt anno eod. VLR. SCHMID. JO. BLOSSIO ob ſenectam rude donato & 1632. mortuo A. 27. M. JO. SAXO in Mathematicis fuit ſuffectus. Eodem anno *Præcept. V. Claffis* ſalutatus fuit M. JAC. HONOLD. Idem emortuo b. EBELIO, & novo *Reſtore* J. C. MERKIO creato, in hujus locum *Con-Reſtoris* nomine conſeſſit. In *Profeſſion.* autem *Ethic. Orator. & Poëſ.* ſucceſſor b. Viro datus eſt ejus olim Collega HEBENSTREIT, in qua munerum dignitate is etiam poſtmodum ſubſtitit, uſque dum A. 38. è vivis exceſſit.

§. LXIX.

*Ob tempo-
rum cala-
mitates ho-
ræ orandi
publicæ in-
troducæ.*

Cum interea temporis liberi Evangelicæ religionis exercitii jacturam plura in annos ſigna portendere videbantur, A. 28. ex autoritate *pientiff. Magiſtratus* D. & Superint. DIETERICVS d. 18. Maji. *Dominica Exaudi dicta* pro ſuggeſtu denunciavit, quod in poſterum quavis II. à Dominica die, *Martis* eſſe dicitur, *veſperi horæ orandi publicæ* in Templis juxta & Scholis haberentur, quibus ſinguli ſupplicarent DEO, quo Evangelii pupillam illaſam ad poſteros transmitteret. Abhinc mos ille remanſit, ut trium inferiorum Claffium (ſuperiorum enim alumnos publicis precibus intereſſe oportet) in unum locum hoc die convocati diſcipuli communia ad DEVM funderent vota, uti id *veter. ex Chron.* conſtat.

§. LXX.

§. LXX.

Nec vanus fuit metus, ne hac ætate *Evangelico-Lutherana* *Gymnasium*
 & *Reformata Ecclesia ac Schole* in S. R. I. magno periculo expo-
 nerentur; eo quod A. 1629. promulgatum est auctoritate *Augustiss.*
 FERDINANDI II. notissimum illud ex *Historia Edictum Re-*
stitutionis (Restitutions-Edict) secundum quod *Protestantes Imperii*
Status quæcunque occupaverant post Pacem primam Religiosam
 bona Catholicorum restituere iisdem debebant. Vnde & ingens
Gymnasio nostro imminuit periculum; nam anno eodem Con-
 stantia duo Monachi Franciscani, quorum unus *Hyacinthi de No-*
varia (al. *Movaria*), alter *Joannis Mariae* nomen gerebat, huc ve-
 niebant, literas ab *Augustiss. Imp. & Celsiss. ac Reverendiss. E-*
piscopo Constantiensi secum afferentes, quibus præter alia, de
 quibus hic dicendi locus non est, *ædificium nostrum Scholicum* ju-
 re quasi postliminii sibi reddi postulabant; quippe istud olim
Cœnobium Franciscanorum fuerat, cujus Templum Scholis atti-
 guum anno equidem 1554. d. 12. Jun. residuis, qui adhuc Vl-
 mæ pristina Sacra profitebantur, in usum concessum. Sed &
 A. 1569. d. 29. Jan. renitente licet *Reverendiss. & Celsiss. Epi-*
scopto Constant. rursus fuit ademptum & plane oclusum v. b. D.
 DIETERICI *Jubel-Predigen* in b. FVNCCI *Reformations-Historie*
 p. 725. Repulsam quidem, uti facile divinatu, ab *Incl. Magistratu*
 interprete RVD. WICKIO *J. V. D. & Reip. Consiliario* hac in re
 tulerunt, sed A. 1631. postulatum, denuo repetitum fuit: li-
 ces tamen *gloriosissimæ memoriæ GVSTAVI ADOLPHI Regis*
Sueciæ progressus armorum in Germania Patriam nostram almam
 ab hac calamitate immunem præstiterunt.

§. LXXI.

Igitur effugit quidem divina Providentia *Gymnasium* nostrum
 ingens, quod ipsi imminuit periculum, sed non ita multo post
 A. 33. ob haut intermittentia ærumnarum tempora extrema *Gy-*
mnasii ruina instare videbatur; cum enim publicarum expensa-
 rum, quas invito *Magistratui* imperabat publicus rerum Status,
 nec modus nec finis erat, adeo ut ob insignem annuorum redi-
 gantur.

F 2

tuum

tuum proventuumque defectum *Professores* amplius salarii sustentare res esset difficillimi negotii, *Inclytus Magistratus* consilia iniit de *Gymnasio* tollendo cunctisque in pristinum statum restituendis. Mitigarunt tamen postea *Prudent. PP. CC.* hanc suam sententiam eum quidem in modum, ut *Gymnasium* per biennium adhuc persistere gratiose permetterent, *Professoribus Logica, Ethica, Oratorie & Poeseos* porro Salaria pendi sua, inque his disciplinis Praelectiones P. haberi juberent: at reliquarum doctrinarum v. gr. *Physica, Matheos, Metaphysica, Historia & SS. Lingg.* Lectiones P. abrogarentur, annuaque horum *Professorum* pensio filco adjudicaretur publico; ita tamen, ut iis pro rata pecuniae summa in *Scholis privatis* Studiosis erudiendis operam impendere suam liceret. Quod ad *Theologiam* in specie attinet, d. 25. Maji 1633. VL RICO SCHMIDIO defuncto A. 35. M. JO. EBERKEN: V. D. in S. Templo Praconi demandabatur, ut singulis hebdomadibus per unius aut plurium horarum intervallum cum Magistris ac Theologiae Studiosis *privatos intra parietes* Colloquium de rebus Theologicis institueret, menseque elapso disputationem P. ventilaret, adeoque *Professorem* quidem *Theologiae*, verum *absque Titulo & Salario* ageret. Mutata igitur quam maxime erat *Gymnasii* nostri facies, & si quae publice docebantur, sepositis tantisper honorum munerumque titulis & salariis, uti etiam privatis in reliquis disciplinis Scholis spectes, referebat pristinam, sub HEBENSTREITIO emendatam formam.

§. LXXII.

Gymnasium
ob pestilentiam
occluditur & de-
nuo aperi-
tur.

Verum enim vero nulla calamitas sola; post biennium namque longe major subsecuta est. Nam A. 35. d. 26. Jul. ob pestilentiam sicuti totam ferme Germaniam, ita almam quoque VL MAM nostram vastantem, *omnes Classes & Collegia Gymnasii* occludebantur. Atque tunc iterum Consilia capiebantur non solum de plenaria *Lectionum P.* abolitione, sed etiam de *Classium ad senarium numerum* reductione. Sed D. T. O. M. cogitationes & animos *Inclyti Senatus* ita provide regebat, ut is petitis *Directoris, Scholarum, ac Visitorum*, quo minus haec consilia ad effectum producerentur, etiam atque etiam deprecantium, locum

locum relinquens, modo posteris nunquam satis laudando decerneret, ut posthac *Gymnasium*, cum quoad *Lectiones P.* tum quoad *Classes* in eo, quo jam constitutum esset, statu relinqueretur inconcussum. Pestilentia finita, reserebantur A. 36. *Septimana post Festum Epiphaniæ* tam *Classes*, quam *Collegia Studiosorum*, & docebantur denuo *Lectiones & Scholice & Publice*, M. JO. BAPT. HEBENSTREITIO *Prof. Oratoriæ* solenni Oratione Eucharistica dicto Epiphaniæ festo felix hujus rei initium faciente, successu etiam temporis factum, ut reliquæ omnes disciplinæ Philosophicæ rursus *publice* in *Gymnasio* nostro introductæ, immo ex una *Theologia* Professione duæ prognatæ fuerint.

§. LXXIII.

Nempe liceat nobis, salvo aliorum judicio, rem altius repetere. Inde à Reformatione duo sacrarum literarum exitere *Professores & Doctores*, si rem, non nomen spectes, unus v. gr. BROTHAG in *Scholis Latinis* discipulos *Catechismum*, alter b. FRECHT in *Choro S. Templi V. D.* Ministros ex agro Vlmensi *fidei morumque capita ex S. Literis* acroamaticè docebat. v. §. XVIII. & XXVIII. *Schole Catechetica* semper quidem continuatæ sunt, verum *Theologica* abitu b. L. FRECHTI interruptæ mansere usque ad an. 1616. & 21. Illo enim, suasu b. D. DIETERICI *Dispp. Theologica* cum V. D. Ministris ex agro Vlmensi habendæ instituebantur, quarum Autorem & Præsidem idem b. Vir agebat, ipsæ autem disputationes tertio quovis mense habebantur, publicisque typis exscribebantur, quarum multa profant; hoc autem, A. 21. nempe ejusdem b. Viri consilio sancitum fuit, ut in diebus post dominicam festasque feriatas fere omnibus iidem Sermones in S. Templo sacros recitarent Rev. Ministerii Vlm. censuræ subji-ciendos. Disputationes quidem, cum b. Vir mortalibus interesse desiit, & ipsæ aliquandiu desierunt. Interea temporis A. 23. per §. LIX. in *Gymnasio* primum *Theologia Professoris* nomen titulusve inaudiri cœpit, & in locum Pastorum rurensum *Magistri & Academici* sufficiebantur, quibus una cum *Publicis* antea depositionis ritu ipsismet quasi Academicis factis *Lectiones P.* habebantur per §. LXII. usque ad EBERKEN, sub quo *Professio Theologica*, uti cæteræ §. LXXI. indicatæ, privata potius, quam publi-

*Professionis
Theologica
origines,
facta.*

ca, eaque à *Gymnasii* laboribus sejuncta opera fuisse videtur. A. 1657. EBERKENIO rude donato M. JAC. HONOLD, *Logicæ* hætenus & *Metaphysicæ Prof.* & in *S. Templo Præco* cum pleno *Professoris Theologiæ* titulo ac salario ad *publice* denuo *habendas Lectiōnes Theologicas* denominatus fuit.

§. LXXIV.

*Et distinctio
in Profess.
Theolog. in
Seminario
Ecclesiasti-
co.*

Et sub hoc tempus probabile judicamus, usque dum certiora & rectora edocemur, in desuetudinem paullatim abiisse *illam inæqualem* Publicorum Studiosorum & Academicorum *societatem*, imprimis cum ratio, ob quam hæc instituta fuerit, v. §. LVII., rebus Academicarum pace maxime religiosa A. 1648. melius compositis, cessaverit. Cum itaque jam inde ab A. 33. Scholæ Theologicæ publicæ desierint, & compositis belli tricennalis tumultibus Reip. Stipendiarii in Academiis longius solito hædere cœperint, non potuit non inæqualitas ex dissimilitudine studiorum imprimis orta, inter Publicos & Academicos tanta intercedere, ut quælibet societas singularem sibi exposcere videretur *Professorem*. Et Academicis quidem ab eo tempore datus *Professor*, qui cum suis Auditoribus à ceteris Professoribus & Publicis Studiosis separatam corpus sive collegium constitueret, quod hodie *Seminarium Ecclesiasticum* titulo insignire moris est. In hoc *Professor* antesignanus & facile princeps extitit E.L. VEIEL fulgentissimum illud literarii orbis sidus, quod eo magis post ejus quoque occasum suspicimus, quod ex civitate nostra exortum fuit, & in *Ecclesiæ Gymnasium* nostrum meritis post b.D. DIETERICVM maximis exsplenduit. Is *Magister* in Patriam redux A. 1662. *Ecclesiastes in Summo Templo* & anno seq. *Professor Theologiæ* renunciatus & HONOLDO successor datus fuit. A. 1664. Argentorati *Doctoris honoribus ornatus* A. 1671. *Director Gymnasii* & A. 1680. *Superintend. Ecclesiarum Vlmens.* fuit constitutus. Huic tanto tantis muneribus districto postea Seni, ut is paululum relevaretur, adjunctus fuit A. 1699. *filius* ALBERTVS, felicissimus paternarum virtutum doctrinæque æmulus eod. anno *Theol. Licent.* Tubingæ creatus. Post præmaturam ejus mortem A. 1704. solus b. Patrens *Theologiæ Professioni* rursus vacavit usque ad an. 1706. eidem emortualem, quo ipso M. MICH. BECK, *Mystra* tum *S. Templi* facun-

facundissimus & *Ebr. L. per XXII. annos Prof. meritissimus*, Vir in divinis Literis versatissimus ac ad promovendum Studium SS. Lingg. natus, Rever. atque gravissimi Dissertationis meæ Præfidi desideratissimæ memoriæ Parens, per sexennium modo hoc munere demandato functus est. Post hujus b. quidem, ast nimis præproperam *αναλυσιν A. 1712.* huic Professioni insigne rursus decus accessit, cum ad eam exornandam & amplificandam vocatus esset M. JO. FRICK, tum in *Basilica Præco* & jam ab anno 1728. *Summe Vener. Rever. Minist. Senior & Magnific. Scholarcha &c.* eruditionis gloria dudum in orbe literato celebratissimus, atque multiplici meritorum genere, uti in Ecclesiam & rem literariam scriptis præcipue suis ultra nostras laudes positus, sic in nostram & Ecclesiam & Gymnasium consilio juxta & opera gravissimus, cui in decus & emolumentum Ecclesiarum & Scholarum præcipue Ulmenf. vitam longævam, robustas mentis corporisque vires & omnigenam felicitatem jugi pietatis cultu apprecamur.

§. LXXV.

Sic Academicorum Ordini plus satis provide consultum fuit, *Et in Theologian Catechetica in Gymnasio.* *propensissimi & munificentissimi Proceres nostri etiam Publicis Studiofis* in eo prospectum ivere, ut Theologia Sacris initiarentur. Inde enim ab HONOLDI tempore, præter ea, quæ Catechetica docendi ratione in Classibus, atque in Lectionibus Philologicis intercalaria opera accepere, nihil horum sacrorum justo modo inaudierant. Datus itaque ipsis *novus plane Theologia Catechetica*, uti vocare amaverunt, *Professor A. 1705.*, isque primus fuit DAVID STOELZLIN, *Profess. tum Poëseos & Illustr. Reip. Bibliothecar.*, hodie autem *Profess. Historiarum ac Con-Rector meritissimus*, cujus præclaris consiliis ac operis plurimum emolumenti & decoris res imprimis Scholastica debet. Hoc Viro A. 1714. ad Historias docendas, evocato *Catechetica Theol. Professor* renunciatus fuit M. DAV. ALGÖWER, *V. D. Præco in Aed. Basilica & Prof. tum Matheseos*, hoc eheu! anno Ecclesie & Gymnasio, immo toti Societati literariae ereptus, & post sua suprema fata gratissima mente venerandus Præceptor & Patronus, hunc A. 1629. *Mathematica Studia* reassumentem excepit

cepit pl. Rev. Dn. EL. FRICK, *Præco in S. Templo dignissimus*, Cognatus noster omni pietatis cultu prosequendus, JOANNIS filius & frater, propriis doctrinæ virtutumque meritis dudum insignis, Theologicæ scientiæ amplitudine & accuratione celeberrimus.

§. LXXVI.

Physica & Metaphysica iterum publice docentur & recensio Professorum Physicæ.

Sed satis de noviter constitutis Professionibus diximus, jam visuri, quo tempore modoque pristinæ disciplinæ *Physica*, *Metaphysica*, *Historica*, *Mathematica* & *LL.* ad publicos usus denuo fuerint reductæ. Anno videlicet ipso, quo tristis ista disciplinarum facies fuit, anno nimirum 33. *Professor Physicæ & Metaphys.* D. JO. SEBAST. BLOSS, pollicebatur, sese, licet *ducenti floreni* ipsi ab annua sua pensione detracti fuerint, nihilo sciens & sine mercede *solitas Lektionen P. & Dispp.* in posterum quoque continuaturum esse; publice itaque *PHYSICA & METAPHYSICA* docebantur. Ejus autem in *Profess. Physica* successores sunt sequentes, de quibus tamen nos latet, cuinam primo Salarium denuo pensum fuerit, A. 53. GREG. HORST. b. GREGORI filius, *Med. D.* primus extitit, hunc 61. mortuum excepit A. 63. JO. PFAVZ, *Med. D.*, huic successor datus A. 74. M. JO. JAC. FESLIN, hunc A. 81. denatum secutus fuit CAROL. LVDOV. FVNCK, b. THOMÆ filius, *Med. D.*, hoc anno 84. Heidenheim. *Württembergiæ* evocato, alius *D. Med.* JO. ANDR. GERHARD *Physicæ* docuit, hoc anno 86. Geislingæ Medico constituto *Professio Physicæ* collata fuit anno 87. M. MATTHÆO HONOLD, JACOBI utriusque filio & nepoti, & cum hic anno 95. Diaconus in æde SS. Trinit. constitutus esset, sponte sua *Physicæ Prof.* cessit, quæ eod. anno in M. CONR. DAN. FRICK, b. JOANNIS filium insigni eruditione clarum, devoluta, ab hoc anno 96. Pastore Pfulenfi designato in laudatum ALBERTVM VEIEL translata fuit, cujus præmatura morte A. 1705. transit in fratrem EL. JACOB. VEIEL, *V. D. in Summo Templo Ministrum*, utriusque muneris meritis adhuc conspicuum.

§. LXXVII.

Recensio Professorum Metaphysicæ.

Metaphysicam Professionem post HERRENSCHMID & BLOSSIVM docuit A. 37. M. JAC. HONOLD, à quo in M. MATTHIAM

THIAM MÜLLERVM tranſiit A. 57., hunc excepit A. 75. M. CAR. LVD. STROHMAYER, qui cum anno 98. ſponte ſua ea ſe abdicavit in M. EL. WEYHENMEYER O Reſtore hodiernum & meritſ & atate gravi ſucceſſorem digniſſimum naſtus, hoc ad docendam S. Linguam Ebræam promotus, A. 1706. hæc Profeſſio accepit *αρχιεπίσκοπος* exornatorem M. JO. FRID. HERTTENSTEINVM V. D. hodie Præconem in S. Templo munerum meritſ ampliſſimum, eodemque A. 1714. ad *Logicam* tradendam vocato CHRISTIAN. WOEHRLINVS *Præcept. VI. Classis* institutioniſ dexteritate merentiſſimus doctrinaque præſtantiſſimus hanc ſpartam ornavit, uſque dum iſ A. 1716. *Eloquentia* præfeſtus locum fecit M. JO. JAC. STROHMAYERO, viro in ſcientiſ clarifiſſimo, & hoc denique *Imperialem Auguſtam Vindelicorum* diſcedente, ubi hodiernum Præceptorem in Gymnaſio publicum bene merentem agit, A. 1717. M. JO. GE. SPAN, *Parochus* jam *Ædiſ SS. Trinit. diſertiſſimus*, pro ſuæ doctrinæ amplitudine egregie de hac diſciplina mereri cœpit.

§. LXXVIII.

A. 1559. in vices JO. CONR. MERCKI, hoc ipſo anno de-
mortui ſurrogatus & *primus* iterum *Hiſtor. Prof. P.* renunciatus
eſt JAC. OTTO, *J. V. D. & Com. Palat.* SEBASTIANI filiuſ,
maternum Rev. ac graviſſ. Præſidiſ avuſ, huic A. 1671. *Illuſtr. Reip.*
Conſiliario denominato ſuſſectus eſt M. JO. JAC. MÜLLER, *Hiſtoria de-*
MATTHIÆ filiuſ, anno autem 74. hoc *Auguſtam Vindelicorum*
evocato, ubi Rev. Miniſterii Senior præcipue ob Scripta edita
celeberrimuſ olim cluit, M. EBERH. RVD. ROTH, filiuſ RV-
DOLPHI *Pæſtoris Wainenſ.* *Hiſtoria* docendæ præfeſtus fuit, quem
denique A. 14. rude ob ſenectam donatum excepit DAV. ST OELZ-
LIN, *Sub-Reſtor* tum, & diſmiſſa Catechetica & Oratoria Profef-
ſor *Hiſtoriæ* creatuſ eſt.

§. LXXIX.

Eodem, quo *Hiſtoria*, A. 59. m. Aug. Studioſi *Mathematicas* *Matheſeos*
diſciplinas denuo publice docebantur, quum earum Profeſſio, quæ *Prælectioneſ*
ab anno 39. morte SAXONIS derelicta erat, M. JAC. HONOL- *P. ruſſuſ*
DO, *Juniore* & Senioriſ filio demandata fuit. Poſtmodum b. *habentur &*
Parentiſ apoplexia m. Majo A. 1691. extincti locum m. Jul. ejuſd. *Profeſſorum*
anni *Syllabuſ.*

anni occupavit MATTHÆVS HONOLD. Hoc præmaturo fato vivis erepto A. 96. successor subditus sapius laudatus ALBERT. VEIEL. A. 1705. Spartam hanc condecorare cœpit b. M. DAV. ALGÖWER, quo A. 14. commutante *Matheſeos* Professionem cum Theologia Catechetica, illius Professor renunciatus fuit M. JO. CASP. FVNCK, THOMÆ Nepos, beata sed desiderabilis memoriæ, V. D. in S. Templo Minister. Post hujus mortem A. 1729. noster ALGÖWER missa *Theologica Profess.* adire denuo iussus fuit *Mathematicam*, quam novissime post ALGÖWERI mortem bono sui nominis omine suscepit CHRISTOPH. ERHARD. FAVLHABER, cujus ut felix faustumque sit auspiciis prope precamur.

§. LXXX.

*Nova eaque
publica S.
Ling. in-
troducſio
cum Cata-
logo Pro-
fessorum.*

Anno denique 1684. Lectiones *Linguarum S.* denuo publice habebantur (antea enim post b. VLRIC. SCHMID privatæ tantum harum Scholæ institutæ sunt, v. gr. ab HONOLDO Juniore); cum eodem anno supra laudatus b. M. MICH. BECK, tum Pastor Junging., post ad ædem S. Trinit. Diaconus, & in S. denique Templo Præco V. D. *Linguae Ebrae Prof. P.*, M. GVILIELM. DIEZ autem Rector olim Gymnafii *Græcæ L. Prof. P.* creati fuerint. Illo A. 1706. ad docendam *Theologiam* promotus, M. EL. WEYHENMEYER Rector, *Ebraicæ Literaturæ* abhinc amplificator extitit; DIEZIO autem b. A. 1694. defuncto *Græcam Linguam* docuit b. MART. WOLFARTH, Præcept. primum V. dein VI. Cl. quam tamen Professionem rursus A. 1698. commutavit cum *Poëſi*, Professore *Græcarum literarum* constituto M. JO. GE. DIEZIO, filio GVIL. tum VI. Cl. Præceptore & nuperrime demum in Imperiali *Hailbronna*, ubi Rev. Minister. Seniore dem egit, beate demortuo, hoc A. 1709. *Durlacum* ut V. D. Præco & juxtim à Conſiliis Eccleſiaſticis eſſet, evocato, *Græca Lingua* cum *Hebræa* in uno Rectoris nostro plus ſimplici vice laudato WEYHENMEYER conjuncta fuit.

§. LXXXI.

*Recenſio
Professorum
Logicæ.*

Restat ut & in cæteris diſciplinis, quarum ſemper in Gymnaſio nostro publici extitere Doctores & Magiſtri, Catalogum Professorum contexamus. Et initium quidem capeſſimus à *Logicæ* Profes-

Professoribus. Post EBELIVM & HONOLDVM *Sen.* clarus *Logico munere* extitit M. JO. FRICK, felix VII. Filiorum Pater, quod ab Academia redux A. 1661. primum vicario nomine, HONOLDO apoplexia correpto, administravit, post autem A. 1664. *Ordinarius Logica Professor* denominatus fuit. Eidem A. 1689. pie defuncto anno sequenti successit M. EBERH. RVD. ROTH, & hocce A. 1714. â muneribus relevato hoc *Logici Doctõris* munere cohonestatus fuit M. JO. FRID. HERTTENSTEIN, v. hujus ipsius pl. Venerabilis Viri Diff. Circul. LXXIII. *de Fatis Logica in florentissimo Gymnasio Vlmensi.*

§. LXXXII.

Logica Professoribus jungimus Eloquentia Doctores. Post EBELIVM & HEBENSTREIT M. JO. MAYER A. 1639. *Professor* creatus fuit, hunc A. 1670. pie defunctum insecutus est anno sq. M. JO. JAC. MÜLLER, in cujus vices eodem anno surrogatus fuit M. GVIL. DIEZ post hujus b. *ἀναλυτικῶν* A. 1694. spartam *Eloquentia* adeptus est M. CONR. FRICK, eidem Pastori Pfulensi denominato successor datus A. 1696. M. EL. WEYHENMEYER, huic *Ling. Gr.* Professione A. 1709. tradita, *Eloquentia Professio* cessit DAV. STÖELZLINO, felicissimo *Eloquentia* Ciceron. amulo, & huic quoque ad Con-Rectoris munus capeffendum vocato, subjunctus fuit CHRISTIAN. WOEHRLIN A. 1716., quem postea *Moralis doctrinae* Professore constitutum A. 1722. excepti laudatus M. JO. GE. SPAN.

§. LXXXIII.

Post HEBENSTREIT. & EBELIVM, quem rursus excepti HEBENSTREIT commemorandus est M. MATTHIAS MÜLLER, hujus locum A. 1673. morte sua vacuefactum occupare jussus est anno sq. b. ZACHAR. HERMANN, postea A. 1706. Senior Rev. Ministerii & Gymnasii Pro-Director &c. factus; is A. 1675. in Diaconum ad ædem SS. Trinit. promotus *Ethicam* dimisit, quæ dein cessit M. EBERH. RVD. ROTHIO, & hocce A. 1690. eam cum *Logica* permutante, b. M. DAN. RINGMACHER *Moralis doctrine* exornator & amplificator extitit usque ad annum hujus Sec. 14., quo Senior Rev. Ministerii & Gymnasii Scholarcha factus

Etus ampliori modo de Ecclesia juxta & Schola insigniter meruit. Locum itaque successori M. GODOFR. HECKINGIO, Viro in scientiis artibusque doctissimo, fecit, quem Imperialem *Hailbronn*, ubi hodiernum *Rektor* meritis in Scholam eximiis claret, vocatum A. 1718. in Professione subsecutus fuit CAR. LVD. STROHMAYER, Homonymi *Metaphysices Professoris* ex fratre Consultiff. atque Excellent. FRIDERICO, J. V. L. & Pratore Urbis nepos, Præco jam V. D. in S. Templo, diviniore scientiæ zelo & prudentia maxime conspicuus ac ultra nostras laudes positus, huic ipsi autem A. 1722. Steinheimensi Pastori renunciato successit laudatus CHRIST. WOEHLIN.

§. LXXXIV.

*Syllabus
Professorum
Poëtices.*

Restant denique *Poëseos* Professores, è quibus post EBEL & HEBENSTREIT. primo nominamus M. JO. MAYERVM A. 39. creatum & post hujus mortem, quæ A. 1670. contigit, anno sq. M. J. J. MÜLLERVM eodemque statim anno ZACH. HERMANNVM, sed vix quadriennium exactum, cum doctoribus vacua *Poësis* docenda demandata fuit A. 1674. MART. WOLFARTH. Hic A. 94. *Poësin* cum *Literis Græcis* publice docendis permutans successorem nactus M. EL. WEYHENM. & huic *Professori Metaphys.* creato suppositus A. 98. de novo MART. WOLFARTH. Hoc A. 99. demortuo provincia hæc successori M. JO. MAYERO, concessa fuit, sed eodem A. 1700. accito in Imperialem *Eßlingam*, ubi *Archi-Diaconi* & *Consistorialis* munere functus A. 1728. supremum suum diem obiit; in ejus vicem datus & delectus DAV. STOELZLIN, hujus A. 1716. *Con-Rektoris* salutari partes suscepit MARC. BRAVN, *Pastor Jungingens.*, hujus A. 1728. extincti vicem implevit M. JO. GEORGIVS FRICK, JOANNIS filius & nepos, avitarum ac paternarum virtutum strenuus æmulus, & jam *Diaconi ad ædem SS. Trinit.* spartam exornans, in hujus denique Pastoris tum Pfulensis vocati locum A. 31. substitutus fuit ANTON. BECK, MICHAELIS filius; Vera ac genuinâ Paternarum virtutum ac eruditionis imago, cui Præceptor nostro fidelissimo vitam longævam, vires vegetas, prosperitatem omnigenam ac fata benigna pie apprecamur.

§. LXXXV.

§. LXXXV.

Hi fuere & pro præfenti tempore IX. etiamnum sunt Pro-^{Quæ disci-}
fessores disciplinarum, quarum XI. numerantur, & hoc invicem ^{plina & se-}
ordine, quo dispositi hodie sunt, illarum Professores, sese exci-
piunt, *Physica*, *Theologia Catechetica*, *Logica*, *Metaphysica*, *Ora-*
toria, *LL. SS. Ebræa & Græca*, *Historia*, *Moralis*, *Poëtices*, *Mathe-*
sis. Singuli Professores suo quisque honorum titulis mihi vene-
randi pro eo ac temporis rerumque fert conditio, Studiosos P.,
quantum in ipsis, juvant consilia suggerendo, Libros commo-
dando, & privatas juxta ac privatissimas Scholas sive Collegia in-
stituendo, in quibus optio illis relicta, num ex propriis scitis, an
secundum Autores libere electos docere Juventutem studiosam
malint. Quod autem *publicas Prælectiones* attinet, illæ Latina
Lingua habentur in præscriptos cuilibet Professioni Autores,
hujusmodi pro præfenti statu sunt: in *Physicis* b. JO. CHRIST.
STURMI *Physica Conciliatrix*; in *Theolog. Catechet.* b. D. DIE-
TERICI *Institutiones Catecheticae*; in *Logicis* b. EBERH. RVD.
ROTHI *Logica Practica*; in *Metaphysica* CASP. EBELII *Aphorismi*
Metaphysici; in *Eloquentia CICERONIS Orationes selectæ*, edi-
tæ à b. Cellario; in *Lingua Ebræa* M. CHRIST. REINECCI *Dic-
tionum Classicorum Analysis* ex b. GVIL. SCHIKARDI *Institutionibus*
Ling. Ebr. collato b. M. MICH. BECKI in eos *Auditorio* instituenda;
in *Græcis NOVVM TESTAMENTVM*; in *Historicis* E. R.
ROTHI *Historia universalis Pragmatica*; in *Ethicis* b. D. J. F. BVD-
DEI *Institutiones Philosophie Moralis*; in *Poëticis* alternis vicibus
VIRGILI & HORATI *Poëmata*; in *Mathefi* denique B. STUR-
MII *Tyrocinia Mathematic. Tabulis comprehensa*. Hosce Autores ve-
luti typum & formam publicarum Prælectionum sequuntur Pro-
fessores, salva tamen veritate & ἰσότητι *πραδείας* circa illas unicuique
libero.

§. LXXXVI.

Horæ P. Lectionibus exercitiisque declamandi ac disputandi ^{Horæ & mo-}
destinatæ *antemeridiana* sunt 7. 8. 9. & *pomeridiana* 12. 1. 2. Sin-
dus *Præ-*
gulis Professionibus tres assignatæ sunt horæ, præterquam *Declama-*
theseos & LL. Professionibus, in harum quamlibet quatuor horis *tionum &*
im-

*Disputatio-
num haben-
darum;*

impensis. *Professiones*, in quibus per singulas septimanas Prælectiones habentur, sunt *Catechesis*, *LL.*, *Histor.*, *Moralis*, *Mathefis*. *Physica*, *Logica*, *Metaphysica*, *Oratoria* & *Poëtica* alternis hebdomadibus sese excipiunt, ex horis *Oratoriarum Scholarum* una cedit *Declamationibus* in Publicorum corona recitandis & censura subjiciendis. *Disputationibus hebdomadariis* IV. per septimanas singulas impenduntur horæ, *Physica* cum *Catechetica*, *Logica* cum *Metaphysica* alternas vices tenentibus, quibus accedit alternis hebdomadibus *Disp. Moralis*. Duo ex Ordine Publicorum opposites agunt, uti etiam in *solemnibus*, quæ cum ab arbitrio responsurorum pendeant, statim non habent tempora, quibus tamen honorarii Opposites, quotquot invitationi à *Præside* factæ locum dare volunt, eximium addunt & conciliant decus.

§. LXXXVII.

*Imprimis
Cyclicarum.*

Sed quum illa tantum in præsentia Commilitonum, quæ profecto nec Respondentes nec Opposites ad intendendos ingenii sui nervos urget, instituantur; hæ vero ob sumtus aliquando haud leves minimis arrideant; hinc tertia prioribus tamen manentibus salvis, excogitata fuit species Disputationum, ordine per circulum tam Professorum, quam Studiosorum omnium in luce & publicis congressibus instituendarum; uti verba Progr. Invitat. habent, quo publica Præsidum rerum sacrarum auctoritate Dispp. Circulares sive Cyclicas intimavere & indixere Professores anno hujus Sec. X. d. 26. Jul. in forma 4. E quo cetera hujus instituti explicata & defensiva, uti etiam, quæ faciem Scholarum nostrarum pristinam & recentem spectant committissimo descripta stilo hauriri possunt. Nos pro instituti scopo modoque hinc subsequa brevi persequemur Oratione. Cyclicæ appellitantur sive Circulares ideo, quia singuli Professores, excepto Oratoria Doctore, quo de paullo post, servato, quo alias inter se distinguuntur ordine tales Disputationes ventilare tenentur. Eum in finem eligit quilibet Professor Thema pro arbitrio suo, istudque per Theses nudas elaboratum impensis suis Generosi ac Magnifici Domini Aediles excudi ac frontispicio ad Tabulam P. affigi jubent. Traduntur à Præside deinceps hæ Theses uni Respondenti defendendæ & tribus Opposites impugnandæ,

&

& quidem ex numero Auditorum suorum. *Oratoria* vero *Professor* hos actus Disputatorios, ordine polcente, *Oratoriis* interpolat, tres Auditorum suorum in scenam producente, & sicubi felicis in pangendis carminibus ingenii adolescens Studiosus superpetit, *Prof. Poëtices* Disputantibus etiam adjicit ligato sermone recitantem. *Tempus* denique hisce conflictibus destinatur *dies Martis*, horis VIII. IX. X. Prodiit eodem adhuc, quo *Programma* modo laudatum anno, die XXIX. Jul. *prima* hujusmodi *Disp. Cyclica* Præside M. DAN. RINGMACHERO b. m. continens *Theses de Ethica Christiana*. Continuantur in hunc usque diem, ita ut earum numerus ad LXXXII. excreverit.

§. LXXXVIII.

Ordo jam exigit, ut de *Rektoribus & Præceptoribus*, horumque operis præcipue publicis sed brevius dispiciamus. Ex *Rektoribus*, qui post HEBENSTREIT. & EBEL. de Scholis nostris optime meruere, sequentes sunt prædicandi, JO. CONR. MERCK, M. JO. MAYER, M. JO. JAC. MÜLLER, M. GVIL. DIEZ, M. EB. RVD. ROTH, qui omnes, excepto MÜLLERO, antea *Con-Rektores* quoque immo quidam *VI. Class. Præcept.* egere, *Con-Rektoribus* itaque unus modo adhuc addendus est M. JAC. HONOLD Senior. *Rektor* hodiernum vivens per XLIII. annorum spatium Scholasticis Laboribus vacans & communis fere omnium VLMAE Literatorum Virorum Præceptor est M. EL. WEYHENMEYERVS, b. JO. HENRICI, Præconis olim in S. T. suis scriptis celeberrimi filius, *Con-Rektor* A. 1694. & *Rektor* A. 1716. creatus. *Con-Rektoribus* munere fungitur meritorum gloria Præcellentissimus DAV. STOELZLIN, b. M. BONIFACII variis suis asceticis & homileticis scriptis de Ecclesia meritissimi nepos, qui A. 1714. *Sub-Rektor* & A. 16. *Con-Rektor* renunciatus fuit.

Catalogus
Rektorum ac
Con-Rektorum.

§. LXXXIX.

Classicorum Præceptorum nomina ea serie exhibebo, ut locum cuiuis in ea Classe assignem, quem, quoad is Præceptorem agerbat, supremum tenuit, ejus in ceteris classibus, quas etiam moderatus est rationem numerumque non initurus. Ex *VI.* itaque *Classis Præceptoribus* collaudandi veniunt M. JO. SAX, M. MAT-

Catalogus
Præceptorum.

THIAS

THIAS MÜLLER, M. JAC. HONOLD *Junior*, MART. WOLFARTH, M. JO. GE. DIEZ, M. JO. FRID. HERTTENSTEIN; *V. Class.* *Præceptores* fuere M. JO. BARTH. SATTLER, M. MARC. WOLLAIB, M. MICH. DEVBLE, M. LAVR. KAIB, SEBAST. MILLER; *IV. Classis* M. FRID. TONNER, JO. FRID. RECHENBACH, JO. SCHNEIDER, CHRISTOPH. HOFFMANN; *III. Classis* OTTO CHRISTOPH. BODENBVRGER, M. ANDR. SCHWILGY, JO. JAC. EDEL; *II. Classis* DAN. STEIGER, CHRISTOPH. KEMPF, M. BARTH. MÜLLER, JO. FR. MEZGER, MART. WIRTH, MICH. MÜNSINGER; *I. Classis*, M. NOACH. EIFERLIN, MICH. AMMANN, HENR. WOLFARTH. Hodienum de hisce Scholis bene merentes suis quisque munerum titulis clarissimi sunt in *VI. Classe* CHRISTIAN. WOEHRLIN ab anno 1714.; in *V. Classe* ab anno 26. M. JO. MATTHAEVS NEVBRONNER; in *IV. Classe* M. ALB. BECK, MICHAELIS filius, ab anno 26.; in *III. Classe* ab eodem anno NARC. VLR. KELLER; in *II. Classe* ab anno 32. JO. GE. RÖBELIN; in *I. denique Classe* ab anno 20. RVD. KERN; è quibus iis, quorum dextra & fideli gavifus fui institutione, iustas dico habeoque gratias.

§. XC.

Typus Operarum Classicarum perspicui poterit ex *Schematismo Programmatico A. 1726. publicati & affixi*, cujus summa eo redit, ut pueri adolescentesque Classici edoceantur *Catecheses* b. LVTHERI, DIETERICI, RINGMACHERI, atque *hymnos S.*, in *arte legendi, scribendique* exerceantur, *Latina Lingua* notitia imbuan- tur, *Grammaticis*, iisque *German. præceptis* b. ROTHII, b. MAYERRI *Vocabulario*, b. CELLARI *Libr. Memor.*, *loquendi formis, sententiis, Phraseologiis*, propositis Autoribus CORDERIO & ERASMO cum suis *Colloquiis*, CORN. NEPOTE, CVRTIO inque cala- mum dictatis imitandi Exercitiis. *Poëtices* fundamenta ex M. CONR. BACHMANNI *Compendio Poëtice* & exempla ex VIRGILIO & PRVDENTIO petuntur atque tractantur una cum metricis exercitiis. *Græcæ Literæ* instillantur ex præceptis *Grammaticæ Halensis*, quæ experientiff. JO. HENR. SCHVLZIVM, D. & Prof. Med. jam Halæ celeberrimum auctorem agnoscit, ex lectione N. T., ISOCRATIS, PLVTARCHI, additis GIBBERTI *Dictis Classi-*
cis

cis memoriæ mandandis. In *Ebraicis* fundamenta jaciuntur ex b. SCHIKARDO. In *Oratoria & Rhetorica* DIETERICIANÆ *Institutiones* & in *Logica* ROTHIANÆ tractantur.

§. XCI.

Horæ publicæ hisce studiis singulis VI. diebus destinatae sunt *Horæ publi-*
horæ duæ antemeridiana totidemque pomeridiana, 8-10. & 1-3. *cis & priva-*
 exceptis diebus Jovis & Saturni, quibus pomeridiana cessant. Ad *tis Scholis*
 hæc singuli docentes ab hor. X. ad XI. privatas Scholas suis disci- *destinatae.*
 pulis habent, in quibus publica Lectiones retractantur & incul-
 cantur, *Superiorum* autem *Classium* discipulis præter has in aliis
 quoque horis LL. *Græca*, *Latina*, *Ebræa*, *Oratoria*, *Logica*, *Geographi-*
phia plenius exponuntur, iique in *suprema* infimul *Classè* ad actus
 disputatorios præparantur, & si qua alia. *Musica vocali* per sin-
 gulos & *Arithmetica* per V. dies horæ publicæ admensæ, gratis ex
Dominorum Superiorum munificentia habentur, Cantore Jo.
 GE. RIEDLINO, *Arithmetica* JACOBO SCHMIDIO; hic *Inspe-*
ctoris partes *Professore Matheseos*, illic Organædo & *Musices* Di-
 rectore scientissimo longeque suavissimo MICH. SCHNEIDERO.

§. XCII.

Haftenus de utriusque Collegii, ex quo nostrum Gymna- *De Studiofis*
 sium conflatum est, Professoribus, Præceptoribusque diximus, *& Classicis.*
 restat ut discentes paucis *Publicos* nempe, *Studiofos* vocant & *Clas-*
sicos lustremus. Et primum ad Lectiones publicas audiendas
 non admittuntur nisi *Classibus* exempti, & ritu, quem *Depositi-*
onis dicunt, in Academia vicina Tubingensi vel quacunque alia
 initiati. Peractis his, si diis placet *Sacris*, nomina profitentur
 apud Directorem (nunc *Scholarcham Regentem*) *Gymnasia*, qui
 eos si *Classium* discipuli fuerint, sine mora, sin autem aliunde
 frequentandorum Collegiorum gratia huc concefferint, non nisi
 exploratis per Rectores profectibus, Albo *Studioforum* inferit &
 frequentandi Lectiones P. facultatem concedit. Recitamus ver-
 ba *Progr. laudati*. Dein *Theologiae Consecranei*, prævia decenti via-
 tici ambitione Academies petentes, sese sistere debent *Cateche-*
seos Professori, *Rectori* atque *Con-Rectori* ex suis disciplinis exami-
 nandos,

H

nandos, ut sic ex horum iudicio constet *Amplissimis Rer. Sacrar. Ephoris*, utrum eo, quod decenter petentibus exhibetur, viatico digni & ad Studia quoque Academica fati maturi sint. Numerus Studiosorum hodie *quadagesimum & secundum* implet. *Classicorum* autem numerus usque ad 448. excrevit, nec quisquam admittitur, nisi prius *Rektor* in ejus ingenii capacitatem & profectus inquisiverit. In VI. *Classem* nonnisi ii promoventur, de quibus ex *Conventus Scholici* iudicio constat, num ad literas haut invita *Minerva* prosequendas habiles sint, nec ne. Hujus ipsius quoque consensu *Suprema Classis* Discipulis accessus ad *Lectiones P.* patet, speciminibus plerumque *Oratoris* in abitum in soleenni *Panegyri* habitis. *Plurimæ & Publicorum & Classicorum* parti penditur beneficii loco *stips publica*, quæ *Civium liberalitati* per singulas hebdomadas debetur, cui & accepta referenda sunt plura beneficia sub publica Administratione munifice & liberaliter in subsidia illorum, qui *Academias* petunt erogata & dispensata, de quibus vero dicere hic pluribus non attinet.

§. XCIII.

II. Regimen Gymnasia Dicendorum Ordo potius nos avocatur, ut ea quæ *Regimen Scholasticum* spectant, quod fieri potest, brevibus enarremus: *penes Gen. Prima* in *Gymnasium* cura atque inspectio est penes *Illustres, Generosissimos, Generosos, Præsrenuos, Magnificos, Amplissimos*, tum *rerum, quæ ad religionem spectant, Dominos Directores*, cum *Aedititii S. Dominos Præsfectos*, qui summa prudentia, zelo, cura & munificentia per duo *Secula* integra, & quod excurrit, in mediis tricennalis belli *Germanici & Gallo-Bavarici* nuperi turbis feliciter conservarunt & ad summum pene fastigium *Scholas & Gymnasium* evexerunt. Ab his proximum tenet locum *Consilium Scholicum* ex *Ordine Juridico, Medico, Ecclesiastico, Politico & Scholico*, junctis nempe duobus *Rektoribus* conscriptum, & *Directoris* alias, dein *Pro-Directorum*; nunc vero *Scholarcharum & Visitatorum* titulis gradibusque distinctum.

§. XCIV.

De Directoribus speciatim. *Director* post fundatum *Gymnasium primus* (uti ex §. LIX. patet) fuit *B. D. CONR. DIETERICVS*, Vir, de quo vere dici potest,

potest, quod sub ejus summa vigilantia, industria, fide ac dexterritate Gymnasium ex infantia, quam degit antea inde ab HEBENSTREITI temporibus emergere, in dies adolescere & conspiciam magis Gymnasii faciem præ se ferre cœperit, ac in acerbissimo ævo, sub tot & tantis calamitatibus fartum tectumque manserit. Ei d. 22. Apr. 1639. magno cum omnium luctu defuncto nullus in hoc *Directoris* officio successit, eo quod *Inclytus Magistratus* hoc munus alii huc evocando *Superintendenti* reservare vellet; cura Gymnasii interim duobus *Scholarchis*, uni ex Jctorum alteri ex Medicorum ordine, quibus M. PETR. HVBER, Rever. Ministerii Senior, Collega fuit datus, demandata. Verum enim vero cum auctoritas in *Conventibus Scholicis* ob defectum *Directoris* paulatim labasceret, Consultiff. PHIL. ANDR. FRÖLICH, J. V. D. & Patriæ Consiliarius primum *Vice-Director*, postea autem *Director* Gymnasii creabatur, quod officium etiam tandiu administravit, usque dum ipse A. 1671. ob ingravescentem ætatem istud resignavit. In vices surrogatus est D. ELIAS VEIEL, supra laudatus Superattendens, cui etiam muneri usque ad b. obitum suum medias inter belli turbas summa cura ac fide nec minori felicitate præfuit. Post loco *Directoris* constituti sunt duo *Pro-Directores*, nempe Consultiff. DAV. GVTHER, J. V. D. & Reip. Patriæ Consiliarius atque Summe Vener. ZACHAR. HERMANN, Rever. Minist. Senior, hunc A. II. defunctum excepit M. CHRISTOPH. WAGNER, Præsul quoque Eccles. nostræ, sed hoc fata ultima exsolvente A. 1714. *Regimen Gymnasii* tribus *Scholarchis*, per IV. menses inter se alternatim id gerentibus sub titulo *Scholarchæ Regentis*, scil. Summe Rever. Vener. Minist. Seniori, uni ex Ordine Jctorum, unigue ex Collegio Medico fuit commissum. Fuerunt vero tum *tres illi Scholarchæ* M. DAN. RINGMACHER b. m. supra prædicatus, hodienuum de Gymnasio industria & vigilantia merentissimus THEOD. BÜRGEN J. V. L., Collegii Juridici Collega Senior, Consistorii matrimonialis Assessor gravissimus, & VITVS RIEDLIN, Med. & Philof. D., uti sua arte celeberrimus, sic & de Scholastica re in dies magis evchenda olim vigilantissimus, post cujus suprema fata nullus adhuc ex *ordine Medico* subsecutus est, adeoque hodie tantum duo sequentes *Magnif. ac Excellent. Scholarchæ* res Gymnasii al-

ternis vicibus moderantur. I. & quidem pro tempore *Regens* laudatus modo THEODOR. BÜRGLER; II. M. JO. FRICK, Summe Rever. Vener. Minist. Senior, SS. Theologiae Professor celeberrimus, Assessor Consistorii matrimonialis gravissimus & Illustr. Reip. Proto-Bibliothecarius.

§. XCV.

De Consilio Scholastico.

Reliquum *Consilium Scholicum* constat ex XVII. Viris, II. Jctis, II. Medicis, IX. Verbi D. Praeconibus, III. Politicis, ac II. denique Rectoribus; qui hodie hocce honoris munere conspicui sunt, sequentes suspicimus,

Ex *Ordine Juridico* Consultiff. Viros,

CHRISTIAN. CONR. WUCHERER, J. V. L. Pratorem & Proto-Archivarium, insignibus in Patriam meritis clarissimum, JO. DAV. GYTHER, J. V. D., Patriae Consiliarium, primum ex Collegio Juridico ad Circularia Comitia Ablegatum, praclaris Legationibus ad aulam *Augustissimi* CAROLI VI. insigniter functum,

Ex *Collegio Medico* Experientiff. Viros,

JO. GE. LAIB, Med. Lic. Collegii Medici Seniore & Archiatrum Illustr. Reip. felicitate multijugæ Praxeos celebratissimum.

THEODOR. AVGVST. RAV, Med. D. & Xenodochii Po-liatrum, arte sua itidem felicissimum.

Ex *Ordine Ecclesiastico* pl. Rever.

EL. JAC. VEIEL,

M. JO. PETR. MILLER, jam vero à laboribus Ecclesiasticis & Scholicis per ætatem relevatum,

EL. FRICK,

M. JO. FRID. HERTTENSTEIN,

CAROL. LVDOV. STROHMEYER,

JO. GEORG. SAPPER,

M. JO. MART. MILLER, JO. PETR. filium muneribus meritisque Pracones in æde Basilica gravissimos.

M. JO. GEORG. SPAN, &

M. JO. GEORG. FRICK, Ædis SS. Trinit. & Xenodochii Parochum ac Diaconum vigilantissimos.

Ex

Ex *Ordine Politicorum* Prænobilitissimos atque Srenuos
 AVG. MATTH. KIECHEL,
 GEORG. MATTH. SPENGLER, &
 FRANCISC. MATTHÆVM SEVTTER, Mercatores floren-
 tissimos.

Præcellentissimos denique *Rectorem* ac *Con-Rectorem*
 M. EL. WEYHENMEYER, &
 DAV. STOELZLIN.

Ex his bini unus ex *Ordine Seculari*, alter ex *Ecclesiastico* singulis septimanis per VII. *Classes* eundo *Visitationes* instituunt, *Examinibus* ac *Inquisitionibus* omnes ac singuli intersunt, certisque temporibus *Conventus* agunt, de incolumi & florenti statu *Gymnasii* conservando & amplificando *Consilia* inituri, ac circumspècturi, ne *Gymnasium* ex fœcordia & perversis moribus detrimenti quid capiat.

§. XCVI.

Quemadmodum vero nulla societas firmo stat talo, quæ non *De Gymna-*
Legibus coërceatur, ita quoque *Majores* nostri venerandi, ut har- *sii Legibus*
 monia *Gymnasii* eo firmior esset, tam *Leges Gymnasii generales & Statutis.*
 & *speciales*, sive *Ordinem Publicorum* spectantes, quam *Statuta*
 communia sive *Ordinationem Gymnasii* (*allgemeine Schul-Ordnung*)
 publicaverunt cum ad mores recte formandos, tum ad animos
 recte informandos. *Leges generales* juxta ac *speciales* diversis la-
 tæ sunt temporibus, jam A. 1613. 21. 34. 53. 58. ut & recentius
 1706. & 1711. *Priores* ad *Scholares*, *Posteriores* autem ad *Pub-*
licos spectant, & ultima revisione A. 1711. facta in XXII. *Statuta*
 sunt divisæ. *Statuta communia Gymnasii* (*allgemeine Schul-Ord-*
nung) prodierunt jam A. 1613. & hoc denuo *Seculo* singulari fi-
 de & industria sunt revisa. Hæcè variis absolvuntur capiti-
 bus sv. titulis, v. gr. de *Officio Directoris*, *Scholarcharum*, *Visi-*
tatorum, *Professorum*, *Rectorum*, *Præceptorum*, *Studioforum*, *Mini-*
stri publici, qui à pedibus nomen trahit; *Custodum Classium* & ipso-
 rummet *Classicorum*. Item de *Inquisitione P. cum Academicorum*,
 tum *Studioforum vernali* & *autumnali*, de *Examinibus* itemque ver-
 nalibus & *autumnalibus*, de *præviis Exercitiis sili probatoriis*, de *O-*
rationibus in Paschalibus, *Johannalibus Solemnitatibus*, aliisque acti-
 bus

bus & exercitiis Oratoriis, speciatim in Promotionibus semestralibus, de Disputationibus ordinariis, Cyclicis & quandoque extraordinariis sive solemnibus habendis. Porro de Musica cum Studiosis & Classicis in Gymnasio exercenda, de stipis publ. distributione, de Comædiis, Feriis, Præmiis, Pœnis, &c. denique de Conventibus Gymnasii ordinariis, & Professorum cum censura de Studiosorum moribus & studiis.

§. XCVI.

De Pœnis,
ubi exemplum relegationis.

Quod si vero hæ Leges ad coercendos Studiosorum & Claficorum animos non sufficiant, præsto quoque sunt pœna pro circumstantia rerum diversæ, v. gr. *ablatio stipis publ.*, *conjectio in carceres*; cum vero & hæ quandoque, non suffecerint istis domandis, en! putrida talia Gymnasii membra plane abscissa fuerunt *proscriptionis* sive *relegationis* forma publicis tabulis affixa. Primum posterioris speciei *exemplum* contigit A. 1614. d. Nonar. Calend. Decembr., quum pathetice à R. HEBENSTREITIO conscripto & publ. affixo Programmate, id quod in *Orat. MStarum Vol. I. fol. 37. sq.* legi potest, Jo. CHRISTOPH. NEVHAUSIUS, absens, & TOBIAS DAMA præsens Bacchi Venerisque non Musarum Liberi relegarentur; *primum* namque in Gymnasio Vlmanno *exemplum relegationis* fuisse, comprobant verba *cit. Progr. fol. 38. exarata: ---- hunc exclusionis Scholice ritum hac in urbe PRIMVM hoc pacto susceptum &c.* Sed nec ultimum fuisse declarant exemplo & occasione alterius cujusdam *de Voluptate habitæ* aliquot *Orationes eod. Volum. fol. 241. sqq.* extantes. Quibus non possumus non ob materiæ affinitatem & in argumentum ejus, quod proverbio tritum est, eandem subinde fabulam mutatis tantum personis & locis agi, subnectere graphicam ejusdem Rectoris descriptionem justamque animadversionem in quorundam sui temporis Scholarium perditam & ex desidia ortam luxuriam profusam, verbis: *Præceptor ubi latites ignorat: utrum in antro Trophonii, aut in lutosâ domuncula illa, lignario quæ in foro visitur: Utrum sub ulmi tegmine delitescas in Valle Quietis, an Apragopoli, & si Germanicum vis, Seflingæ in taberna furtum an sacrilegium (fur enim est, immo sacrilegus, qui sacra & pia de causa erogatos nummos tam flagitiose decoquit) per gulam tuam nequissimam trajicias.* Vide sis *Vol. cit. Orat. MSt. f. 162. a.*

§. XCVII.

§. XCVII.

Verum non *pœnis* modo effrenes domantur, & focordes ex-
 citantur, sed & nulla re magis quam propofitis in literarum flu-
 dia morumque humanitatem præmiis calcar ingeniis fubditur
 plus ultra enitendi: hinc *Prudent. nostri Majores* hujus rei
 probe gnari antiquo jam more *feriam* Paschalis *secundam* remun-
 erandæ diligentæ optimorum Discipulorum ergo indixere. Ob-
 tinuit hic mos jam A. 1614. cujus cape indicium ex verbis *De præmiis*
Gratiarum adtionis Paschalis hoc ipso die & anno dictæ à GOTHARD.
 LOESCHENBRAND *Plmano*, quæ sic se habent in *Volum. I. Orat.*
MSt. fol. 35. a. hodiernus sane dies testis est luculentissimus, quo non
dubitatis XXX. adolescentes, sex Classium Colonos, splendido ære
pro merito mactare industria & probitatis. Hoc hodiernum die
 hora XII. horum solemniium initium facit germanica Oratione
Summe Rever. Senior & Scholarcha, quem interjectis concentibus
 Muscis excipiunt *primi* sex Classium *primi Ordinis* (tres enim nu-
 meramus) *discipuli*, ante actæ institutionis rationes propofitis
 quæstionibus & responfionibus exponentes & ex memoria reci-
 tantes, *primo* vero *primi Ordinis* è *VI. Classe* Supremæ Curia *Dux*
ex Inferioribus, (quibus *Superiores* contradistinguuntur,) quæstio-
 nes in eandem rem proponit. Hos insequuntur *quinque supremi*
VII. Classis discipuli, è quibus quatuor unus proxime post alter-
 um & I. Thema *Catecheticum*, II. *Logicum*, III. *Oratorium*, IV.
 autem *Oratiunculam* *græco sermone conscriptam* recitat. Post *præ-*
mia distribuuntur singulis *quinque primis* primi cujusque Classis
 Ordinis *discipulis*, incluso *Inferiorum VII. Classis Duce*, numero
 XXXVI. Quibus actis *quintus* è VII. Curia *Carmine* debitas sol-
 vit gratias. Colophonem tandem actui imponit *Summe Rever.*
Senior & Scholarcha brevi gratiarum actione Panegyri præsentia
Illustrium Procerum, Conventus Scholici, ceterorumque ordi-
 num cohonestatæ dicta.

§. XCVIII.

Premium, quod olim distribuebatur, constabat ex *denariis Præmi*, quod
Plmensibus (Plmer Landmünzen) sed ab anno hujus Seculi duodeci-
 mo singularis ex argento cuditur moneta, pretium decem cruci-
 gero-

gerorum exæquans. Ab una parte sistit ea *cataphracta indutam PALLADEM* sive *MINERVAM*, *Deam bonarum artium olim habitam*, dextra *Lauream*, sinistra vero *hastam cum clypeo*, in quo loco *capitis Medusæ insigne S. Aedilitii* (quod hocce *A* pingitur modo) *conspiciendum se præbet, tenentem; cum inscriptione: NON NISI CERTANTI*: Ab altera parte *duæ columnæ, HERCVLIS columnas præfigurantes, erectæ stant inter has ab invicem distantes, modo dicti HERCVLIS cutis Leonina & clava humi jacet prostrata; inscriptionis vicem tenet Symbolum gloriosissimi Imp. Caroli V. PLVS VLTRA*. Ex munificentia *Dominorum Superiorum* distribuuntur LXXIII. ejusmodi monetæ.

§. XCIX.

De Examinibus & Inquisitionibus P. ut & Judiciis professorum.

Vt iis, quorum scire interest, pateat, quæ sit *Professorum atque Præceptorum* in docendo fides & dexteritas; *Studioforum* vero & *Discipulorum* in discendo profectus, *bina* quotannis habentur *Examina*, quæ apud *Academicos & Studiosos* diro *Inquisitionis* nomine veniunt. Interfunt hisce uti & *Classium Examinibus* *Scholarchæ & Visitatores*, ceu *Judices & Arbitri*, quin immo *Inquisitioni* subinde etiam adsunt, *Illustr. ac Generosiss. Dnn. rerum religiosarum Directores & Generosi ac Magnifici Dnn. Aediles*, splendida sua præsentia huic actui majorem conciliaturi auctoritatem. Post *Inquisitionem autumnalem* Professores *judicia de singulorum Studioforum vita, moribus, ingeniis, diligentia ac profectibus* ferunt, *judicata scripto consignant, & consignata in manus eorum, quorum ea nosse decet, tradunt; eam inter alias ob causam, ut in erogandis beneficiis & stipendiis conferendis ingeniorum selectus possit haberi. Locum obtinuit hic mos in Scholis nostris jam ante fundatum Gymnasium, sed jamdiu in defuetudinem abierat, donec A. 1710. Dominorum Superiorum auctoritate rursus fuit introductus. Vid. Progr. In- vitat. supra citat. Similia de suis Classicis judicia Præceptores III. IV. V. VI. & VII. Classis inde ab anno 1715. Conventui Scholico offerunt.*

§. C.

§. C.

Cum vero durable non sit, quod caret alterna requie, & *De feriis.*
 vel sensus communis suadeat, interdum curis interponi debere
 gaudia, ut vel eo alacrius ad studia redeas, vel otium concessum
 privatis studiis impendas, prudenter *Feris* locus in Gymnasio ad-
 huc fuit relictus, in iis tamen ut esset modus, adeo ut rara, nec
 nisi negotiosis intercalata diebus compareant. Has inter olim
 eminere *Campi Martii*, *Berge* dicti, i. e. feria biduum post pu-
 blicam in S. Johannis festo die peractam Scholæ celebritatem
 concessa, sed jam inde à nuperi belli calamitate esse deserunt.
 Lubet ex *Elencho supra citato* annectere, uti se res habuerit tem-
 poribus HEBENSTREIT I A. 1621. ubi sic se verba habent: *Tan-*
dem ut nullum est sacellum, quo non annuatim & minimum semel En-
cœnia festiviter peraguntur, ita etiam cœtus noster quotannis Ambar-
valia bis, Viridia semel, indulgentia Superiorum modimperatoribus
omnibus Magistris presentibus, celebrare consuevit.

§. CI.

Supereest de *Festis Gymnasii solemnitatibus* ut potiora subji-
 ciamus, de *Annis* jam satis dictum, de *Paschalibus* quidem §.
 XCVII. sq. de *Johannalibus* autem §. XLV. sola adhuc ergo re-
 stat brevis recensio *trium Jubileorum*, quæ *Gymnasium* nostrum
 hoc celebravit Seculo. *Primum* fuit A. 17. Quibusnam vero so-
 lemnibus illud in alma nostra Patria constiterit, plenius edisse-
 ruit b. M. DAV. ALGÖWER in sua *VLMA seCVnDo IVbILante*,
 d. i. *Historischem Verlauff des zweyten Evangelischen Jubel-Fests in*
lößlicher Stadt Vlm &c. Vlma in forma 4. Nobis, quæ *Gymna-*
sium proxime spectant, levi tantum brachio attingere liceat. *Die*
Jovis, qui erat IV. mens. Nov. hora meridiana XII. omnium
 Classium Discipuli in S. nostrum Templum deducti, ibidem post
 habitam Concionem Cateheticam à V. D. Præconibus publi-
 cum Examen sustinuerunt. *Sequenti die Solis* five Dominica XXIV.
 post Trinit. (erat dies VII. m. Nov.) *solemnis actus Oratorii*, ad
 quos omnes ac singuli Mularum Fautores atque Patroni *Progr.*
typis exscripto publiceque affixo invitabantur, H. L. Q. C. eum in
 modum peragebantur, ut primum M. DAN. RINGMACHER,

*De Festis
 Gymnasi;
 & quidem
 Jubilai
 A. 1717.*

I

Rever.

Rever. Minist. t. t. Senior, Scholarcha &c. Orationem Latinam de Providentiæ divinæ circa Scholarum, speciatim Ulmenf. reformationem documentis, nec non de Gymnasio clementer huc usque conservato peroraret, hunc exceperunt IV. Philos. ac Philol. Studiosi sequentes recitantes Oratiunculas; primo quidem DAN. RINGMACHER, Senioris filius, postea Reëtor primum Scholæ Iſnensis & jam ibidem V. D. Præco ob merita pl. Venerand. de LVTHERO bonarum Literarum Studioſo, dein FRIDER. MERSCH, Pastor nunc Oellingensis dignissimus de LVTHERO Catecheta; tum ANTON. BECK, Præses hujus nostræ Dissertationis gravissimus de LVTHERO Poëta, ac denique EL. THEOPH. DIETERICH jam Ecclesiastes Eſslingensis maxime Venerandus, de LVTHERO Musico, quibus actibus colophonem tandem imponebat Prof. t. t. Eloquentia CHRIST. WOEHRLIN de LVTHERO Oratore verba faciens. Postero die in Suprema Classe hæcce solemnia continuabantur; quorum auspicia faciebat M. EL. WEYHENMEYER, Reëtor &c. de LVTHERO Philologo S. ut & de Scholis SS. Lingg. introductione emendatis perorans, quem subsecuti sunt IV. Supremæ Classis Discipuli JO. RVHLAND Temmenhusanus, J. V. L. & Consiliarius postea *Illustr. Reip. Patriæ de Augustana Confessione*; JO. GE. FRICK, supra laudatus ad Aedem SS. Trinit. Diaconus, de felici & veloci Evangelii cursu per b. LVTHERVUM restaurati cursu; ELIAS VEIEL, magni nostri ELIAE Superint. ex filio ALBERTO nepos, nunc J. V. L. & Reip. Consiliarius merentissimus, de retardato Evangelii cursu; ac denique JO. HENR. WEYHENMEYER, Reëtoris filius, Rev. Minist. Candidatus doctissimus de Pace Religionis. Finem denique fecit DAV. STOELZLIN, Con-Reëtor &c. Oratione de Jubileo Bibliothecæ Ulm. Ecclesiastico Jubileo juncto. Sequenti die eusæ in memoriam hujus Jubilæi moneta omnibus Classium Discipulis & Studiosis distribuebantur. Successere duo actus solennes hujus rei gratia in Gymnasio nostro habiti, unus Poëticus, alter Disputatorius. Quod ad Poëticum attinet die 14. Nov. moderante Prof. tum Poëseos b. MARCO BRAVNIO, Pastore funging. GEORG. LIZEL, Philos. & Philol. Studioſus, pro rostris Gymnasii recitavit Orationem sermone germanico ligato conscriptam posteaque in forma 4. typis excusam, cui rubrum: *Das doppelte Jubel-Fest der Teutschen Poësie*. Ad
sum-

summum festivitas hæcce evecta fuit fastigium *Disp. solenni* eaque *seculari* jussu *Dominorum Superiorum* conscripta & habita ab Autore & Præside Summe Rev. M. Jo. FRICKIO, *Theolog. in Seminario Eccles. Professore*, per univerſum qua patet orbem literarium celeberrimo &c. in qua *Culpam Schismatis Ecclesie Evangelicæ immerito imputatam* esse, pro argumenti dignitate docuit; defendit eam *Respondendo* Jo. GE. SAPPER, *Pastor tum Ersingenſis*, jam vero V. D. in Summo Templo Minister facundissimus, dignissimus. Impugnaverunt autem adm. Rever. M. DAVID BENZ, *Pastor t. t. Holzschwangenſis*, nunc *Weidenſtettensſis* mune- re & ætate gravissimus senex, & M. GODOFR. HECKING, *Moral. tum Prof. P. Gymnasii*, postea vero *Rector Gymnasii Heilbron- nenſis* supra laudatus. Successerunt hiſce tum *honorarii Opponen- tes* ex Ordine Juridico & Ecclesiastico & Professorio plures.

§. CII.

Alterum, quod hoc Seculo Gymnasium nostrum florentissi-
 mum & jure suo quidem maximo celebravit *Jubilæum* in annum *A. 1722.*
 22. incidit, quo integrum omnino Seculum exactum fuit, ex *celebrati.*
 quo introductione Lectionum P. *Gymnasium* nostrum supremum
 nactus est fastigium. Hæc vero *Jubilæi* Sacra in æde Scholis an-
 nexa, *ipſo die S. Johannis Baptistæ feſto* ex *Inclyti Senatus* præ-
 scripto sequentem in modum peragebantur. Initium solemnita-
 tis faciebat M. DAN. RINGMACHER b. m. *Senior ac Scholarcha*
meritiſſ. Oratione german. *Historiam Scholæ Ulmenſ. sub amœniſſi-*
mo Seminarii Reipublicæ communis ſchemate describens. Excipie-
 bant Vir. Vener. *IV. Philoſoph. Studiosi* breves Orationes reci-
 tantes; & primus quidem Jo. JAC. ADAM, Præcept. nunc Bibe-
 rac. ac Pastor in agro Biberac. *Holzheim* bene meritus, Ebraice
in Lingua S. Ebrææ elogium; secundus Jo. PETR. MILLER, Mag-
 ister jam Lipsienſis & Facult. Philoſoph. ibidem Aſſeſſor,
 ſcriptis clariff. græco ore *de multiplici Lingua Græcæ utilita-*
te in Gymnasii; Tertius *generoſus Dominus* MARC. TOB.
 DE NEYBRONNER, Senatoria jam dignitate exſplendescens
de Literarum Studio Nobilium ornamento. Tunc *hymnus Am-*
broſianus à toto cœtu inter muficos concentus lætis vocibus eſt
 decantatus. Colophonem tandem ſolemnibus impoſuit *IV. Phi-*
 I 2 *loſ.*

lof. Stud. JO. GE. MILLER, Præceptoris olim V. Cl. bene meriti filius, idem bene merens in Patria Vrbe jam Scriba Publ. carmine german. *utilitatem Gymnasiorum* exponens. Subsequenti die Jovis post Concionem S. finitam hor. IX. Philof. Studiofis & IV. Superiorum Claffium Discipulis *Leges* in Gymnasio nostro receptæ in VII. Classe fuere prælectæ, cui tamen recitationi præmiffit Orationem *de Legum Gymnafii dignitate* Rector M. EL. WEYHENMEYER. Conf. *Programma* hanc in folemnitate typis exscriptum.

§. CIII.

Et Jubilei
A. 1730.
babiti.

Noviffimi A. 1730. â Gymnasio celebrati *Jubilei* folemnia reliquum est, ut indicemus. Anno eodem typis exscribebatur Liber fequenti cum titulo: *Christ-Evangelische Jubel-Andacht bey dem zweyhundert-jährigen Wiedergedächtniß der Augspurgifchen Confession, vor die Kirchen Löbl. des Heil. Röm. Reichs Freyer Stadt Vlm und dero Herrfchafft, GOTT zu feinen heiligen Ehren, von einem Hoch-Edlen Rath daselbst auf den 23. 24. und 25. Jun. dieses 1730sten Jahrs zu devoter Feyer verordnet. Darzu ist auch beygefüget ein accurater Abdruck der ungeänderten Augspurgifchen Confession, und ein Historifch-Catechetifcher Vnterricht vor die Jugend. Vlm, gedruckt bey Christian Vlrich Wagner, 1730. 8.* Hicce Libellus omnibus & Claffium Scholaribus & Studiofis distribuebatur; dein die fefto SS. PETRI ac PAVLI, qui erat XXIX. m. Jun. hora antemeridiana VII. Claffium Discipuli in Chorum S. T. deducti prævia Concione Catechetica aus dem *Historifch-Catechetifchen Vnterricht vor die Jugend* modo citato examinabantur, dieque postero monetis ex argento in memoriam hujus Jubilei conflatis donabantur. *Sequenti Dominica*, quæ erat IV. post Feftum SS. Trinit. & dies 2. m. Jul. folemnis actus H. L. Q. C. celebrabatur; namque eodem die intra Gymnasium Summe Rev. Senior M. JO. FRICK verba fecit de *Invariato constantis in Ecclesia nostra veritatis Evangelicæ lumine ab offufis perperam â Boffueto nebulis vindicato*. Subfecuta est Recitatio Legum Gymnafii alias in Johannalibus, proxime tamen diem excipientibus ufitata; huic denique actui finem imponente Rectore M. EL. WEYHENMEYER Oratione fua de *infignibus Auguftanæ Confessionis emolumentis*

lumentis in Scholas Evangelicas redundantibus. Conf. pl. Rev. EL. FRICKI *Münster-Beschreibung* Editio II. de anno 1731. p. 73. sqq. è qua hæcce hausimus.

§. CIV.

De cætero non tam postulat, quam suggerit pietas, ut gratias, quas possumus perfolvamus DEO *Summo Scholarum Architecto & Rectori*, quod adhuc Gymnasium nostrum, ut gloriæ nominis sui promovendæ officina esset, provida sua cura & singulari favore complexus fuerit, suis clementiæ juxta & potentiæ alis, quibusvis hostium insultibus ereptum in sublime evexerit, atque *Dominis* nostris animùm viresque addiderit, conservaverit & auxerit, quo ab amplificanda & exornanda hac pietatis bonarumque artium Schola studium opemque nunquam abjecerint suam. Gratias post DEVM agimus habemusque *Illustri Senatui, Sacrarum imprimis rerum ac Aeditiæ Dominis Eminent. pariter & Magnificis*, quod rara munificentia Scholam extruxerint florentissimam, extructam potenter protexerint, protectam in annos indulgentiori cura & liberalitate foverint & condecoraverint. Concede propitiæ per CHRISTVM Pater cælestis pro tot tantisque beneficiis iis, quos vivos adhuc *Patriæ Patres & munificentissimos Scholarum Nutritores* deveneramur, longævam vitam, mentis robur, bonam corporis valetudinem, senectutem vegetam, domuum suarum illustr. ac splendidiss. stabilia decora & incrementa, curarum maxime, quas dies noctesque in Reip., & quæ in ea est, TVÆ Ecclesiæ emolumentum & augmentum impendunt, exoptatissimos fructus, salutareque Consiliorum successus. Commendatos TIBI habere *Scholarum nostrarum Inspectores & Præceptores*, sis ipsis clypeus adversus Scholarum contemtores, obrectatores & persecutores, sis ipsis merces valde magna pro curarum laborumque molestiis, quas nimium & quandoque in cassum, ob rudem & perditam iramorigerorum atque ingratorum multitudinem devorare necesse habent. Elargire quæso discentibus Spiritum TVVM, qui eos ducat in omnem veritatem & teneris eorum cordibus infige

Tvi timorem, omnis sapientiæ initium, ut adeo sit maneat-
que nostrum *Gymnasium* veritatis curia & pietatis templum,
usque dum erit dierum

F I N I S.

Addenda & Corrigenda.

Pag. 2. lin. 22. FR. HOSMANN reliquis præponatur. P. 3. lin. 21. pro
HENR. lege Jo. HENRIC. Ibid. ead. lin. Jo. PHIL. CELLARIUM, ad secun-
dam Classẽ refer. P. ead. lin. 23. pro BACHMANN lege BACHMAYER. P. 4.
lin. 21. Medicis aliunde huc evocatis lubet attexere CASPARVM BEVTE-
LIVM & DAV. VERBEZIVM. P. ead. lin. 33. pro Jo. GVIL. lege JOAN-
NES. P. 11. lin. 24. pro d. 7. Nov. lege d. 3. Nov. P. 14. lin. 23. post
verba *vulgo absolvebatur*, inferatur: v. JAC. THOMAS. Progr. XXXIV. p.
371. P. 18. lin. 14. pro *seque eas*, lege *eumque*. P. 21. lin. 6. pro *ad mi-
nimum ex*, lege *ex minimo*. P. ead. lin. 7. pro *fol. 231*. lege *fol. 233*. P.
24. lin. 33. pro & lege *est*. Reliquis L. B. veniam det.

Viro

Viro perquam Reverendo atque
Praeclarissimo,
DN. JO. JAC. HAEBERLIN,
Ecclesiae, quae Christo in Agri Vlmensis vico
Altenstättensi colligitur, Pastori merentissimo
salvere & bene agere
Praefes.

MORIS equidem est, ad alios in privato, seductam-
que a plurium conscientia dare epistolam: verum,
quam ad TE iamiam exaro, publici iuris facere
statui. animus etenim rebus a Filio Tvo in publico prae-
clare gestis laetans privati moris fit impatiens, publicum-
que affectus sui documentum edere gestit. cum enim v-
no ore omnes omnia bona dicunt, & laudant fortunas
Tvas, qui Gnatum habeas tali ingenio praeditum; pu-
blicis hisce ovantium plausibus & meos consonare ius &
fas omne poposcit. ad quem, quaeso, propius id officii
spectat, nisi ad me, qui in primis Filii laudabile, quod tum
animo tacitus volvit, institutum rescivi, huiusque testem
remotis arbitris adhuc egi, & iamiam in cathedra quoque
patronum agam. pro eo namque, quo in me fertur, amo-
re consilium Suum, hacce Diatriba Scholastica, quam pro-
prio Marte prius elaboraverat, in manus meas tradita,
aperuit, atque, vt Praefidis, quando ea publicae Eruditorum
disquisitioni subiicienda foret, munere fungerer, amice pe-
tiit. oblatam Spartam, vel ex se ipsa mihi acceptissimam
pro lege mutui in Eum amoris lubentissime subii. quare
protinus legi, sed & miratus fui sane probabile industriae
ingeniique Sui monumentum, atque, vt in eo perpoliando
latiusque diducendo strenue, vti coepit pergeret, auctor
suae forque Illi extiti. annuit monitis, & quod ad ornandam
augen-

augendamque operam faceret, ex proprio Scientiae suae
penu depromsit, iustisque digessit locis, vsque dum in iu-
stam hancce molem excrevit. gratulor itaque **TIBI**, *Vir*
perquam Reverende, at qua alia magis apta commodave ra-
tione hocce officio in **TE** meo defungerer, quam si literas, ceu
idoneas affectus mei testes subdi curarem doctissimo operi, quod
nunc in publicam Filius **T V V S** emittit lucem. gratulor **TIBI** ani-
mitus hos egregios Nati **T V I** ausus felicissimosque conatus, qui-
bus facile aliis aequae ac mihi rationem temporis in literarum
studia gnaviter optimeque collocati insitarumque ingenii do-
tium felicissime suscitatarum probabit. palam fecit hoc ipso, quae
in Se divino munere resideat prope singularis capacissimae fide-
lissimaeque memoriae vis & abundans fervidioris ingenii vigor.
erit nihil posthac tam arduo positum loco, quo mentis suae vir-
tus non enitetur, adeoque vna ex altera subinde propullulabit
gratulandi materia. dum hac spe calemus, en! eam quasi in ma-
nibus iam habemus impletam. prelo namque confestim subiicitur
novum, idque denuo ex historia, ad quam pene natus vide-
tur, desumptum eruditionis suae Specimen, quo haud invita Mi-
nerva in epistola ad Summum in docendis historiis Virum, *Dn.*
Jo. Dav. Koelerum, celeberrimum iam in nova Regia Univeritate
Gotingensi Publicum Doctorem data causam Ill. & Exc. *Dn. Jo.*
Frid. de Baumann, S. R. I. Equitis & S. Caesar. Majestatis Consi-
liarii Actualis, qua voluntarium imperii consortium inter Frid.
Austriac. & Lud. Bavar. Augustos adstruxit, tutatum ivit contra
cuiusdam Mansueti Petropolitani objectiones. mactus itaque vir-
tute Sua esto, vt non iam solum de Se bene sperare, sed etiam
confidere Cives possint sui talem futurum, qualem cognitum iudi-
carunt. commendatum habeat, precor, Eum sibi Deus, con-
servet & augeat mentis corporisque vires, suaque studia in Ec-
clesiae Civitatisque literariae emolumentum & decus aliquando
convertat, atque in Academicorum Studiorum subsidium indul-
gentissimos & munificentissimos excitet Patronos. concedat &
TIBI, *Vir perquam Reverende*, curarum & laborum cum in opti-
mae Spei Filium, tum in concreditum animarum Sacrum gregem
impensorum laetissimos subinde fructus, mentis robur, valetudi-
nis incolumitatem & omnigenam felicitatem, quo cum **T V I S** ca-
rissimis pignoribus ad votum, imo supra votum quam diutissime
salveas, floreas. Sic vale, mihi que, vti facis, porro fave. Scr.
Ulmae Non. Novembr. **MDCCXXXVII. A. O. R.**

Plutar-

PLutarchus recte: quod nemo viderit unquam
 Urbem, quæ templis, lege, Diisque caret.
 Addimus, atque *Scholis*, quæ sunt plantaria summi
 Numinis in terris dulcia, crede mihi.
 Expendas quæso, doctorum scripta virorum,
 Et dices, memet vera referre Tibi.
 Sed quid opus verbis? urbs certe nulla superstes,
 Quæ non in summo ponat honore *Scholas*.
 Non veteres jamjam, nunc non laudabo Corinthum,
 Est *Vima* pariter nobilis euge, *Schola*.
 Hujus ut extarent annales, digna fuisset
 Dudum, quo possit posteritate frui.
 Sed spes fallebat, cum nondum cerneret ætas,
 Quem voluit, juvenem, provida cura **DEI**.
Auctorem indigito, qui felix vota virorum
 Primus adimplevit, non sine laude sua.
 Gratulor hinc merito, *mi* perquam *dulcis Amice!*
 Cum multis aliis grande laboris opus.
 Nec temere hoc facio: durus Cato judicet ipse,
 Ætati veniet laus tamen inde *Tuæ*.
 In magnis voluisse sat est! Tu talia tiro
 Audes; quid facies, cum veteranus eris?
 Ex istis Tibi nunc non dico quid ominer ausis,
 Vincere judicium ne videatur amor.
Commendare DEO tacitis hæc omnia votis
 Rectius est, quo Te credimus ire duce.
 Perge ita, dum vincas & spes & vota Parentum,
 Queis nova nunc etiam gaudia grator ego.
 Sic nullus dubito, quin præmia justa laborum
 Nunc tandem pendant *Patria, Fama, DEUS*.

Sic
Præstantissimo Juveni, dissertationis hujus Auctori,
applaudere, & bene ominari voluit

J. L. Kazenwadelius,
Rev. Ministr. Cand.

IPse **DEVS** nostrum texit rexitque **LYCEVM**,
 Quod prisco de tempore jam stetit inviolatum;
 Et **PRO CERES** nostri servarunt undique salvum,
 Vidimus, & memores omni testabimur ævo.
 Hoc nos, **HAE BERLINE!** doces conamine docto;
GYMNASIO nostro lucem tam affundis amœnam,
 Cum specimen dederis studii, magnique laboris,
 Quemque *Tua* propria sudasti fedulitate:

Gratu-

Gratulor, & laudo hos ausus, voveoque deinceps,
Vt major semper crescat Tua famaue lausque!

*Ita præclaris certe conatibus
Doctissimi Domini Respondentis, amici per dilecti
applaudere voluit, debuit*

Christophorus Juzi,
Oppon.

HOc specimen vegetum commonstrat mentis acumen,
Haud minus elucet sedulitasque tua;
Dum Scholæ Vlmensis monumenta ostendere tentas
Gymnasio Patrio debito honore sacras
Primitias studii, quæ Numen porro secundet,
Hinc precor ex animo omnia faulta Tibi;
Si pergis cæptis florescere, dulcis Amice!
Eximiae laudis præmia digna feres.

*Paucissimis huc
Præstantissimo Domino hujus Disputationis Auctori-Respondenti,
Amico suo singulariter dilecto medullitus gratulando
applaudere voluit, debuit*

Joannes Jacobus Nau,
Phil. Stud.

ES zeigt, werther Freund, Dein Auftritt auß Catheder,
Wie Wit und Fähigkeit, wie unverdroß'ner Fleiß,
Dich schon geschickt gemacht, daß Du durch eigne Feder
Dich schwingst nach Ablers Art zu Deiner Ahnen (*) Preis.
So geht, so eilt Natur mit ungemess'nen Tritten,
Wann sie die Lust ankommt zu einem Meister: Stuck.
Die sonst gemeine Bahn wird von ihr überschritten,
Sie ändert Weis und Zeit, und nimmt zu Hülff das Glück.
Du bist ein Zeug hievon. In Deinen Frühling: Jahren
Zeigt Du nicht Knosp und Blüth, bereits die reife Frucht,
Da Du der Ulmer Ruhm suchst ewig zu bewahren,
Den Sie schon längst erlangt in junger Leute Zucht.
Fahr fort, laß Fleiß mit Ruhm sich hundertfältig mehren,
Sey Deines Vatters Freund, sey Deines Hauses Bier,
Folg Deinem edlen Erbe, steig als die Haber: Aehren,
Daß im gelehrten Ulm Dein Ruhm einst rag herfür.

(*) Dann der Herr Autor Resp. von Mütterlicher Seite aus dem Geschlecht des Hochberühm-
ten D. Dieterichs herstammt.

Hiermit wollte seinem Hochschätzbaren Herrn *Contubernali* zu abgeleg-
tem trefflichen Specimini sich ferner recommendierend beysetzen

Ein ergebener Freund und Diener

Jacob Gisebert Nagel, Eisl.
Opponents.

00 A 6397

ULB Halle 3
002 919 532

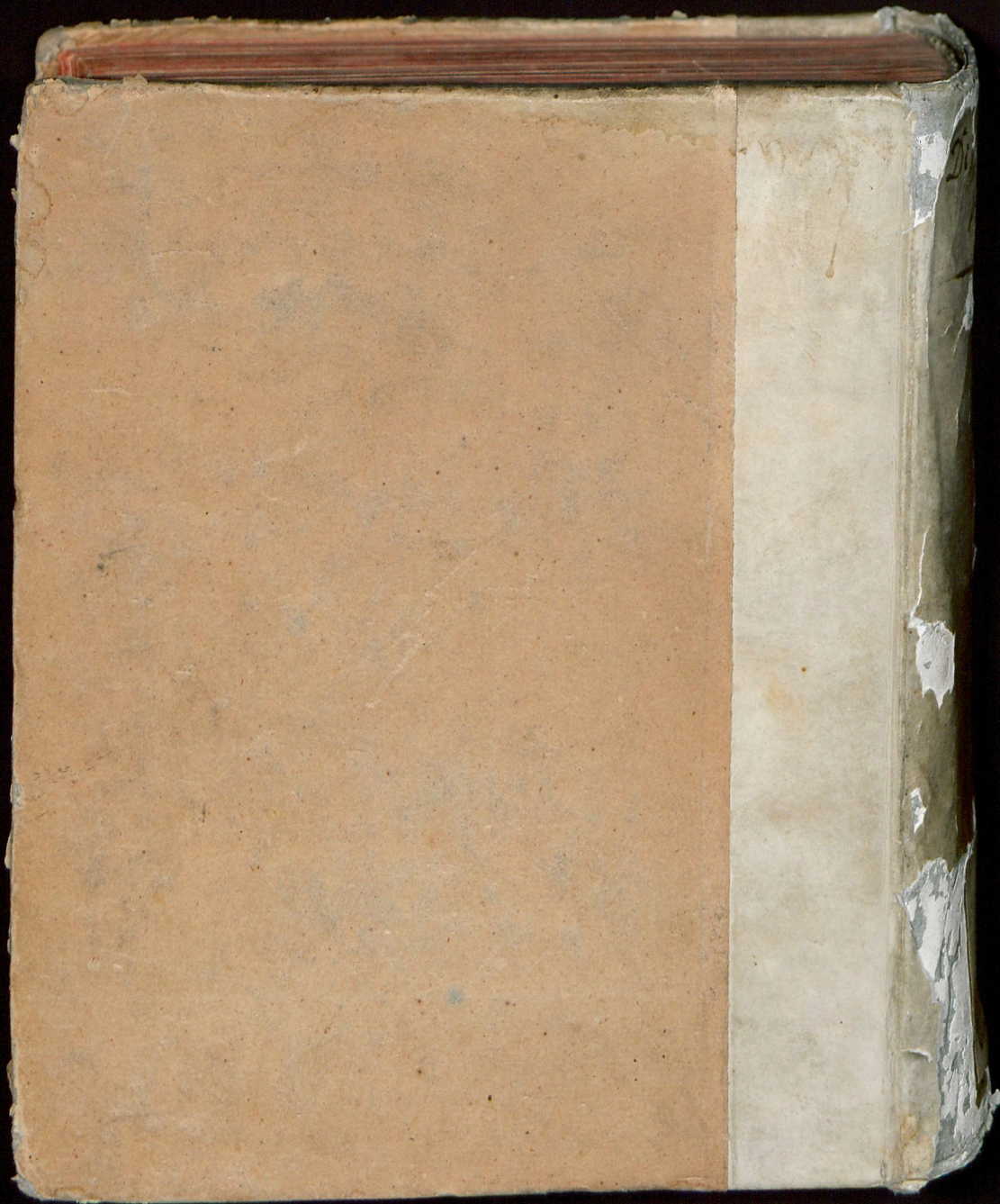

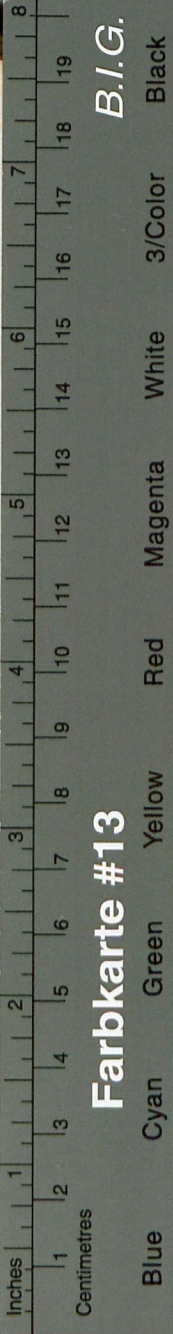
(f) 5b

1018

1017

A.

B. C. D.

POPYMENA
 DE
 LIS LATINIS
 ET
 YMNASIO
 ANORVM,
 RECTORE SCHOLARVM
 TRINVNO,
 MODERATORE
 REVER. ATQVE PRAECELL.
 ONIO BECKIO,
 GINGENS. ET POESEOS PROF. P.
 PRAECEPTORE COLENDISSIMO
 TISS. GYMNASIO VLMENSI
 ERVDITORVM DISQVISITIONI
 SVBIECTA,
 A
 SPONDENTE AVTORE
 DOMINICO HAEBERLIN,
 VLMA-SVEVO.
 VEMBR. A. S. MDCC XXXVII. H. L. Q. C.

ULMAE,
 HRISTIANI VLRICI WAGNERI.

